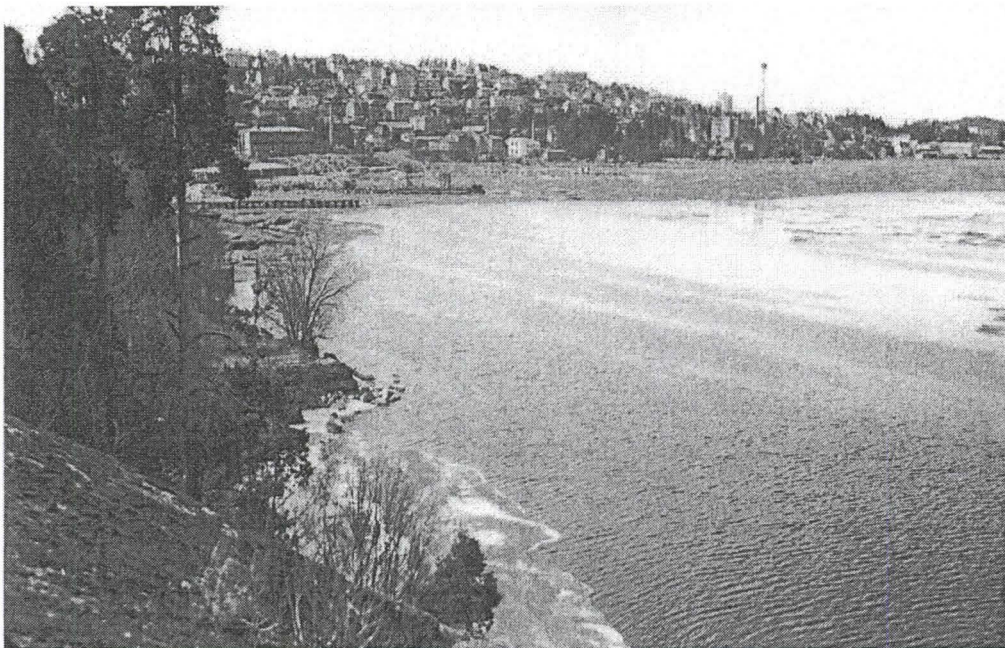

TAMPERE LUETT. INREEL

rak
PH

SANTALAHTI

Rakennusinventointi

Rakennuskulttuurityö Kivikenkä
Pauliina Tiusanen
10.12.2000

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto	2
2. Inventoidun alueen rajaus	2
3. Inventointitapa	3
4. Alueen historia	3
5. Maiseman muutokset	9
5.1 1800-luvun loppu	9
5.2 1900-luvun alku	9
5.3 Teiden aiheuttamat muutokset	10
5.4 Maiseman nykytila	11
6. Inventoidut kohteet	11
6.1 OTK:n tulitikkutehdas	12
6.2 Tikkutehtaankatu 3 (Geopalvelu)	16
6.3 Santalahden kattohuopatehdas	19
6.4 Luujauhotehdas (Teollisuusniklaamo Oy)	22
6.5 Santalahden paperitehdas	26
6.6 Rantatie 5, rapatut kaarihallit	30
6.7 Rantatie 7, aaltopeltiset kaarihallit	32
6.8 Enqvistin huvila	34
6.9 Rantatie 17-19 (Breitensteinin huvila)	36
6.10 Näsin pahviteollisuus	38
6.11 Talot Näsin pahvitehtaan vieressä	42
6.12 Näsijärvenranta 37	44
6.13 Näsijärvenranta 34 (Paasikosken talo)	46
6.14 Paasikiventie 33 (Tukkimiesten kämppä)	48
7. Yhteenveto	50
8. Lähteet	52

1. Johdanto

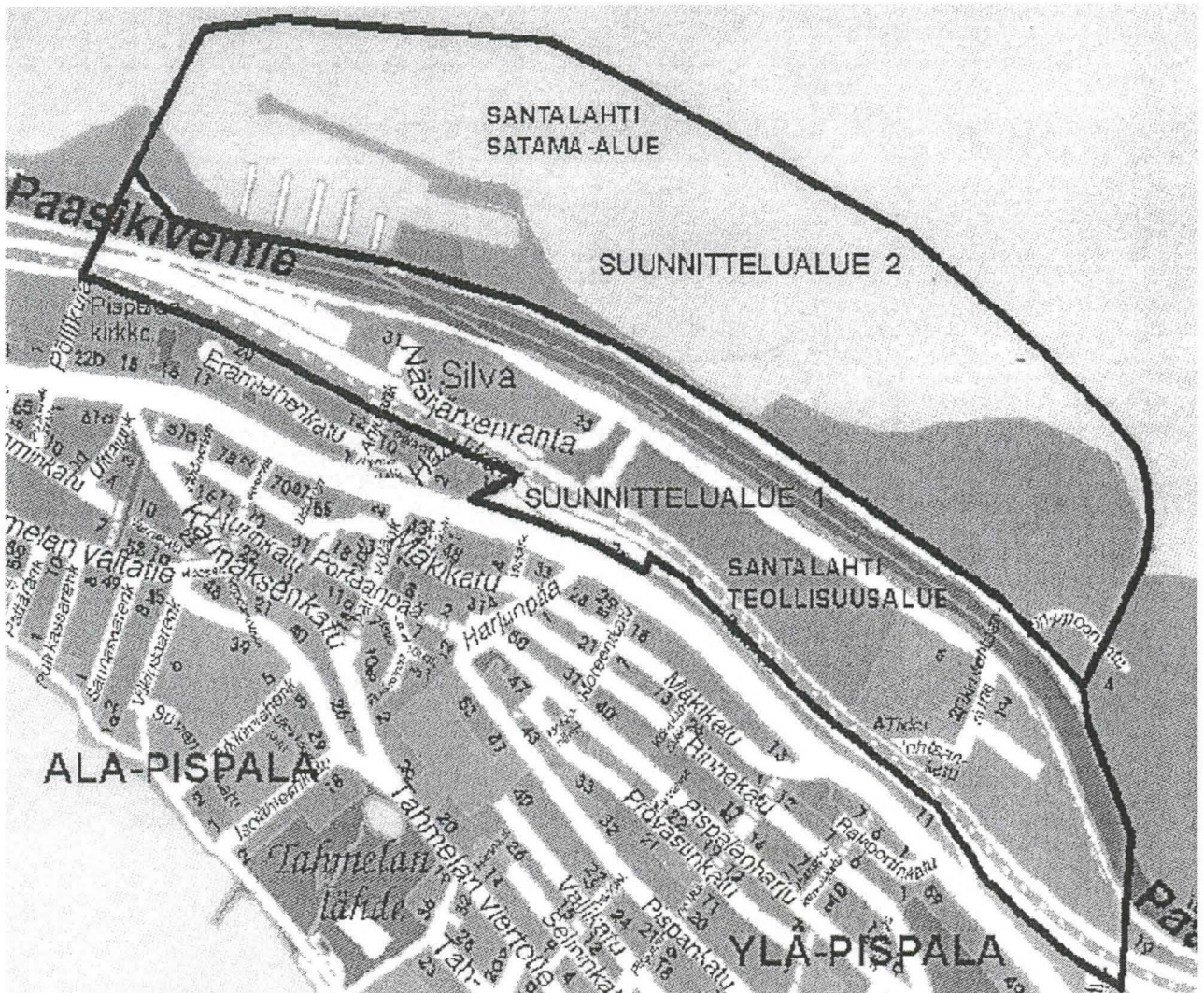
Inventoinnin tarkoitus on ollut selvittää Santalahden osayleiskaava-alue 1:n rakennetun ympäristön historiaa ja nykytilaa kulttuurihistoriallisten arvojen määrittelyä varten. Työn teettäjä on ollut Tampereen kaupungin kaavoitusyksikkö, jossa yhteyshenkilönä on ollut arkkitehti Jouko Seppänen.

Inventoinnissa kerättyjen tietojen avulla osayleiskaavan suunnittelijat ja muut yhteistyötahot voivat arvioida alueen ja kohteiden kulttuurihistoriallisia, rakennustaiteellisia ja maisemallisia arvoja.

2. Inventoidun alueen rajaus

Santalahden osayleiskaava-alue sijaitsee keskustan ja Länsi-Tampereen välisellä Pispalan kannaksen pohjoislaidalla Näsijärven rannassa, Paasikiventien liikennealueen ja rautatiealueen sekä Onkiniemen ja Pölkylänniemen välisellä alueella.

Inventoitu alue on Santalahden osayleiskaavan suunnittelualue nro1. Se rajautuu pohjoisessa Paasikiventiehen, idässä OTK:n tulitikkutehtaaseen, etelässä Tampere-Pori rautatiehen ja lännessä Pöllikuojaan. Inventoidun alueen rajaus on esitelty kartassa.

3. Inventointitapa

Inventointi on tehty museoviraston ohjeiden mukaan, käyttäen museoviraston lomakkeen pohjalta luotua ATK-lomaketta. Tarkasteltavana on ollut koko alueen kehityshistoria, mutta pääpaino on ollut yksittäisten kohteiden tutkimisessa, sillä alueelle oli jo tehty selvityksiä tehdashistorian sekä vanhojen teiden ja maantäyttöjen osalta.

Tehdyistä selvityksistä on apuna käytetty lähdeaineistoa, omistajatietoja, valokuvia sekä karttakopioita.

Pääasiallisina lähteinä alueen ja kohteiden historian selvittämisessä ovat olleet paikkakunnan historianteokset, teollisuuslaitoksiin liittyvät historianteokset sekä paikallisseurojen erilaiset julkaisut.

Teollisuuslaitosten kohdalla oli joiltakin osin tiedon tulkinta hankalaa, sillä paperi- ja pahvitehtaita on Santalahdella ollut useita, eikä voida varmuudella sanoa mitä niistä kulloinkin on tarkoitettu.

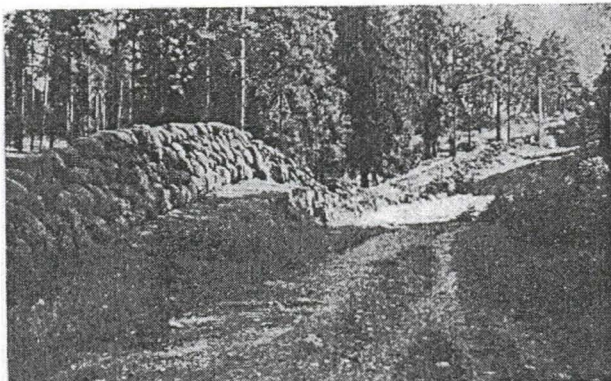
Rakennusten muutostöiden osalta on tiedonlähteinä olleet vanhat rakennuspiirustukset. Tätä aineistoa oli Tampereen kaupungin rakennusvalvonnassa varsin runsaasti, vanhimpien muutostöiden osalta ei piirustuksia kuitenkaan yleensä ole ollut. Rakennusajankohta ei ole varmasti tiedossa, sillä piirustusten suunnitelmien toteutuksesta ei ole varmaa tietoa.

Kohdeinventointikorteissa liitteenä mainitut rakennuspiirustukset on taltioituna Tampereen museoiden inventointitietoihin.

4. Alueen historia

Santalahti muodostuu Hyhkyn ja Pispalan maista. Sen asutus on syntynyt varsin myöhään, vasta 1800- ja 1900- luvun vaihteessa, maan oltua viljelyyn kelpaamatonta mäntymetsää. Ensin on alkanut syntyä teollisuutta, jonka myötä asutus on tullut. Teollisuus on ollut pääosin Pispalan ja Tampereen puoleisella Santalahden osalla. Porin rataa rakennettiin vuosina 1890-95. Osa rataa rakentaneista työmiehistä jäi alueelle asumaan. Myös Kyttälän kaupunginosan hajottamisen vuonna 1892, on arveltu tuoneen alueelle asutusta.

Pispalan ja Hyhkyn kylät ovat kuuluneet Pirkkalaan vuoteen 1937, jolloin Pohjois-Pirkkalan läntiset osat liitettiin Tampereen kaupunkiin. Ennen liitosta on rajalla ollut kivistä rakennettu noin metrin korkuinen aita.

Rantakylä:

Rantakylä kuuluu Hyhkyyn, jonka kantatalon, Simolan maille kylä on syntynyt. Rantakyläksi sanotaan aluetta, joka sijaitsee Haulitornin ja Näsijärven välissä. Lännessä alue rajautuu ns. Paasikosken eli Uran alueeseen. Idässä alue rajautuu Näsijärven pahvitehtaaseen. Näsijärven Pahvitehdas olikin alueen asukkaiden tärkein työllistäjä.

Rantakylässä asui vuonna 1919 esim. kirvesmies, useita valssareita, ompelijoita sekä kaksi suutaria. Kylässä oli myös kievari, jossa markkinamiehet yöpyivät tuodessaan tuotteita Pispalan VPK:n viereisellä tontilla pidettäville markkinoille. Kauppaa Rantakylässä ei ollut, vaan kaupankäynti keskittyi torikauppaan, josta haettiin leivät, voit, lihat, jauhot ym. Maito haettiin Mustastalahdesta, laivojen tuotua sitä Kurusta ja Teiskosta. Noin 1920 alettiin maitoa ja muitakin tarvikkeita tuomaan junalla maakunnasta Santalahden asemalle, jolloin myös kauppoja oli perustettu Pispalaan. Rantakylään oma kauppa saatiin 1930-luvun alussa. Perustaja oli Juho Juhonpoika Kiiskinen. Puutyö Ura Oy perustettiin 1937. Eräs perustajista oli Juho Paasikoski. Samassa tehdasrakennuksessa oli aikaisemmin toiminut mm. Rantasen Mallastehdas. Tuotteena Uralla oli rakennuspuusepän alaan kuuluvat ikkunat, ovet ja kiinteät keittiökaluusteet. Miltei Uran naapurissa oli nykyisen Ruuskasen paikalla sekä aikuisten että lasten uimaranta uimaranta ja sen vieressä ennen Uran tehdasta oli ns. tukinranta. Siinä monet Rantakyläläisetkin pitivät veneitään. Rannassa oli iso kivi, jota sanottiin pyykkikiveksi. Tukinrannaksi sitä oli alettu kutsua ilmeisesti sen vuoksi, että juuri siltä kohtaa nousi aikoinaan ylös valtatielle Reposaaren tukkitie eli harmaa tukkitie. Kesäiseen aikaan oli tukkitien rannassa kova vilske. Tukkitien käyntiin lähtö oli merkki siitä, että kesä oli alkanut.

Tukkitiet:

Tukkitiet keksittiin, kun sahateollisuus ja vienti alkoivat kukoistaa ja puutavaraa tarvittiin yhä nopeammin ja enemmän. Vanha keino uittaa tukit ensin Näsijärven rantaan ja vetää reellä talvella Pyhäjärven rantaan, kävi liian hitaaksi.

Punainen tukkitie: Ensimmäinen oli Porin Höyrysahan v. 1863-64 rakennuttama Punainen tukkitie, joka oli maalattu punamullalla. Vuonna 1866 se siirtyi Rosenlewin omistukseen. Tukit vedettiin kahden hevosen kiertämällä kelauslaitteella Näsijärvestä ylös tukkitien korkeimmalle kohdalle josta ne itsekseen jytisten painuivat alas rullatietä pitkin Pyhäjärveen. Alkuaan hevostyöinen tukkitie muutettiin 1873-74 höyryvoimalla toimivaksi kuten kilpailijan. Lisäksi Rosenlew uusi ratansa niin, että alastulokin koneellistettiin. Tukkitie sijaitsi nykyisen Pispalan kirkon kohdalla ja kulki Pispalan valtatie yli.

Harmaa tukkitie: Koska Rosenlew ei suostunut kuljettamaan Poriin perustetuille muille sahoille toisten tukkeja, rakensi Reposaari-yhtiö v.1875 oman tukkitiensä harjun yli nykyisen Ahjolan kohdalle. Tätä tukkitietä ei maalattu vaan se harmaantui, josta nimi harmaa tukkitie. Tukkitie kulki Pispalan valtatie ali.

Molemmat tukkitiet oli rakennettu alushirsien päälle. Niiden varaan oli rakennettu pyörillä kulkeva ketjurata. Parin metrin välein olevien pyörien akseleissa, jotka oli kiinnitetty ketjuihin, oli piikit, että tukit pysyivät paremmin niiden päällä. Näsijärven rannassa tukkimiehet ohjasivat kekseillä tukit näiden telojen päälle. Konevoima hinasi tukit, yleensä kaksi rinnakkain, harjun yli Näsijärven rannasta harjun korkeimmalle kohdalle.

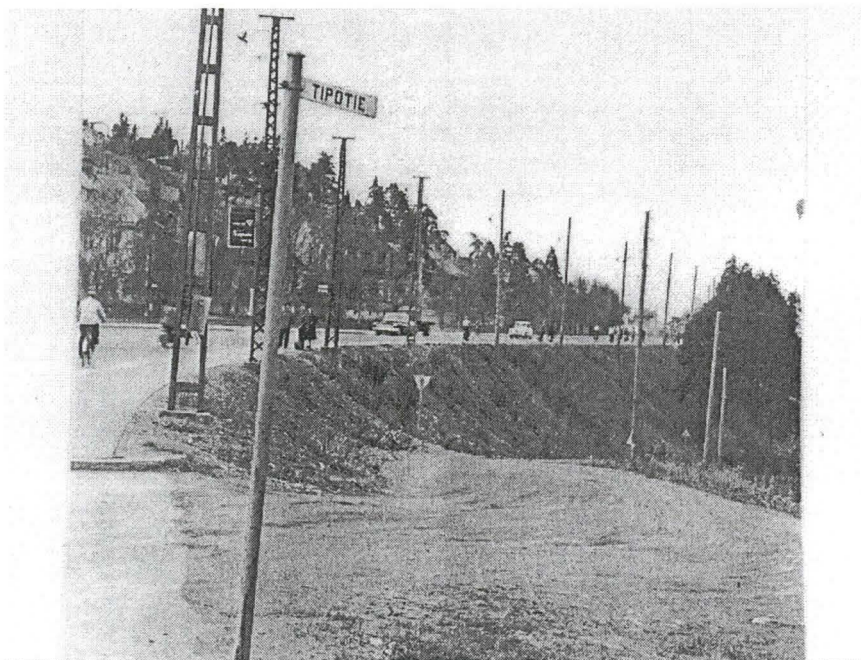
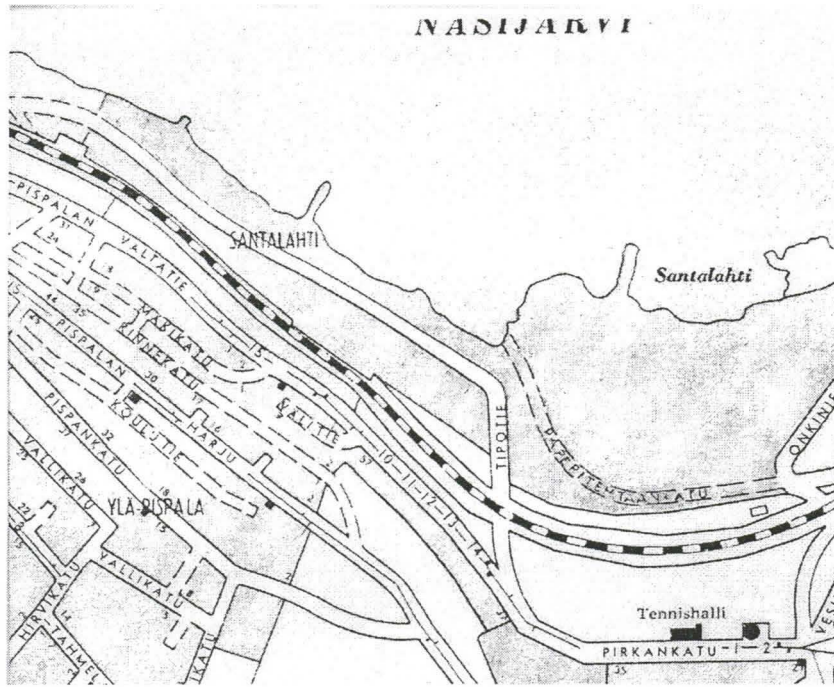
Uittotunnelin valmistuttua v.1930 uitto siirtyi vähitellen siihen ja tukkitiet purettiin. Harmaa tukkitie purettiin 1932 ja punainen 1935.

Punainen tukkitie vuonna 1911.

Tie:

Tärkein tie oli Alatie eli Tipotien nimellä kulkeva tie. Se seurasi Näsijärven rantaviivaa tehtaiden editse ja nousi Finlayssonin tukkiplaaniin kohdalla Pirkkalan valtatielle kilometritalon ja rolikkahallien väliin. Alatie kulki tukkitien alta. Tämä oli ainoa tie Tampereelle. Rantakylästä nousi tie myös Santalahden asemalle, josta se jatkui vinosti toiseen suuntaan kääntyen ennen Haulitornia Pirkkalan valtatielle. Puutyö Uran kohdalta pääsi jalkaisin tai hevosella, myöhemmin myös autolla Porin radan yli. Porin radan pohjoispuolta jatkui tie Lielahden ja Lielahden harjun sivua Lamminpähän. Sitä tietä sanottiin mustalaistieksi.

Teollisuus:

Alueen ensimmäinen teollisuuslaitos oli Santalahden höyrysaha, jonka otti haltuunsa vuonna 1875 kauppias J.R. Enqvist yhdessä poikansa J.W. Enqvistin kanssa. Hän johti tehtaan toimintaa aina vuoteen 1888, jolloin hän myi sen ja perusti seuraavana vuonna Särkänsaaren sahan. Santalahden saha lopetti toimintansa Näsijärven tulvan peitettyä sen alleen keväällä 1899. Se oli rakennettu vedenalaiselle karille, eikä sitä tulvan jälkeen laitettu enää käyntiin.

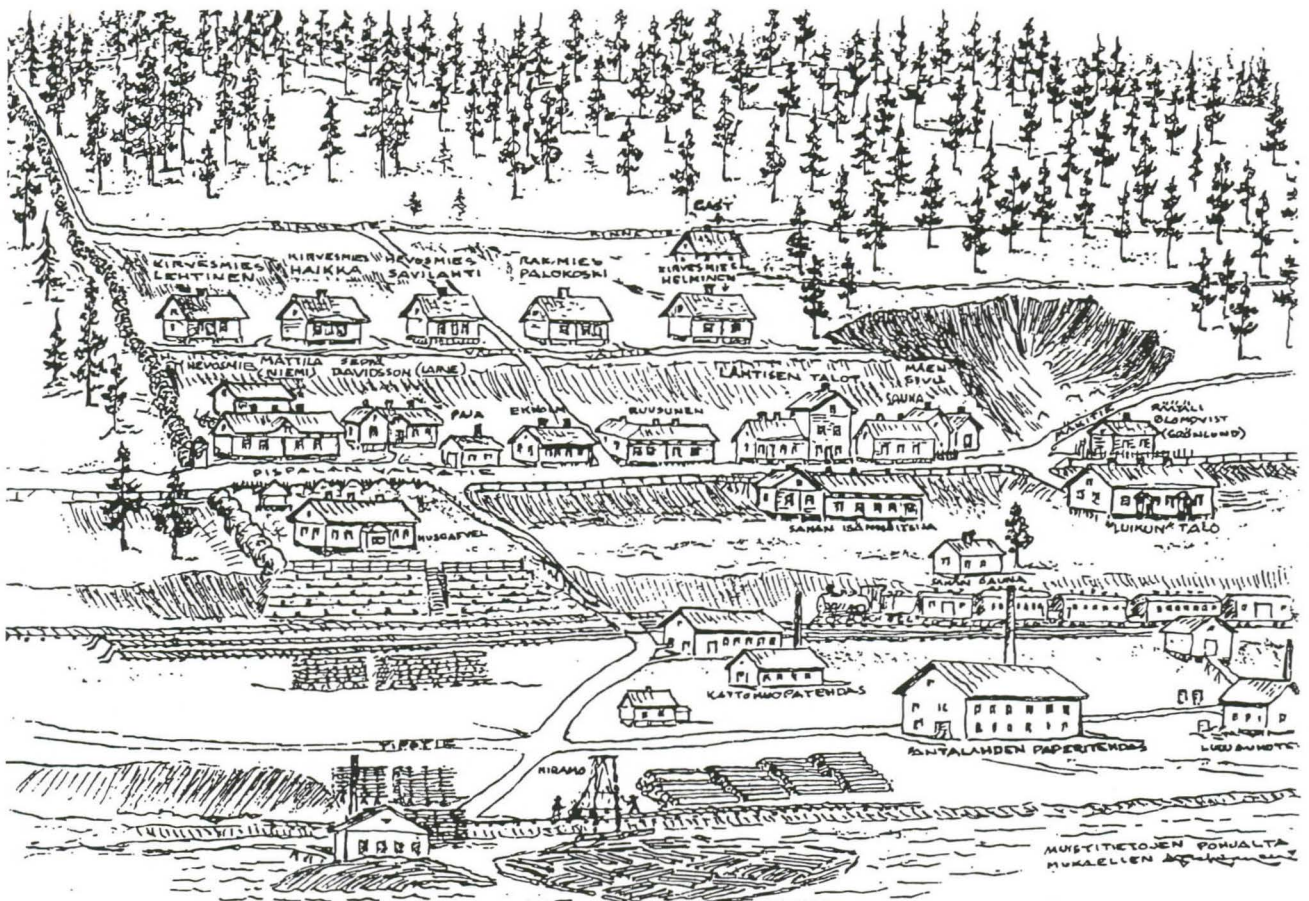
Santalahden paperitehdas on perustettu vuonna 1885. Vuosisadan vaihteessa sen osti J.W. Enqvist.

Paperitehtaan vieressä on ollut Santalahden Kattohuopatehdas joka on toiminut vuosina 1885-1895, sekä Oy Suomen Asfalteeraustehdas, joka on toiminut vuosina 1908-1917. Samalla alueella vuodelta 1927 mainitaan Tervatehdas. Nämä kaikki tehtaat ovat toimineet todennäköisesti Kattohuopatehtaan rakennuksessa.

Näsijärven Puhvitehdas, oli maamme ensimmäinen tehdas lumpupuhvin valmistusta varten. Se on perustettu todennäköisesti vuonna 1884, perustajana mekaanikko Sandor Ingelius. Tehtaan historiassa se on myöhemminkin ainoana Suomessa toiminut erikoispahvien valmistajana.

Tampereen luujauhotehdas, perustettiin noin vuonna 1883. Samassa rakennuksessa toimi myös Suomen Sahanterätehdas 1890-luvun puolivälin paikkeille.

OTK:n tulitikkutehdas on rakennettu 1925-26. Toimintansa se on lopettanut 1970-luvulla.

Kalle Lehtosen piirtäjännäkemykset Rajaportin seudun asutuksesta ja rakennuksista 1900-luvun alussa.

Rautatie:

Ahlströmin laskettua valmiin puutavaran kuljetuksen halvemmaksi, hän tarjoutui itse rakennuttamaan rautatien Tampereelta Poriin. Tämä lienee vaikuttanut valtiopäivien päätökseen radan rakentamiseksi. Rataa rakennettiin 1890-95. Rautatie avattiin liikenteelle koko matkaltaan marraskuun 4. päivänä 1895.

Santalahdessa oli oma seisake, rakennus oli vuodelta 1914, laajennus 1923. Santalahden pysäkillä ja ratapihalla oli neljä raidetta. Pysäkkiä vastapäätä sijaitti ratavartijan punainen tupa. Seisake oli tärkeitä alueen liikennöimisen ja tavarantoimituksen kannalta. Seisakilta haettiin postia ja vielä talvisodan jälkeenkin kuljettiin työläisjunilla kaupungissa töissä, etenkin kauempana Tammelassa. Pysäkiltä hoidettiin myös pistoraiteiden vaihteet tehtaille. Pahvitehtaalle tuli jätöpaperipaaleja ja lastattiin valmisteita. Luujauhotehtaalle tuli luita, kattohuopatehtaalle tuotiin pikitynnyreitä ja lastattiin kattohuoparullia ja sahalta lähti kaikenlaista sahatavaraa.

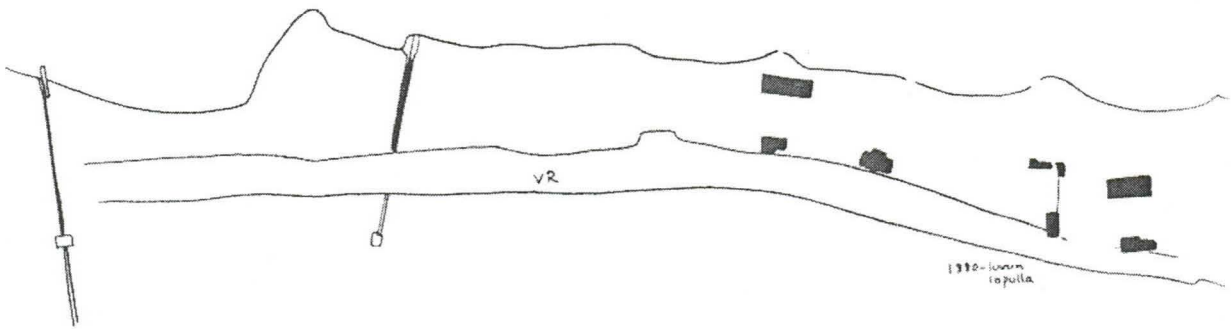

5. Maiseman muutokset

5.1 1800-luvun loppu

1800-luvun alussa alueella ei todennäköisesti ollut muuta kuin mäntymetsää. Vuosina 1863-64 ja 1875 rakennettiin tukkitiet. Suurin osa tehtaista aloitti 1880-luvulla, lähellä Tampereen kaupungin rajaa, Pispalan kylän puolella. Hyhkyn kylän puolella aloitti Näsin pähvitehdas. Tuolloin ei vielä asutusta ollut kovin paljon. Asunnot olivat pääasiassa tehtaiden omistajien huviloita.

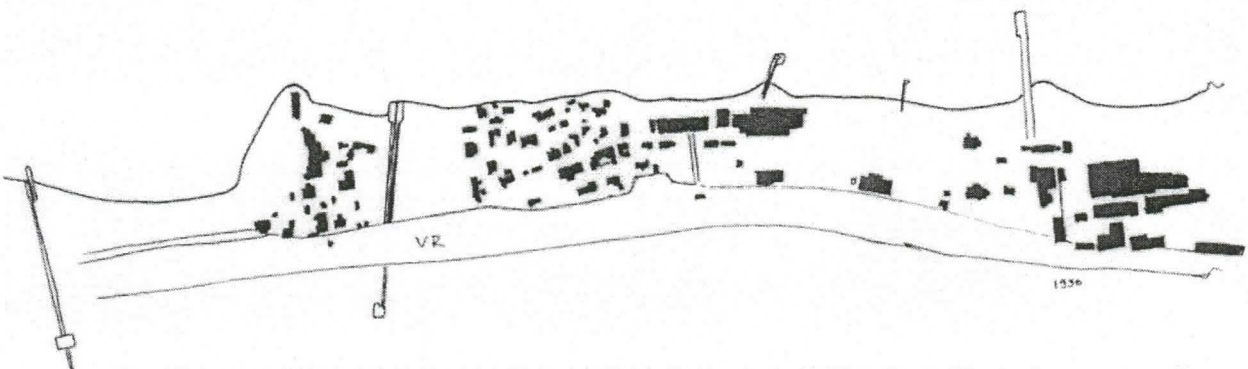
Kartta on rekonstruktio 1800-luvun lopun tilanteesta.

5.2 1900-luvun alku

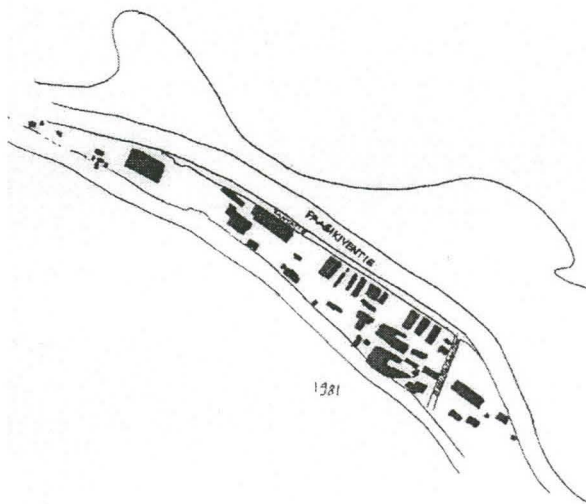
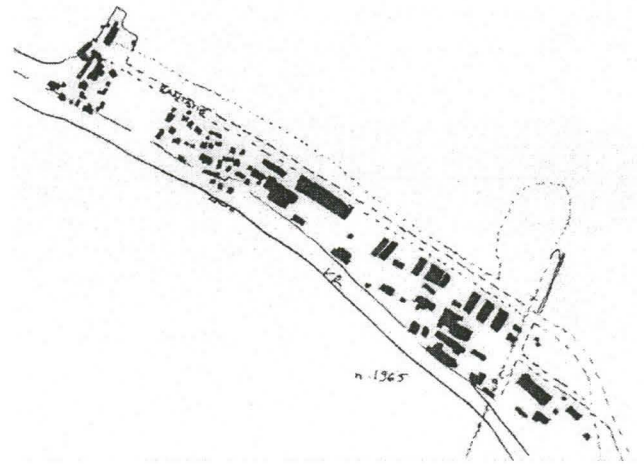
Simolan alettua vuokraamaan maitaan alkoi rakentaminen lisääntyä. Rakentaminen keskittyi 1910-20-luvuille, sijoittuen Haulitornin ja Näsijärven väliin, johon syntyi kylä, Rantakylä. Rantakylä oli elävä asuntoalue, jossa merkittävä ja keskeinen alue oli Puutyö Uran alue uimarantoineen. Rakentaminen oli perinteistä Pispalalaista; rakennukset olivat puusta, rakennukset sijoituivat rinteeseen maaston muotojen mukaan ja rakentaminen oli tiivistä.

Vuonna 1930 oli kylä kartan perusteella noin 35 talon kokoinen.

5.3 Teiden aiheuttamat muutokset

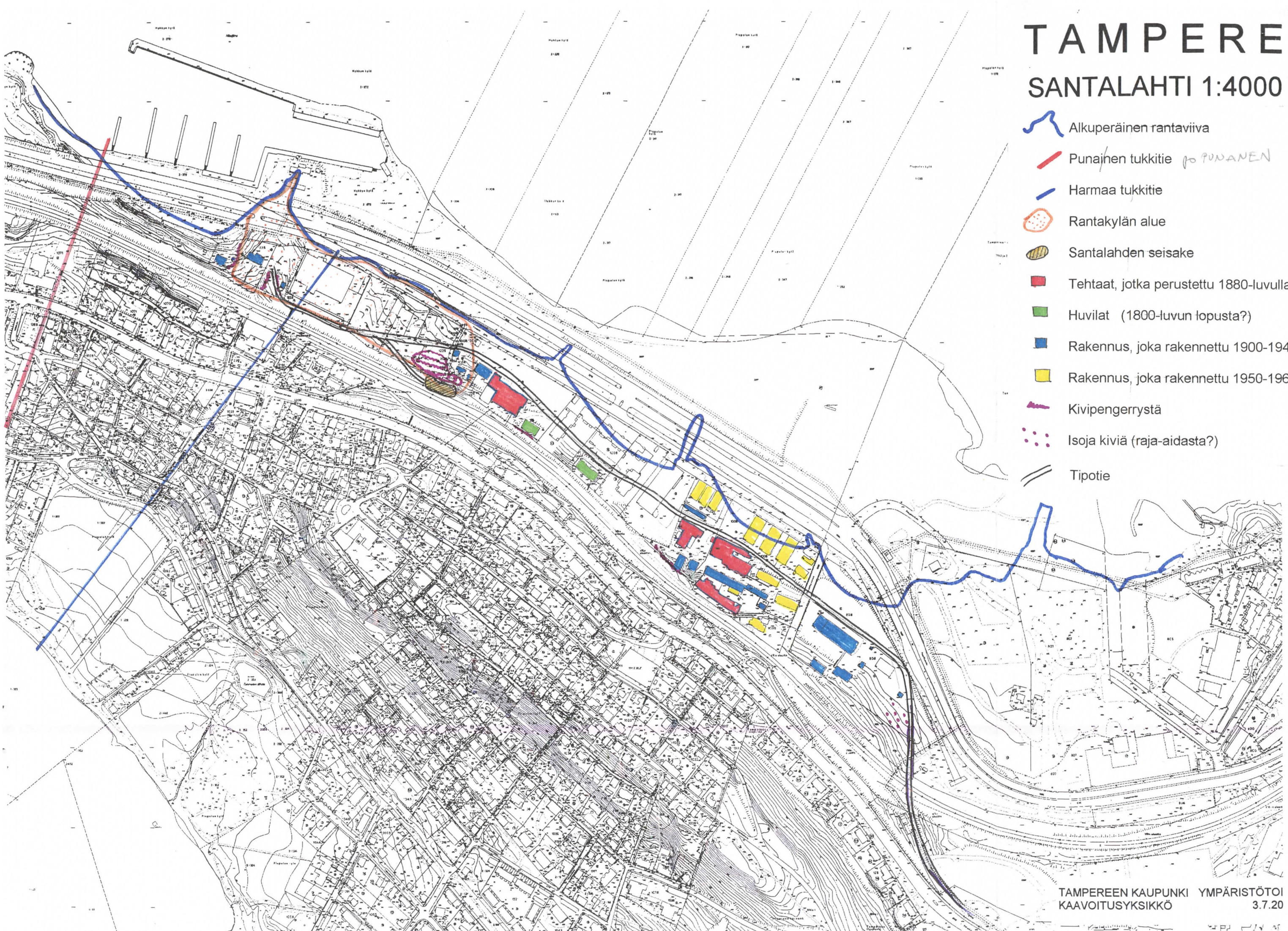
Näsijärven rantaviiva oli korkealla kulkien Rantakylän ja tehtaiden edustalla, lähes rappusilla. Tien tie kulki Näsijärven rantaviivaa seuraten. Rantaa on ruvettu pengertämään vähitellen 1950-luvun lopulla. Rantatien rakentaminen alkoi virallisesti huhtikuussa 1960. Kesällä 1961 se oli Uran tehtaalle saakka valmis. Rantatie peitti alleen uimarannat, venerannat ja pyykkirannat. Vuonna 1981 kylän talot purettiin Paasikiventien rakentamisen aikaan, jolloin myös kulkuyhteydet muuttuivat merkittävästi. Alue jäi pussiin ja palvelujen hävittyä asutus väheni edelleen. Nykyinen Paasikiventien Neste on rakennettu entisen Puutyö Uran paikalle.

TAMPERE

SANTALAHTI 1:4000

- Alkuperäinen rantaviiva
- Punainen tukkitie *PO PUNANEN*
- Harmaa tukkitie
- Rantakylän alue
- Santalahden seisake
- Tehtaat, jotka perustettu 1880-luvulla
- Huvilat (1800-luvun lopusta?)
- Rakennus, joka rakennettu 1900-1949
- Rakennus, joka rakennettu 1950-1965
- Kivipengerrystä
- Isoja kiviä (raja-aidasta?)
- Tipotie

5.4 Maiseman nykytila

Teiden rakentamisen jälkeen ei maisemassa ole tapahtunut suuria muutoksia. Suurin muutos on ollut 1990-luvun lopulla rakennetut kerrostalot alueen puolivälissä. Uusin rakentaminen poikkeaa perinteisestä, sillä alueella ei ole aikaisemmin ollut kerrostaloasutusta.

Kaukomaisemassa pääosa rinteiden rakennuskannasta muodostaa "Pispalaismaisen" ilmeen kerroksellisen rakentamisen kautta. Alue on edelleen jaettavissa Rantakylään ja teollisuusalueeseen. Alueen sisällä käveltäessä on havaittavissa monia historiallisesta taustasta kertovia fragmentteja, joita ovat vanhat tehdaskiinteistöt, huvilat, Santalahden rautatiepysäkin kivijalka ja ympäristön kivipengerrykset, jäljellä olevat Rantakylän talot, tukkiteiden paikat sekä maiseman kiintopisteenä toimiva Haulitorni. Rinteeseen tehtyjä kivipengerryksiä on joka puolella aluetta. Harjulta alas kohti Uran tehdasta vienyt tieväylä on edelleen avoin.

Tukkiteiden paikat ovat vielä havaittavissa. Ahjolan ohi Harjulta Näsijärvelle avautuva näkymä on vanhoja kulkureittejä. Kulkureitti on tuettu kivipengerryksellä, joita on siellä täällä koko alueella. Kivipengerryksiä on lähes jokaisen radan läheisyydellä olevan talon takana. Erityisen upeat ne ovat entisen Santalahden seisakkeen kohdalla, jossa niitä on myös eniten. Joidenkin kirjoitusten mukaan on Santalahden seisakkeen ja Näsijärven välinen alue ollut täynnä venäläisten tekemiä vallihautoja.

Liitteet 1-15 ovat kopioita eri aikakausien kartoista, joista näkyy alueen kehitys ja muutokset.

Maiseman muutoksista tiestöjen, purettujen rakennusten, poistuneiden rautateiden ylikäytävien sekä maan täyttöjen osalta oli arkkitehti Jouko Seppänen Tampereen kaupungin kaavoitusyksiköstä, tehnyt selvitystyötä. Liitteet 16-17.

←
TUTK.
TARVE?

6. Inventoidut kohteet

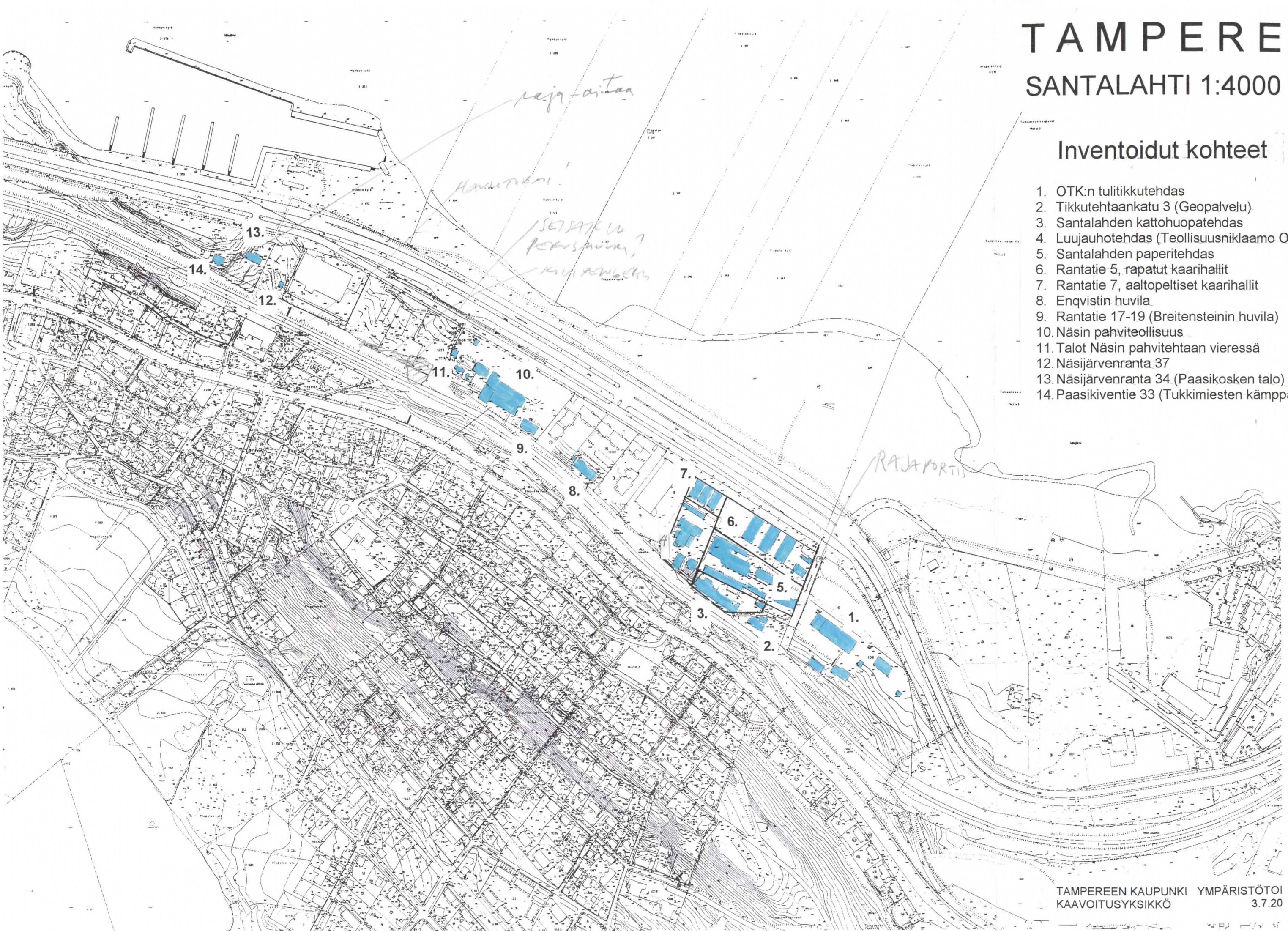
Alueen vanhoista puutaloista on enää muutama jäljellä. Ne kaikki on inventoitu. Myös kaikki vanhat tehdaskiinteistöt ja niihin liittyvät rakennukset on inventoitu. Inventoinnin ulkopuolelle ovat jääneet ns. Ruuskasen talo (1225-6), joka on rakennettu 1975 ja muutettu 1990-luvun alussa, 1980-luvun alussa rakennettu Vilasen toimisto- ja varastorakennus (1008-11) sekä uudet Sato-asumisoikeusasunnot, jotka on rakennettu 1990-luvun lopussa. Inventoidut kohteet on merkitty karttaan.

TAMPERE

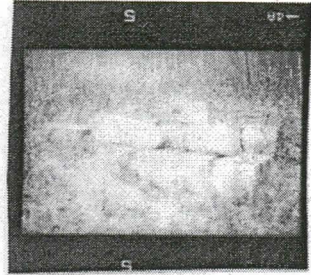
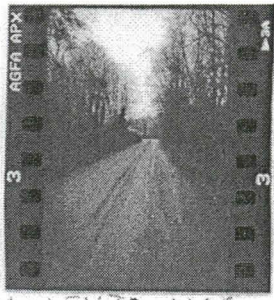
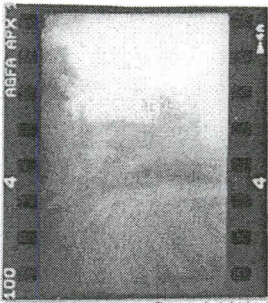
SANTALAHTI 1:4000

Inventoidut kohteet

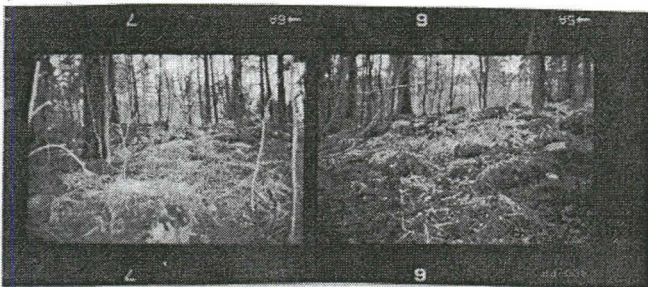
1. OTK:n tulitikkutehdas
2. Tikkutehtaankatu 3 (Geopalvelu)
3. Santalahden kattohuopatehdas
4. Luujauhotehdas (Teollisuusniklaamo Oy)
5. Santalahden paperitehdas
6. Rantatie 5, rapatut kaarihallit
7. Rantatie 7, aaltopeltiset kaarihallit
8. Enqvistin huvila
9. Rantatie 17-19 (Breitensteinin huvila)
10. Näsin pähviteollisuus
11. Talot Näsin pähvitehtaan vieressä
12. Näsjärvenranta 37
13. Näsjärvenranta 34 (Paasikosken talo)
14. Paasikiventie 33 (Tukkimiesten kämpä)

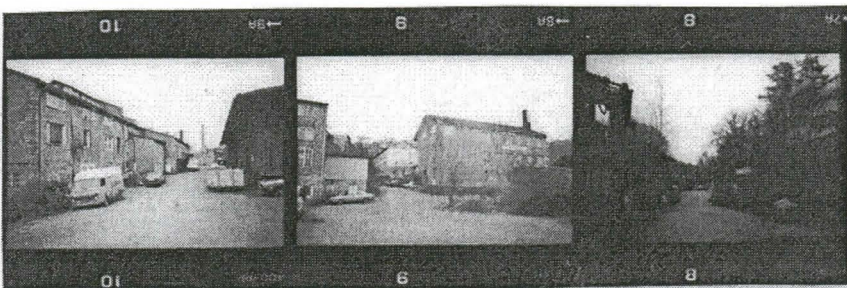
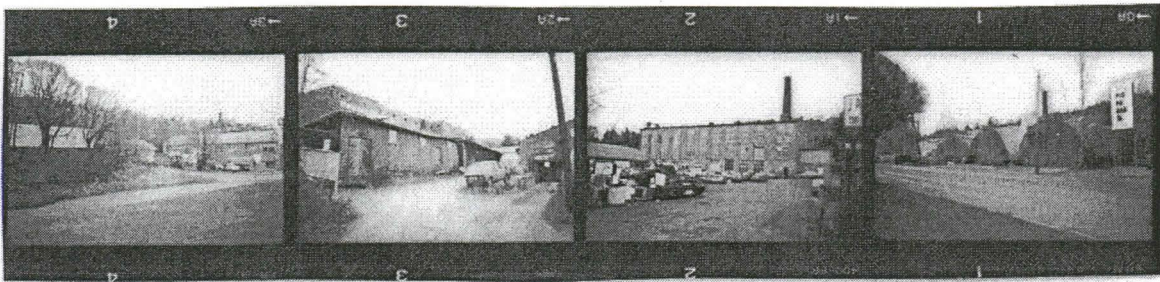
ALUEINVENTOINTI, SANTA LAHTI

TIPOTIE ROLLIKKAHALLEIKTA ALAS
NYKYTILANNE

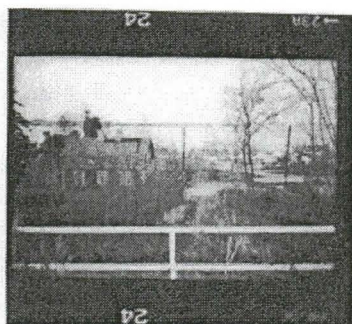
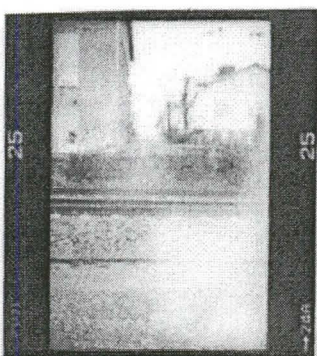
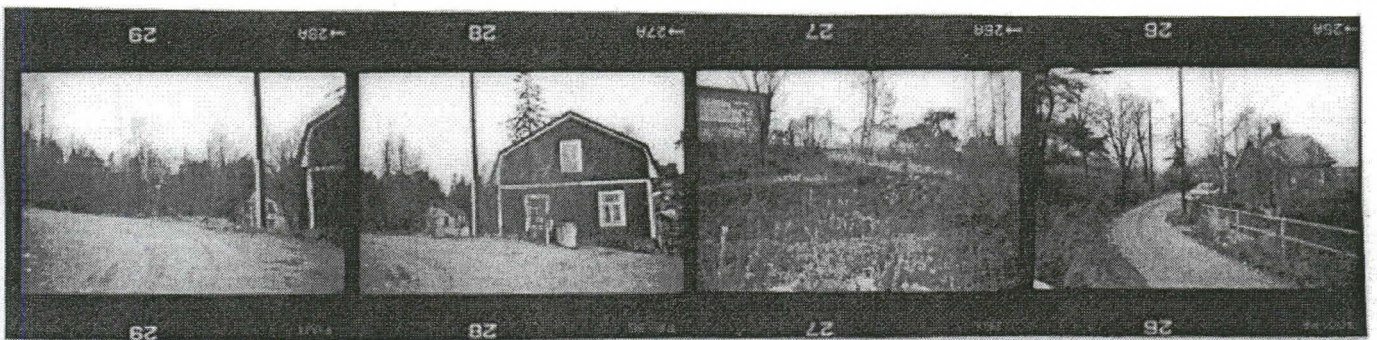
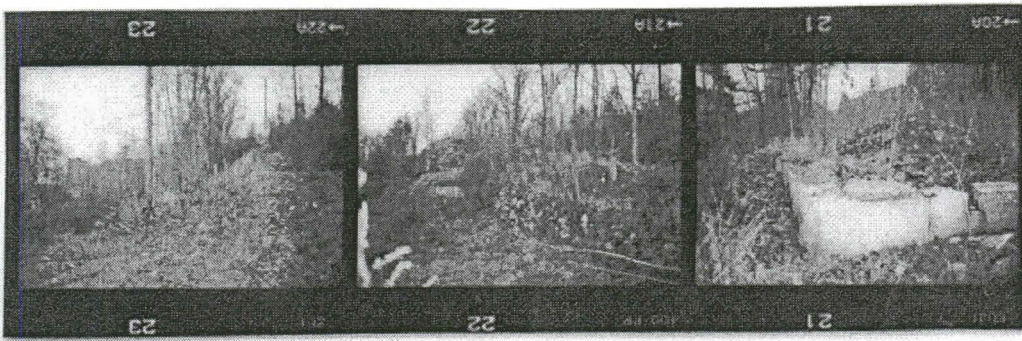

"PULTERIKIVET" OTKIN TAKANA
NETSÄSSÄ

SEISAKKEEN
YMPÄRISTÖN
KIVIPENGERRYK-
SIÄ JA TIE

URALLE JOHTANUT TIE

6.1 OTK:n TULITIKKUTEHDAS

1. Lääni	Länsi-Suomi
2. Kunta	Tampere
3. Kohde	OTK:n tulitikkutehdas
4. Kylä/rek.nro	Pispala
5. Kaup.osa/Kortteli/Talo	Santalahti 808-2
6. Kohdetyyppi	
7. Peruskartta/koordin.	21 2309 / 2 485 461m, 6 821 641m
8. Osoite	Tikkutehtaanrinne 1, 33250 Tampere
9. Omistaja ja omistajan osoite	Tampereen kaupunki/Pekka Mäkinen, Kaaponkj. 5F,33820 Tre

10. RAKENNUKSEN KUVAUS

Rakennus n:o	1.
Nyk.käyttö	konttori, varasto
Alkup.käyttö	tulitikkutehdas
Rak.aika	1925-26
Suunnittelija	Aarne Savela
Kerrosluke	2 + vintti
Perusta	betoni (isoja kiviä seassa), rapattu
Runko	tiili
Kattomuoto	loiva aumakatto
Kate	saumattu pelti,matalassa osassa huopa
Vuoraus	
Ulkovärit	punainen
Kunto	kohtalainen, osittain hyvinkin heikko
Erytyspiirteet	

11. RAKENNUSHISTORIA

Punatiilisen tehdasrakennuksen (1) julkisivujen pinta-alasta on suuri osa ikkunapinta-alaa. Ikkuna-aukot ovat korkeudeltaan yli 2/3 rakennuksen korkeudesta. Pihapiirissä on lähes kaikki tehtaan aikaiset piharakennukset. Verkkoaidan vieressä on entinen porttivahdin koppi (5). Koppi on peiterimavuorattu, oranssinruskea pulpettikattoinen rakennus. Kate on huopaa. Kopissa on ollut kaminalämmitys, josta jäljellä tavallinen tiilipiippu. Rakennus on erittäin huonossa kunnossa, mutta ”muodot” on havaittavissa.

Talonmiehen asunto (4) on vaakalaudoitettu (11cm). Laidoitus on limitetty. Satulakaton tiilet ovat vahvan sammalen peitossa. Lattia on romahtanut.

Varasto/autotalli (3) on peiterimavuorattu (17,5cm+4,5cm), ollut väritään vaalea, nykyisin lähes harmaa. Rakennuksessa on satulakatto, jossa musta kolmiorimahuopakate. Korkeassa betoniperustusosassa on neljät pariovet. Entinen valmiin tavarain varasto (2) on punatiilinen, jossa betoniperustus. Betonin päällä on rappaus. Ikkunat ovat pienet, kahdeksanruutuiset. Aumakatossa on musta saumattu pelti. Muuntaja (7) on punatiilinen betoniperustuksella. Aumakatossa on maalaamaton saumattu pelti. 1960-70-luvun vaihteessa rakennettu varasto (6) on aaltopeltinen, harmaa.

Santalahdessa sijaitseva OTK:n tulitikkutehdas on Tampereen viimeisiä. Haapatukin uitettiin Näsijärveä pitkin tehtaan edessä olleelle varastoalueelle. Varastoalueelta tukit vietiin vaunuissa vinssillä ylös rataa pitkin. Raiteet veivät tehtaan sisälle saakka tavarahissiin (negat no:6 ja 16). Alhaalla lastausalueella vaunut työnnettiin miesvoimin, ylämäessä sähkövoimalla. Tehtaan sisällä on rataa jäljellä, ulkoa se on purettu (nega no:20), kuten myös vinssihuone. Kun tehdas lopetti toimintansa 1970-luvun alussa, tukkiplaani täytettiin ja nyt sen paikalla on Paasikiventie. Yksi vaunu on tehtaan takana etelärinteen metsikössä (nega no:19).

Tehdaskiinteistön on ostanut Pekka Mäkinen 1979. Ennen sitä on tiloissa ollut jotain toimintaa Keskolla, SOK:lla, Finnmatilla ja OTK:lla 1970-70. Mäkinen on purkanut alakerrasta joitakin sisäseinä (nega no:9) ja tehnyt etelänpuoleiseen seinään pariovet. Ovien vieressä olevat syöksytorvet ovat poikki ja vesi on täällä aiheuttanut pahoja vaurioita tiilimuuraukseen(nega no:11). Muut ovat ja ikkunat ovat alkuperäiset.

Muita suuria muutoksia sisätiloissa ei ole tehty. Yläkerran naisten (nega no:2) ja miesten sosiaalitilat ovat ennallaan, mitään muutoksia väliseiniin ei ole tehty. Keittiö ja tarjoilusali ovat ruokaväylineen (nega no:3) havaittavissa, keittiön kalusteet on purettu mutta niitä on tehtaassa irrallaan. Yläkerran tehdassalit ovat ennallaan (negat no:4-5) Myös Tikkutehtaan aikaiset pukukaapit ovat tehtaassa sekä vanha kassaholvi.

Tulipalon varalta ollut sammutusjärjestelmä on entisellään. Rappukäytävässä on sammutusta varten seinässä väännettävä vipu, jolloin suikusta rupeaa tulemaan vettä sekä letkukaappi.

Valmistavaran pakkaushuoneessa alakerrassa on vieläkin jäljellä sen aikaiset paloturvalliset lamput (nega no:10). Pakkausvaiheessa oli hankauskipinän vaara.

Tehtaaseen on tehty suunnitelmapiirustukset sen laajentamisesta ja ottamisesta toimistokäyttöön. Suunnitelmia ei kuitenkaan ole toteutettu. Pekka Mäkisellä on alkuperäiset piirustukset, jotka hän on luvannut etsiä ja toimittaa inventointitietojen täydennykseksi.

12. LÄHIYMPÄRISTÖ

Pihapiiri on suojassa, omassa rauhassaan, Tikkutehtaan tien varressa. Pihassa on runsaasti vanhojen kuorma-autojen jäännöksiä. Lähiympäristö on rakentamatonta. Etelässä olevassa metsikössä on paljon suurehkoja kiviä, jotka saattaisivat olla vaikka lähistöllä olleesta Pispalan ja Tampereen välisestä rajaidasta.

13. SÄILYMISEDELYTYKSET

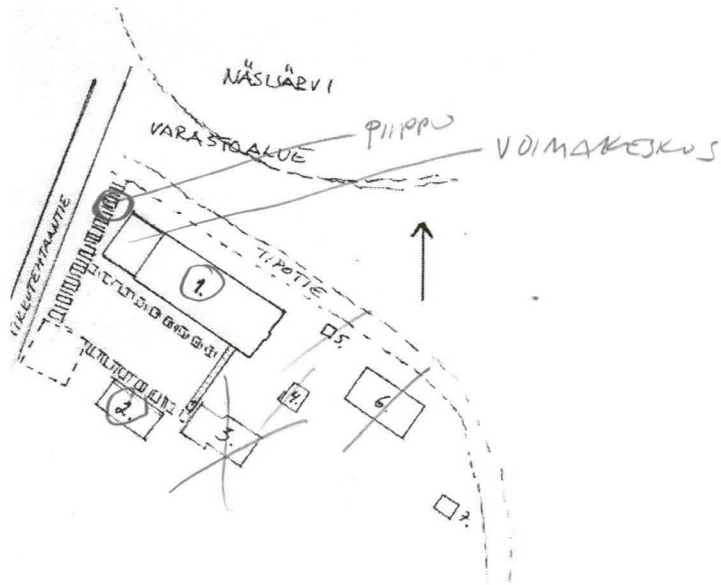
Rakennus on ryhdikäs ja kohtalaisen hyväkuntoinen. Huonokuntoisia osia on uusien pariovien vieressä, koska syöksytorvet on katkaistu ja sadevedet ovat rapauttaneet tiilimuurausta.

14. LUETTELOINTIPERUSTE

Alkuperäisenä säilynyt teollisuusrakennus joka on merkittävä osa Santalahden teollisuushistoriaa. Arkkitehtonisesti selkeä.

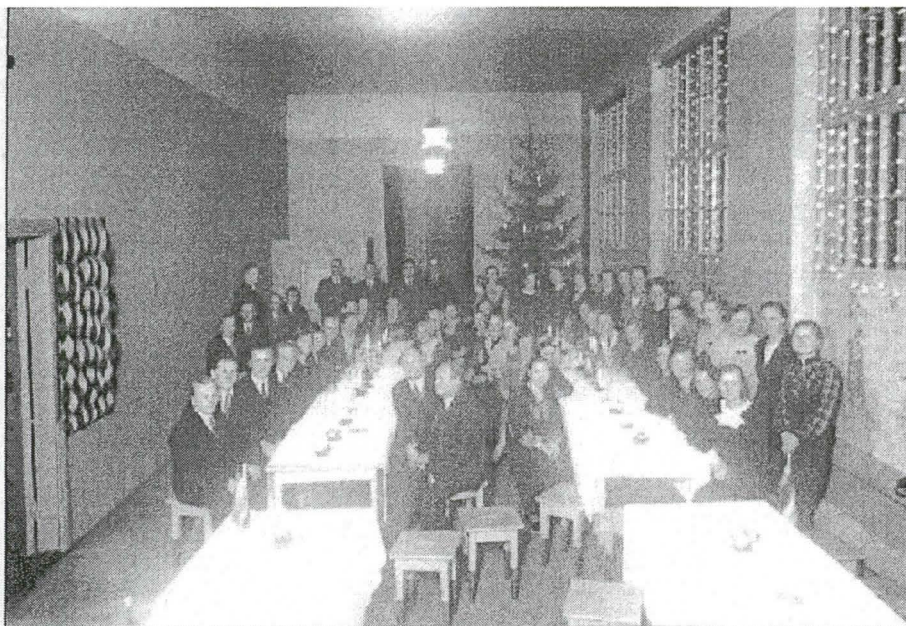
15. Rakennushistoriallinen	X
16. Historiallinen	X
17. Maisemallinen	X

18. OTE PERUSKARTASTA TAI ASEMAPIIRROS

1. OTK:n Tulitikkutehdas
2. varasto, johon valmiit pakkaukset varastoitiiin junaan lastausta varten
3. varasto, nykyisin autotalli
4. talonmiehen asunto
5. portinvartijan koppi
6. 1960-70-luvun vaihteessa rakennettu varasto
7. muuntaja

19. POHJAPIIRROS TAI TIETOJA SISÄTILOISTA

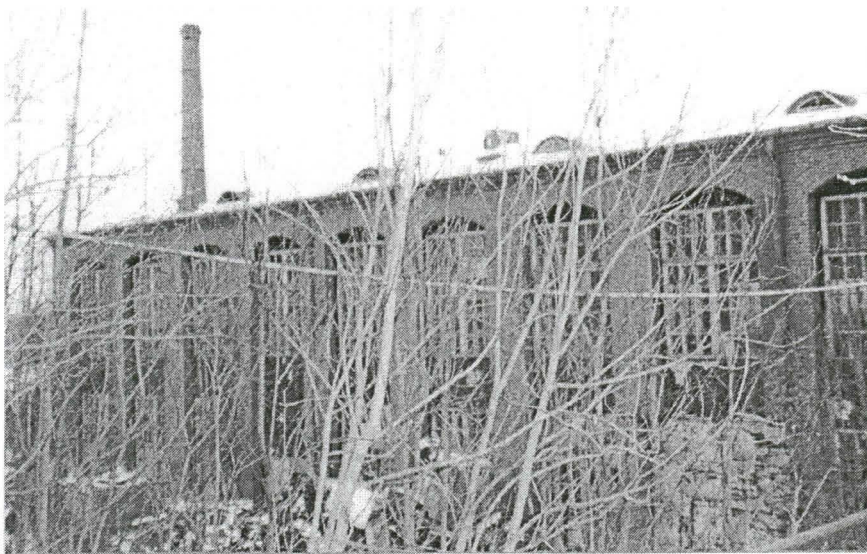

20. VALOKUVAT

1

1

21. LÄHTEET

Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri 1998
Pekka Mäkisellä on valokuvia työtilanteista sisällä.

22. SUULLISIA TIETOJA ANTANEET

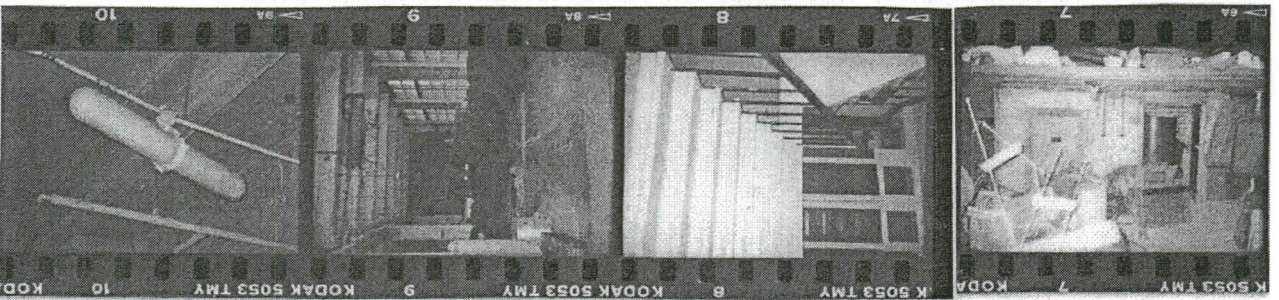
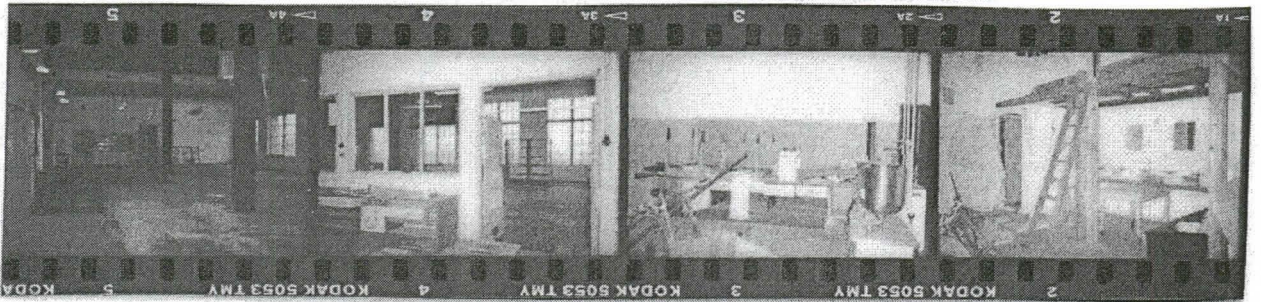
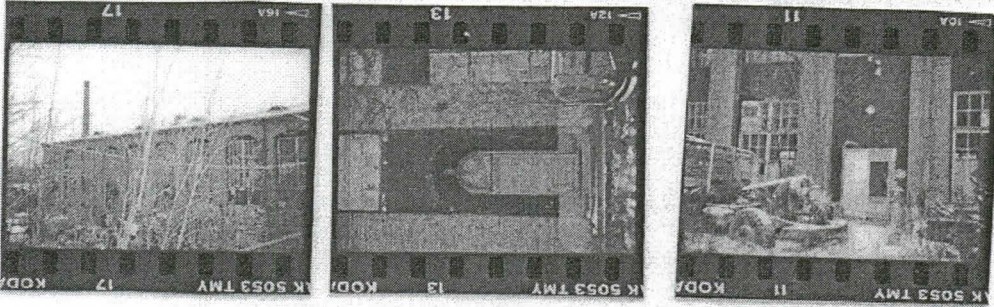
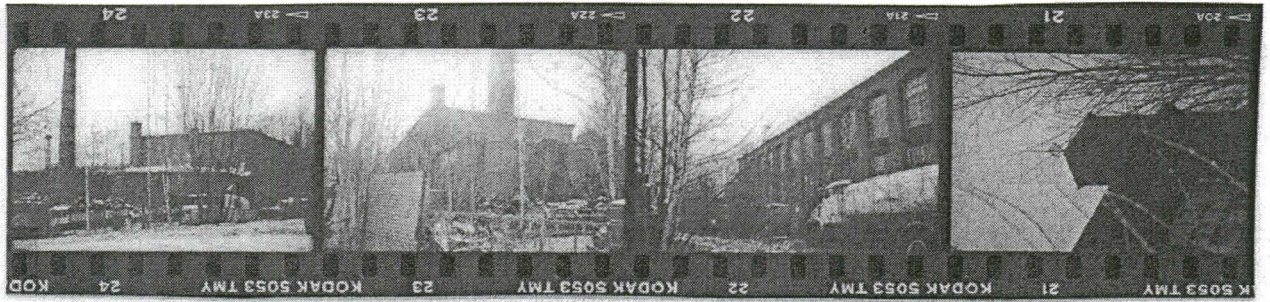
Pekka Mäkinen

23. LIITTEET

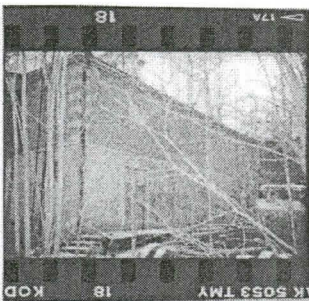
24. LOMAKKEEN TÄYTTÄJÄ, päiväys
Pauliina Tiusanen 5.12.2000

1. OTK:N TULITIKKUTEHDAS

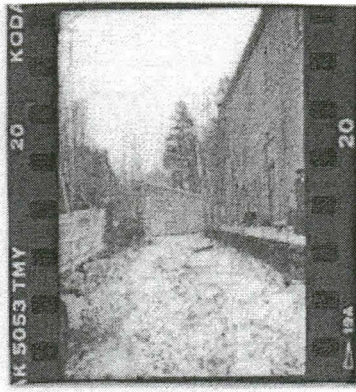
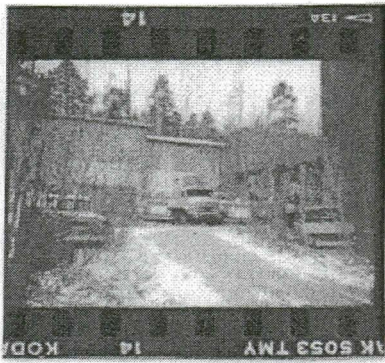
1.

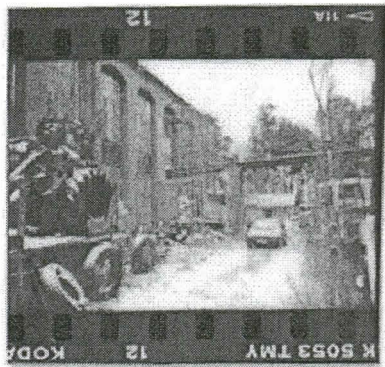
2.

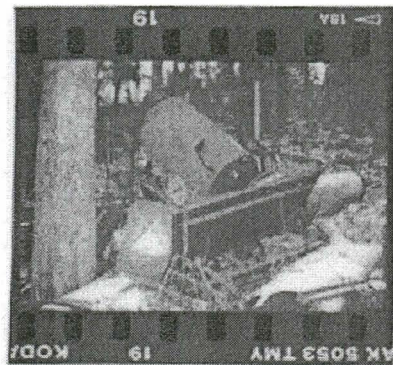
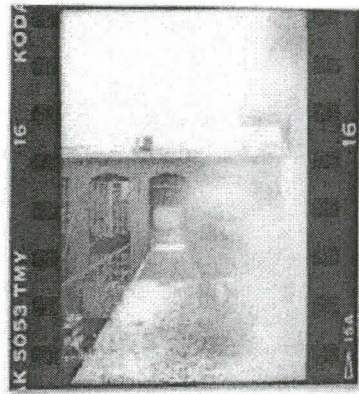
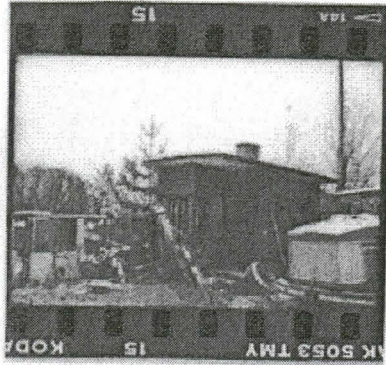
3.

4.

5.

6.2 TIKKUTEHTAANKATU 3

1. Lääni	Länsi-Suomi
2. Kunta	Tampere
3. Kohde	Tikkutehtaankatu 3 (Geopalvelu)
4. Kylä/rek.nro	Pispala
5. Kaup.osa/Kortteli/Talo	Santalahti 1009-1
6. Kohdetyyppi	
7. Peruskartta/koordin.	21 2309 / 2 485 360m, 6 821 648m
8. Osoite	Tikkutehtaankatu 3, 33250 Tampere
9. Omistaja ja omistajan osoite	Kiinteistö Oy Tikkutehtaankatu 3

10. RAKENNUKSEN KUVAUS

Rakennus n:o	1
Nyk.käyttö	toimistohuoneisto
Alkup.käyttö	asuinrakennus
Rak.aika	1956 (1982)
Suunnittelija	Pentti Kauppila (Lauri Manninen)
Kerrosluvu	4
Perusta	betoni
Runko	tiili
Kattomuoto	pulpetti- + tasakatto
Kate	saumattu pelti pulpeteissa, muualla huopa
Vuoraus	osittain pystypaneeli
Ulkovärit	punainen/paneelit, ikkunat ja rännit tummanruskeat
Kunto	hyvä/kohtalainen
Erytyspiirteet	tiilen pinnassa viivakuviointia, normaalia paksumpi vaakasauma muurauksessa 26-28mm, pystysauma 14mm.

11. RAKENNUSHISTORIA

Tehtailija Matti Yrjölä on rakennuttanut talon (1) yksityisasunnokseen. Tehtailija Yrjölällä on ollut Pahvinjalostus Oy, joka on ensin toiminut ”ryyssän kasarmilla”, sitten Frenckelissä ja 1960-luvun lopulla hän osti Santalahdesta Santalahden tontti Oy:n alueen.

Suunnittelija Pentti Kauppila on myöhemmin toiminut myöskin kaupungin arkkitehtina. Talon on rakentanut Yrjölään tehtaan työmiehet. Vuonna 1958, on kellarikerrokseen rakennettu uima-allas ja autotalliin öljymonttu. Pohjakerrokseen on rakennettu varastotilaa, holvi sekä talouskellarit. Myös nämä suunnitelmat on tehnyt Pentti Kauppila.

Talo on ostettu 1982 Matti Yrjölään perikunnalta perustettavan kiinteistö Oy:n nimiin, jolloin sisätilat on muutettu asuinhuoneistosta toimistotaloksi. Suunnitelmat on piirtänyt Lauri Manninen. Holvi ja varastot ovat edelleen, varastoon on tehty ikkuna. Myös sähköt uusittiin. Apulaisen huoneesta, keittiöstä ja arkiruokailuhuoneesta tehtiin talonmiehen asunto sulkemalla hallista käytävään menevä ovi. Vuonna 1987 ovi avattiin uudestaan ja tilat otettiin toimistokäyttöön. Uima-allas purettiin, jolloin saatiin yksi huone lisää. Uima-altaan alla oli ollut matala tila. Piirtänyt Toivo Ali-Runkka.

Lasitiili-ikkunat on vaihdettu tavallisiin, tehtaan työmiesten rakentamat ikkunat vaihdettu uusiin n. 10v. sitten. Talon idänpuoleiset pihaportaat on tehty toimistoaikana. Länsipäässä on alkuperäiset raput ja radalle vievä portti. Ulkolyhdyt ovat alkuperäiset.

Pihasta on purettu 1982 varastorakennus (3), jonka ohi kulki kolmas raide. Sivuraide kulki Näsin Pahvi Oy:ltä OTK:n tulitikkutehtaalle. Rinnettä on leikattu vuonna 1982 autopaikkojen takia sekä rakennettu Pisariautotalli (2) kahdelle autolle.

12. LÄHIYMPÄRISTÖ

Rakennus on jyrkässä rinteessä rautatien kupeessa. Rautatien takana Pispala moni-ilmeisine rakennuksineen. Näkymät rakennuksesta avautuvat tehdasalueiden yli Näsijärvelle. Länsipuolella Kattohuopatehtaan rakennukset, itäpuolella OTK:n tulitikkutehdas.

13. SÄILYMISEDELLYTYKSET

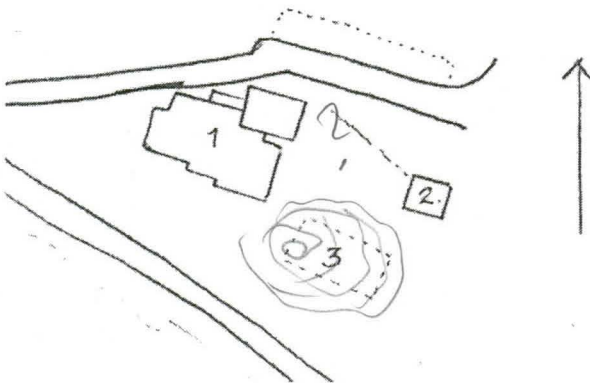
Rakennus on toimistokäytössä ja sitä kunnostetaan jatkuvasti. Ongelmia on kuitenkin esiintynyt virheellisten rakenteellisten ratkaisujen johdosta. Rinteestä valuu vesi perustuksiin ja todennäköisesti myös maa rinteessä on "valunut". Pihalaattojen alla on tyhjää tilaa. Myös parvekkeille sekä tasakatoille pääsevä vesi aiheuttaa jatkuvasti kosteusongelmia. Eteläpuoleinen panelointi on irti ponteistaan.

14. LUETTELOINTIPERUSTE

Rakennus on maisemallisesti hyvin suunniteltu kyseiselle paikalle. Tehtailija Yrjölä on Santalahdella vaikuttaneita henkilöitä. Rakennustyyli on 1960-luvun vaikutteita.

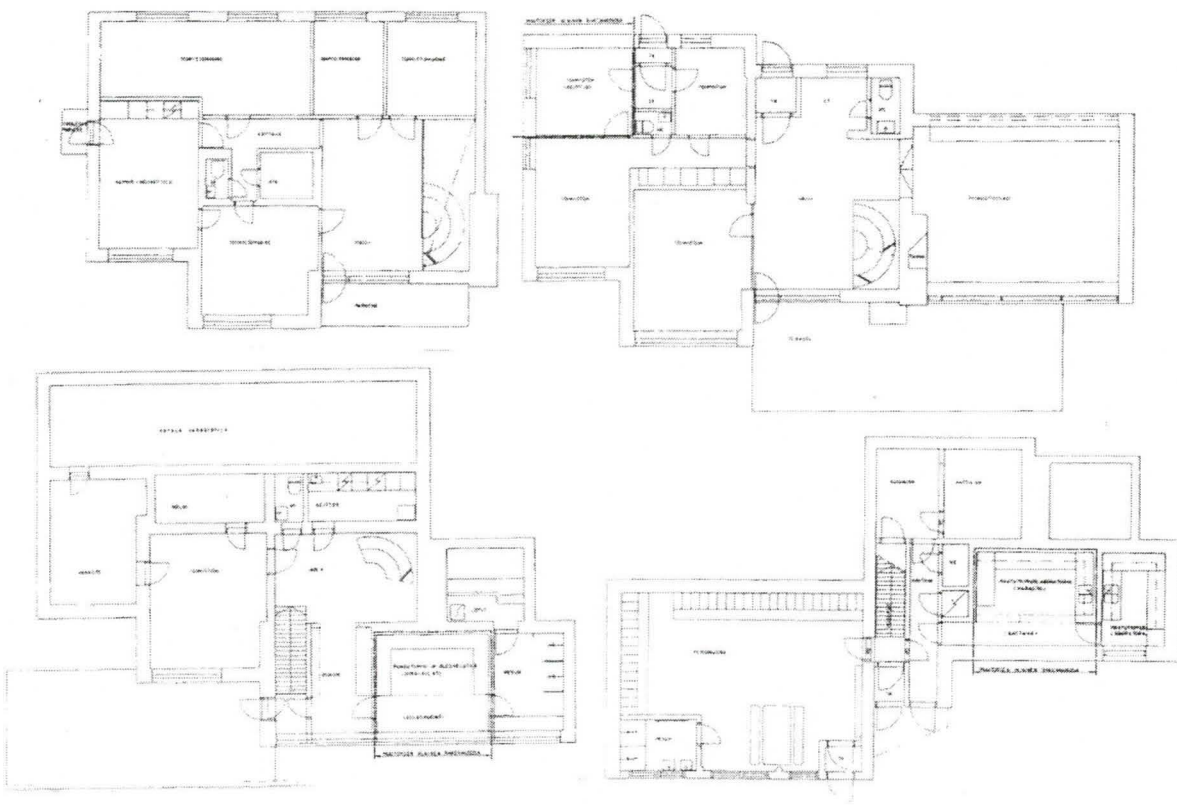
- 15. Rakennushistoriallinen X
- 16. Historiallinen X
- 17. Maisemallinen X

18. OTE PERUSKARTASTA TAI ASEMAPIIIRROS

19. POHJAPIIRROS TAI TIETOJA SISÄTILOISTA

Sisäkatto eri suuntaan vino kuin ulkopuolen pulpetti. Entisessä olohuoneessa kaiutin katossa.

20. VALOKUVAT

1

21. LÄHTEET

Piirustukset, Tampereen kaupungin rakennusvalvonta

22. SUULLISIA TIETOJA ANTANEET

Toivo Alirunkka

Juhani Jussila

23. LIITTEET

Liitteet 1-23, rakennuspiirustukset

24. LOMAKKEEN TÄYTTÄJÄ, päiväys

Pauliina Tiusanen 5.12.2000

2. TIKKUTEHTAANKATU 3 (GEOPALVELU)

6.3. SANTALAHDEN KATTOHUOPATEHDAS

1. Lääni	Länsi-Suomi
2. Kunta	Tampere
3. Kohde	Santalahden kattuhuopatehdas
4. Kylä/rek.nro	Pispala
5. Kaup.osa/Kortteli/Talo	Santalahti 1008-2
6. Kohdetyyppi	
7. Peruskartta/koordin.	21 2309 / 2 485 307m, 6 821 701m
8. Osoite	Tikkutehtaankatu 4, 33250 Tampere
9. Omistaja ja omistajan osoite	Kiint.Oy Santalahdenrinne

10. RAKENNUKSEN KUVAUS

Rakennus n:o	1	2
Nyk.käyttö	tyhjillään, osassa pienteollisuutta	asuinrakennus
Alkup.käyttö	kattuhuopa- ja asfalttitehdas	porttivahdin koppi/asunto
Rak.aika	1940 (1951-52)(1971)	?
Suunnittelija	Heikki Tiitolan rakennustoimisto	
Kerrosluvu	3 osittain 4	perustuksessa huone?+1+vintti
Perusta	betoni	tiili
Runko	tiili	hirsi (?)
Kattomuoto	tasakatto	satula
Kate		huopa.tiilen malliset palat
Vuoraus		vaaka keilapontti,yläosa pystypaneeli
Ulkovärit	punainen	sinapin keltainen/ruskea
Kunto	kohtalainen	hyvä
Erytyspiirteet	kulmista pyöristystä	ikkunamalli T-mallia edeltävä

11. RAKENNUSHISTORIA

Santalahden kattuhuopatehdas tehdaslaitosten tilastoissa toiminut vuosina 1885-1895. Sen jälkeisistä vaiheista ei ole varmaa tietoa. Alueelta mainitaan myöskin Oy Suomen Asfalteeraustehdas, joka on toiminut vuosina 1908-1917. Samalla alueella vuodelta 1927 mainitaan Tervatehdas. Nämä kaikki tehtaat ovat toimineet todennäköisesti Kattuhuopatehtaan rakennuksessa.

Rakennuspiirustuksissa vuodelta 1940, on mainittu tervatehdas, joka näyttäisi puretun uuden rakennuksen alta/jääneen osittain sisään? Rakennukset näkyvät asemapiirroksessa vuodelta 1938. Uudisrakennuksen (A) on suunnitellut Heikki Tiitolan rakennustoimisto/Vesa Hokkanen?, K.B. Saarela Oy:lle, joka on toiminut sementti- ja asfalttiteollisuudessa.

Tähän rakennusosaan on tehty varasto-osaan uudisrakentamiseen verrattavia muutoksia, mm. rakennettu hissi, jolloin myös julkisivuihin on tullut pieniä muutoksia, vuosina 1951 ja -52. Myös nämä suunnitelmat on tehnyt Heikki Tiitolan rakennustoimisto/Paavo Tiitola. Varastotiloissa on tehty pieni muutos vuonna 1955. Tehdassalissa ei edellä mainittuina vuosina ole tehty muutoksia, tämän hetkisestä tilanteesta ei ole tietoa.

Tilapäiseksi tarkoitettu varastorakennus on rakennettu vuonna 1965 (B), mutta se on vakiinnutettu vuonna 1970. Sen on suunnitellut Eero Saari. Vuonna 1974 sen lännen puoleinen pää on suunniteltu sosiaalityötiloiksi. Suunnitelmat on tehnyt rak.mest. Antti Mäntylä. Varastorakennus (C), jonka on suunnitellut vuonna 1971 Arkkitehtitoimisto Eero Saari, on alkujaan myös tarkoitettu väliaikaiseksi.

Kiinteistössä on viimeksi toiminut Tampereen Kattuhuopatehtaan Oy. Tehtaalla syttyi alkuvuonna 1976 tulipalo. Pahvin päälle laitettiin jatkuvasti kuumana pidettyä pikeä. Häiriö prosessissa syytti pien palamaan. Tehtaan toiminta lakkasi tulipalon jälkeen.

12. LÄHIYMPÄRISTÖ

Jyrkän rinteeseen yläreunassa, alapuolella (etelä) tehdaskiinteistöjä. Pohjoispuolella rautatie jonka takana Pispalan monimuotoista rakennuskantaa.

13. SÄILYMISEDELYTYKSET

Rakennus on kohtalaisen hyvässä kunnossa, vaikka ikkunat on rikki ja suurin osa tiloista on ollut kylmillään kymmeniä vuosia.

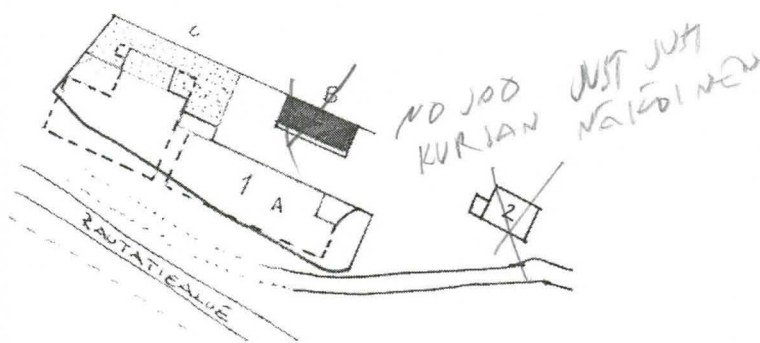
14. LUETTELOINTIPERUSTE

Arkkitehtuuriltaan erikoinen pyöristyneen kulmineen. Kattohuopatehtaalla on Santalahdessa ollut pitkä historia. Maisemallisesti merkittävä osana tehdasmiljöötä.

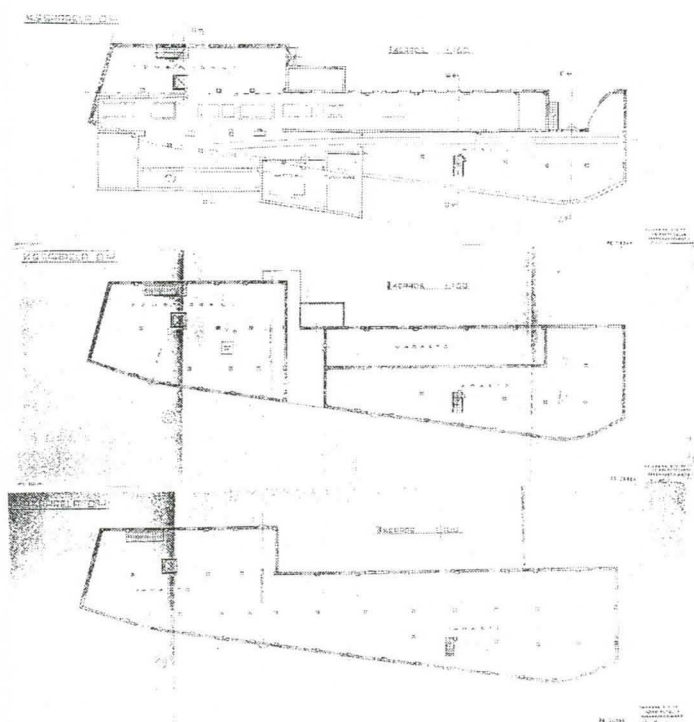
15. Rakennushistoriallinen x
 16. Historiallinen x
 17. Maisemallinen x

18. OTE PERUSKARTASTA TAI ASEMAPIIRROS

A Heikki Tiitolan suunnittelema rakennus v.1940. **B** Vuonna 1964 suunniteltu varasto. **C** Vuonna 1971 suunniteltu varasto.

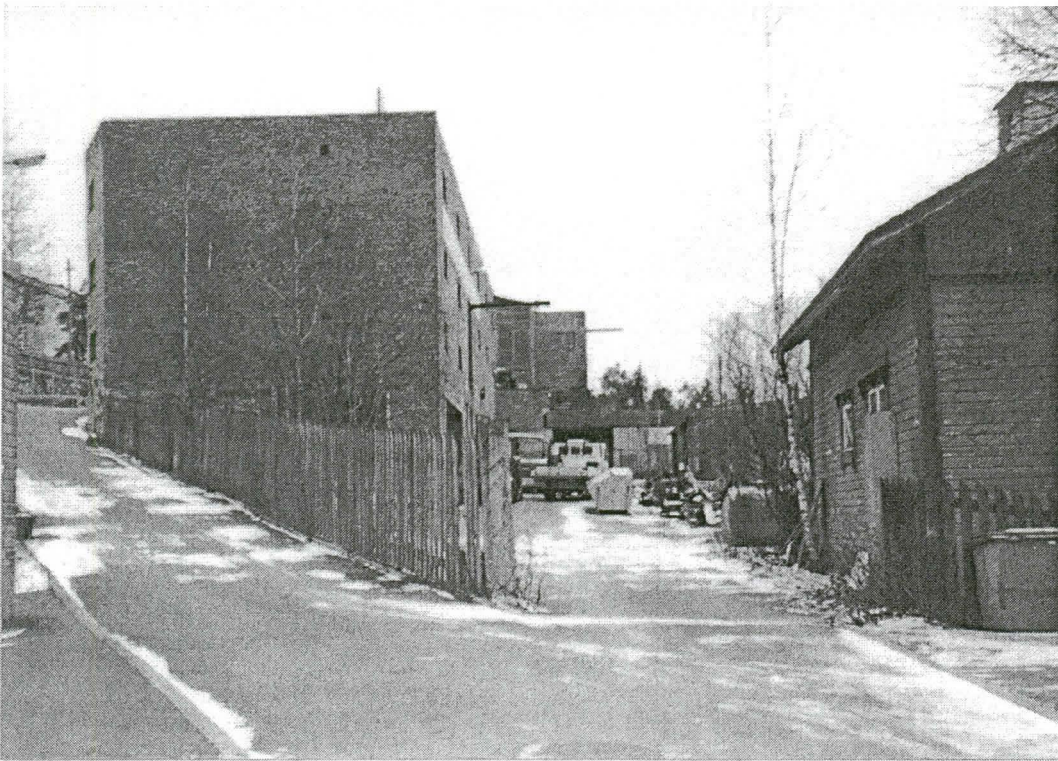

19. POHJAPIIRROS TAI TIETOJA SISÄTILOISTA (pohjapiirros Heikki Tiitolan rakennustoimisto 1940)

20. VALOKUVAT

1 ja 2

2

21. LÄHTEET

Santalahden inventointi 2000, kopio Kotimaisen teollisuuden albumi, 1913.
Ari Johanssonilla on valokuvia tehtaan tulipalosta.

22. SUULLISIA TIETOJA ANTANEET

Ari Johansson

23. LIITTEET

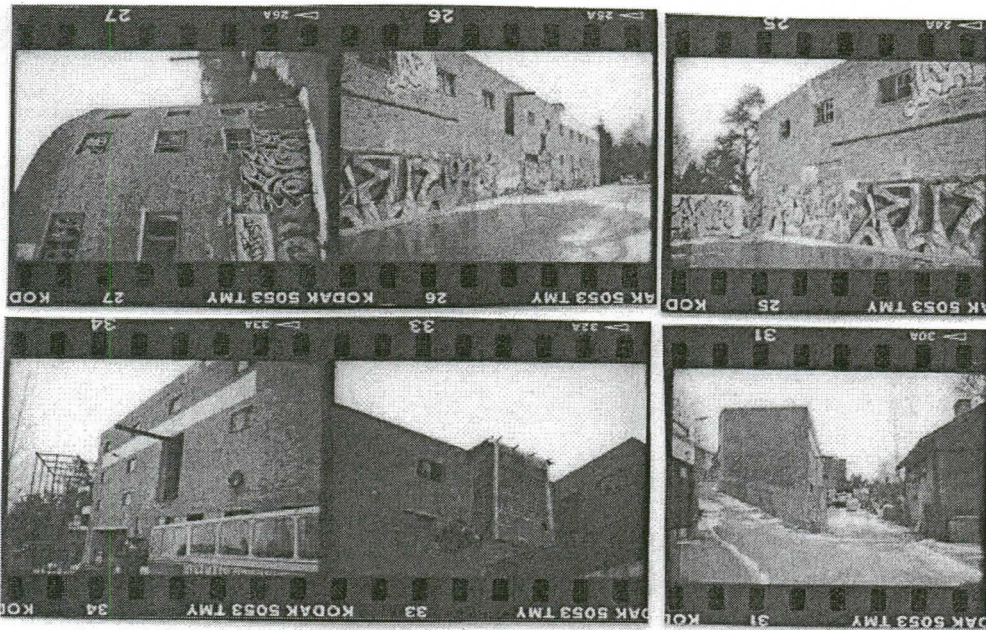
Litteet 1-22, rakennuspiirustuksia

24. LOMAKKEEN TÄYTTÄJÄ, päiväys

Pauliina Tiusanen 1.12.2000

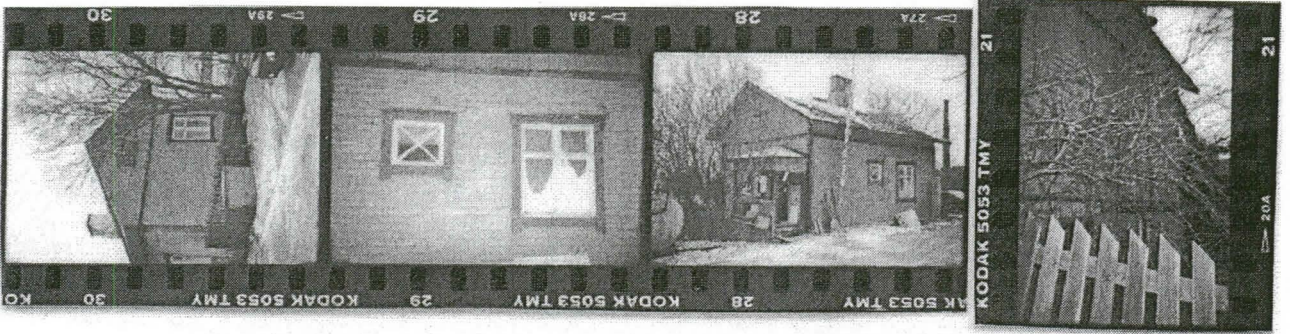
3. SANTALAHDEN KATTOHUOPATEHDAS

1.

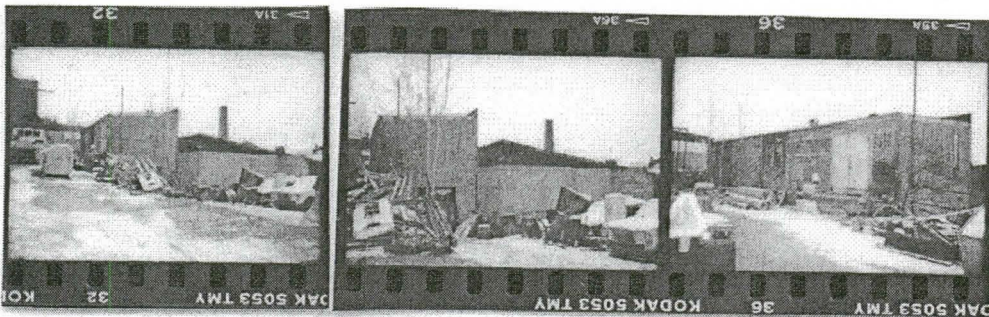

1+2

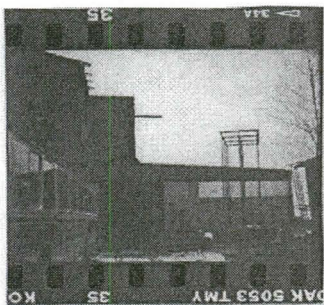
2.

B

C

6.4 LUUJAUHOTEHDAS

1. Lääni	Länsi-Suomi
2. Kunta	Tampere
3. Kohde	Teollisuusniklaamo Oy (Tampereen luujauhotehdas)
4. Kylä/rek.nro	Pispala
5. Kaup.osa/Kortteli/Talo	Santalahti 1008-9
6. Kohdetyyppi	
7. Peruskartta/koordin.	21 2309 / 2 485, 6 821 1. 266m,728m 2. 280m 770m
8. Osoite	Rantatie 7, 33250 Tampere
9. Omistaja ja omistajan osoite	Kiint. Oy Santalahden tontti

10. RAKENNUKSEN KUVAUS

Rakennus n:o	1	2
Nyk.käyttö	?	niklaamo
Alkup.käyttö	Raaka-ainemakasiini	luujauhotehdas
Rak.aika	?	1883? (1943)
Suunnittelija		(Heikki Tiitolan rak.tsto)
Kerrosluvu	31/2	2 + ullakko (varasto)
Perusta	tiili jonka päällä rappaus	betoni
Runko	hirsi?	tiili
Kattomuoto	satula + frontoni	satula
Kate	saumattu pelti	tiili
Vuoraus	"peiterima"=kovalevy + rimat	rappaus
Ulkovärit	luonnonvalkoinen	harmaa
Kunto	kontalainen	kohtalainen
Erytispiirteet		

11. RAKENNUSHISTORIA

Tampereen luujauhotehdas on perustettu noin vuonna 1883. Samassa huoneistossa toimi myös Suomen Sahanterätehdas 1890-luvun puolivälin paikkeille. Luujauhotehtaan alue ulottui Pispalan valtatiestä aina aivan Näsijärven rantaan saakka. Tontin katkaisi Porin rata. Tehtaan alkuperäinen nimi oli Tammerfors Benmjölsfabrik AB. Sen omisti Tampereen ensimmäinen kaupunginarkkitehti Frans Ludvig Calonius, joka toimi kaupunginarkkitehtinä vuosina 1876-1891. Calonius kuoli vuonna 1903. Keväällä 1914 Kaarlo Lumio osti tehtaan leskeltä. Yhtiötovereiksi tuli "Konekauppa Oy Aatran" työtoverit Kustaa Kyöstilä ja Heikki Jokinen sekä kassakaappitehtaan johtaja Kaarlo Granathin. Vuonna 1916 tehtaan nimi suomennettiin Tampereen Luujauhotehtaaksi. Viidennen osakkaan yhtiö sai vuoden 1930 vaiheilla, kun Lumion sisar Hanna Ylen palasi Yhdysvalloista.

Tehdasrakennus muodostui kahdesta erillisestä tiilirakennuksesta. Vanhempi osa oli yksikerroksinen, jossa sijaitsivat konehuone sekä liimanvalmistuksen keitto- ja kuivaushuone. Uudempi osa oli kaksikerroksinen käsittäen rasvanvalmistuspuolen ja luujauhomyllyn. Porin radan tasoon yltävä raaka-ainemakasiini (1) oli puurakenteinen. Sen rautatievaihteella luukuormia sisältäneet vaunut purettiin. Varastossa on ollut Palvi Oy:n tiloja -60-luvulla, joskus myös pianon valmistusta sekä alakerrassa marja/vihannestukku.

Tehdas tuotti luujauhoja ja liimaa, sekä luu-että nahkaliimaa sekä kananrouheita. Luista erotettu rasva käytettiin saippuan valmistukseen Tampereen saippuatehtaassa. Luuliiman käytti Rafael Haarlan kirjekuoritehdas sekä luu- ja nahkaliiman Höyrypuuseppä ja muut huonekaluja valmistavat tehtaat. Suurin osa valmistetuista luujauhoista meni ympäri Suomea.

Tehdas myytiin vuonna 1943 Valkeakoskelle, Yhtyneille paperitehtaille, toiminimieheen kaikkineen. Tuolloin on tehty laajennus- ja muutossuunnitelmat Kehä Oy:lle, joka oli kangaskutomo. Suunnitelmat on tehnyt Heikki Tiitolan rakennustoimistossa Paavo Tiitola. Laajennus on kerrosta korkeampi tai ullakolle on tehty ikkunat, kuin suunnitelmissa. Idän puoleiselle seinustalle on tehty lautarakenteinen, peiterimavuorattu katos, jossa on aaltopeltikate ja aaltomuovista ikkunat todennäköisesti 1970-luvulla.

Kaupparekisteristä Tampereen Luujauhotehdas eli Luikku, on poistettu virallisesti 10.8.1979. Itse tehdasrakennus ja pannuhuone ovat pystyssä, laajennuksien sisässä (2). Vuonna 1962 on aloittanut Teollisuusniklaamo, ennen sitäkin on toiminut joku niklaamo. 1960-luvulla tehdasrakennuksessa on ollut alhaalla Renlundin rautavarasto. Vuonna 1986 lähtien Kuoson ja Niemisen omistuksessa, kesäk. 2000 Teollisuusniklaamo Oy, Pauli Kuoso.

Pihassa on myös 27juoksum. pitkä l.valk. satulakattoinen rakennus (3). Alarinteessä on tiilinen alaosa, jonka huonetiloissa on joskus toiminut sorvaamo. Idän puoleinen pää tiilestä + kyljessä pieni lisäosa. Muuten kovalevy + peiterima. Perustus maan sisässä ylärinteessä. Yläkerrassa Devi-väri, ilmeisesti tälläkin hetkellä.

Varastot 3+4 näkyvät jo vuoden 1943 asemapiirroksissa. Varasto 4:ssä on 1950-luvulla ollut Teräksen polkupyörävarasto muistitietojen perusteella. Rakennus on lautarakenteinen, peiterimavuorattu (14,5cm+6cm). Rinteen puoleisessa (etelä) osassa ei ole peiterimoitusta. Satulakatoissa, jonka rinteen puoleinen lape on pidempi, on aaltopeltikate. Länsiseinustalla olevassa matalammassa osassa on huopakate. Häivähdys punamullasta.

12. LÄHIYMPÄRISTÖ

Luujauhotehdas on Rantatien ja rautatien välissä vanhalla teollisuusalueella. Pohjoispuolella on peltisiä kaarihalleja, Itä-länsi-suunnalla vanhoja tehdaskiinteistöjä. Länsipuolella on uusi kiinteistö.

13. SÄILYMISEDELYTYKSET

Rakennus 2. on osittain heikossa kunnossa. Rappaus ja sen alla tiili, ovat paikoitellen rapautuneet. Räystäissä kasvaa ruohoa.

14. LUETTELOINTIPERUSTE

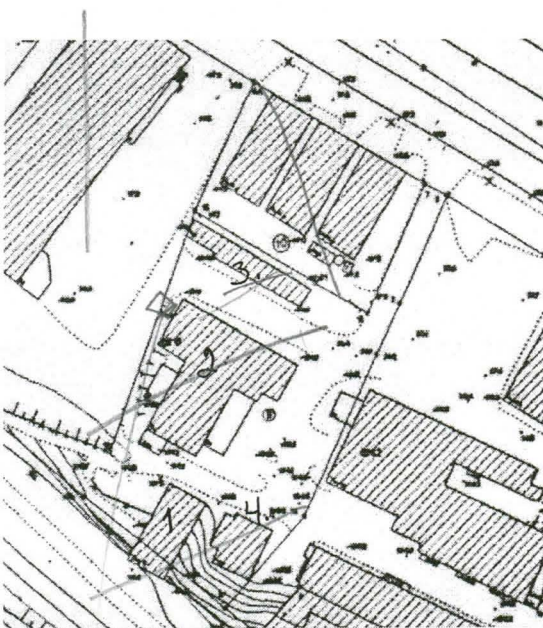
Luujauhotehtaalla on pitkä historia Santalahdessa. Eräs Pispalan erikoisuuksista, joka on ollut merkittävä työllistäjä.

15. Rakennushistoriallinen

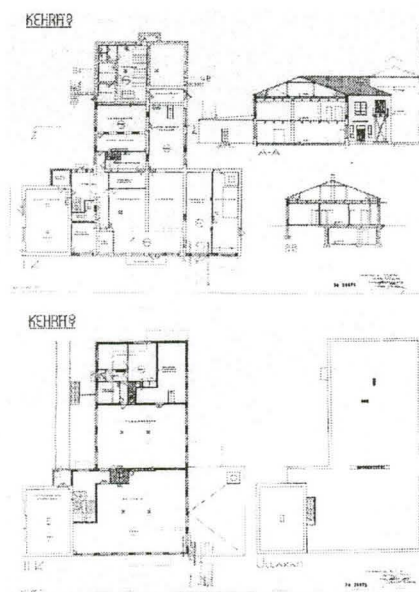
16. Historiallinen x

17. Maisemallinen x

18. OTE PERUSKARTASTA TAI ASEMAPIIRROS

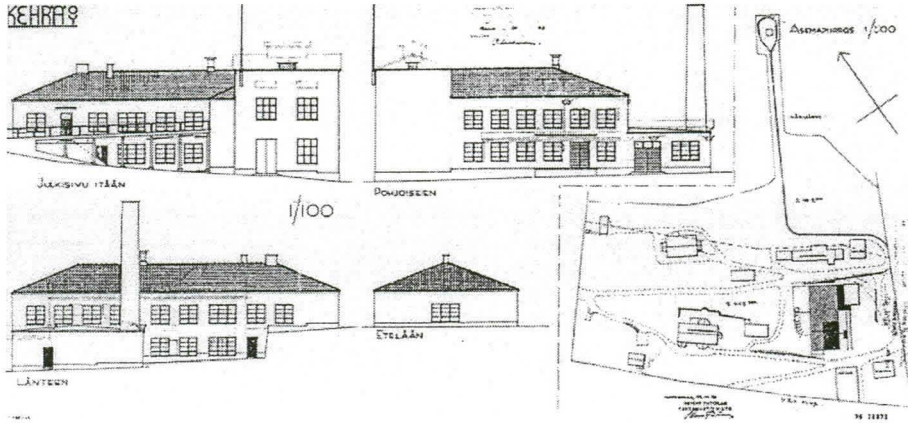

19. POHJAPIIROS TAI TIETOJA SISÄTILOISTA

Piirrot mykkyys 19 4/20-1

Suunnitelmapiirustukset vuodelta 1943.

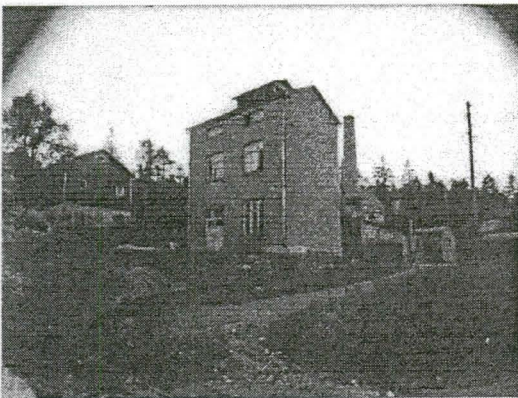

20. VALOKUVAT

1 ja 2

1 ja 2 kuva 1900-luvun alusta

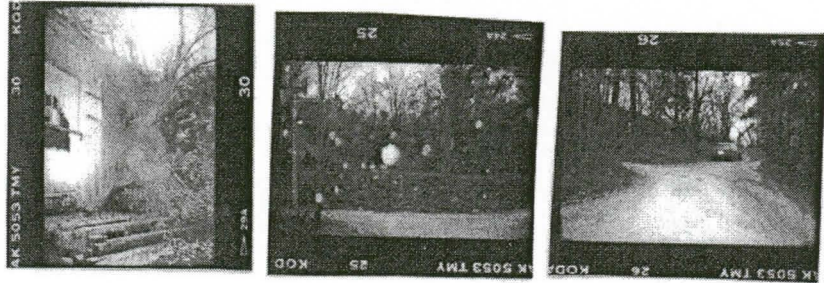

4. LUUJAUHOTEDAS

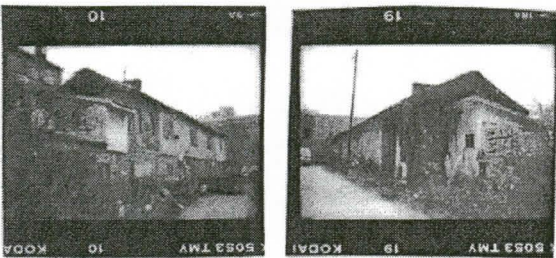
2.

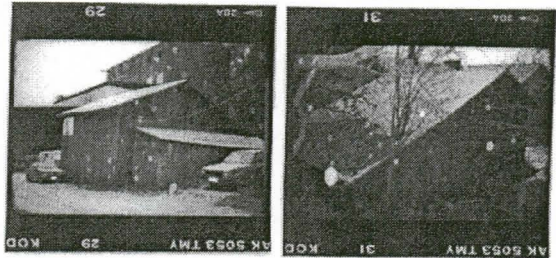
1.

3.

4.

21. LÄHTEET

Tampereen museoiden valokuva-arkistot
Pauli Kuosolla on sähköpiirustukset vuodelta 1956.
Kotimaisen teollisuuden albumi 1913
Tammerkoski-lehti 1/1982

22. SUULLISIA TIETOJA ANTANEET

Pauli Kuoso
Ari Johansson

23. LIITTEET

Liitteet 1-5, rakennuspiirustuksia

24. LOMAKKEEN TÄYTTÄJÄ, päiväys

Pauliina Tiusanen 6.12.2000

6.5 SANTALAHDEN PAPERITEHDAS

1. Lääni	Länsi-Suomi
2. Kunta	Tampere
3. Kohde	Rantatie 5 (Santalahden paperitehdas)
4. Kylä/rek.nro	Pispala
5. Kaup.osa/Kortteli/Talo	Santalahti 1008-8
6. Kohdetyyppi	
7. Peruskartta/koordin.	21 2309 / 2 485, 6 821 1. 332m739m
8. Osoite	Rantatie 5, 33250 Tampere
9. Omistaja ja omistajan osoite	Kiint. Oy Santalahden tontti

10. RAKENNUKSEN KUVAUS

Rakennus n:o	
Nyk.käyttö	pienteollisuus, verstashuoneistoja, varastohuoneita
Alkup.käyttö	teollisuuskäyttö
Rak.aika	1885? (1938)(1944)(1955)(1961)(1962)
Suunnittelija	
Kerroslukku	3, osittain 4
Perusta	betoni
Runko	tiili
Kattomuoto	satula
Kate	saumattu pelti
Vuoraus	
Ulkovärit	punainen ja harmaa
Kunto	hyvä/kohtalainen
Erytyspiirteet	alkuperäinen osa näkyy kompleksin keskellä erottuen räystäään alustan tiilikoristeesta

11. RAKENNUSHISTORIA

Santalahahteen oli perustettu paperitehdas 1885 (1A). Tehdasta vaivasivat kuitenkin onnettomuudet ja konkurssit myös yritettäessä muuttaa laitosta pahvitehtaaksi. J.W. Enqwistin ostettua tehtaan, alkoi sen toiminta kannattaa. Tehtaassa tapahtui täysi mullistus koneellistuksessa ja siitä tehtiin ajan vaatimuksia vastaava laitos. Tamperelaiset kauppiat (mm. Yrjölä) ovat perustaneet Santalahden tontti Oy:n vuonna 1927, josta lähtien tiloja on vuokrattu eri käyttötarkoituksiin. Paperitehdas on mennyt vararikoon helmikuun 8. Päivä 1930. Tyhjiksi jääneisiin tiloihin muutti Tampereen Viila Oy. Rakennuksessa on ollut 1960-luvulla 1. kerroksessa massaamo, ruostesuojaamo ja Yrjölän oma versta, jossa huollettiin traktoreita. 2. Kerroksessa valmistettiin lämpöparistoja. Siellä toimi myös Yrjölän Pahvinjalostus Oy. Viimeksi siellä oli Palvi Oy. 3.kerroksessa oli laukkutehdas, joka valmisti pahvisia laukkuja.

Tehdasrakennuksen pohjoisen puoleinen julkisivu on harmaa (D+E+F), kuten myös koko rakennusosa. Harmaat sementtitiilet on ostettu Ylöjärveltä. Ne loppuivat kuitenkin kesken ja loput tehtiin itse (Yrjölän työntekijät).

Vanhin osa ja siihen sehdyt jatkeet ovat pääosin punaista tiiltä. Todennäköisesti vuonna 1885 rakennettu osa (A), on uusien rakennusosien sisällä. Ensimmäisessä kerroksessa sisällä näkyy piippua, länsiseinään on tehty aukko josta on kulku laajennusosaan (C). Etelän puoleisen seinän ikkunat on peitetty. Ylemmissä kerroksissa ikkunat on vaihdettu Palvi Oy:ssä sattuneen tulipalon jälkeen.

Laajennusosa B:n yläosassa on käytetty samanlaista tiiltä, mistä Yrjölän asuinrakennus (Tikkutehtaankatu 3, Geopalvelu) on rakennettu.

Laajennusosissa C ja D, on asuntoja, jotka ovat edelleen käytössä. Päätyyn on rakennettu aaltopellistä puusuoja.

Porrastiloissa on tehty muutoksia vuonna 1954. Sisätiloissa Helmer Nurmion suunnitelmat vuodelta 1963, jolloin 2.kerroksen tilat muutettu Palvi Oy:n toimintaan sopiviksi.

12. LÄHIYMPÄRISTÖ

Rakennus on keskeinen osa tehdasmiljöötä. Se on pihan keskellä ja ympärillä on pienteollisuutta. Pihapiiriin kuuluu vanhoja varistorakennuksia.

13. SÄILYMISEDELYTYKSET

Rakennus 1. vaikuttaa ryhdikkäältä. Asuinhuoneistot ovat käytössä, 1.kerroksen tiloissa on pienteollisuutta ja verstastoimintaa, osa rakennuksesta on tyhjiään/varastona. Joitakin vaurioita on ollut, vaurioita on korjattu pintaremonteilla, selvittämättä syytä. Vanhimmissa osassa putkivuoto tutustumishetkellä.

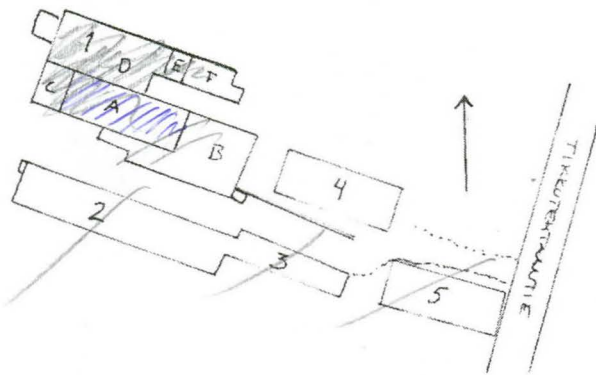
Varistorakennukset 2-5 ovat kohtalaisessa kunnossa, varasto 3:n betonipilarit kylläkin pahasti kallellaan.

14. LUETTELOINTIPERUSTE

Vanhin osa tehtailija Enqwistin paperitehdas, joka on alueen ensimmäisiä tehtaita. Osa teollisuusmiljöötä.

15. Rakennushistoriallinen	x
16. Historiallinen	x
17. Maisemallinen	x

18. OTE PERUSKARTASTA TAI ASEMAPIIRROS

- A Rakennuksen vanhin osa todennäköisesti vuodelta 1885.
 B Tehtailija Yrjölän aikana tehtyjä, uusimpia lisäyksiä, päädyssä samaa tiiltä yläosassa kuin Yrjölän talossa (Tikkutehtaankatu 3).
 C Rakennettu todennäköisesti ennen vuotta 1938
 D Suunnitelmat vuodelta 1938
 E Tilapäinen väestönsuoja vuodelta 1944
 F Työhuoneiden suunnitelmapiirustukset vuodelta 1961

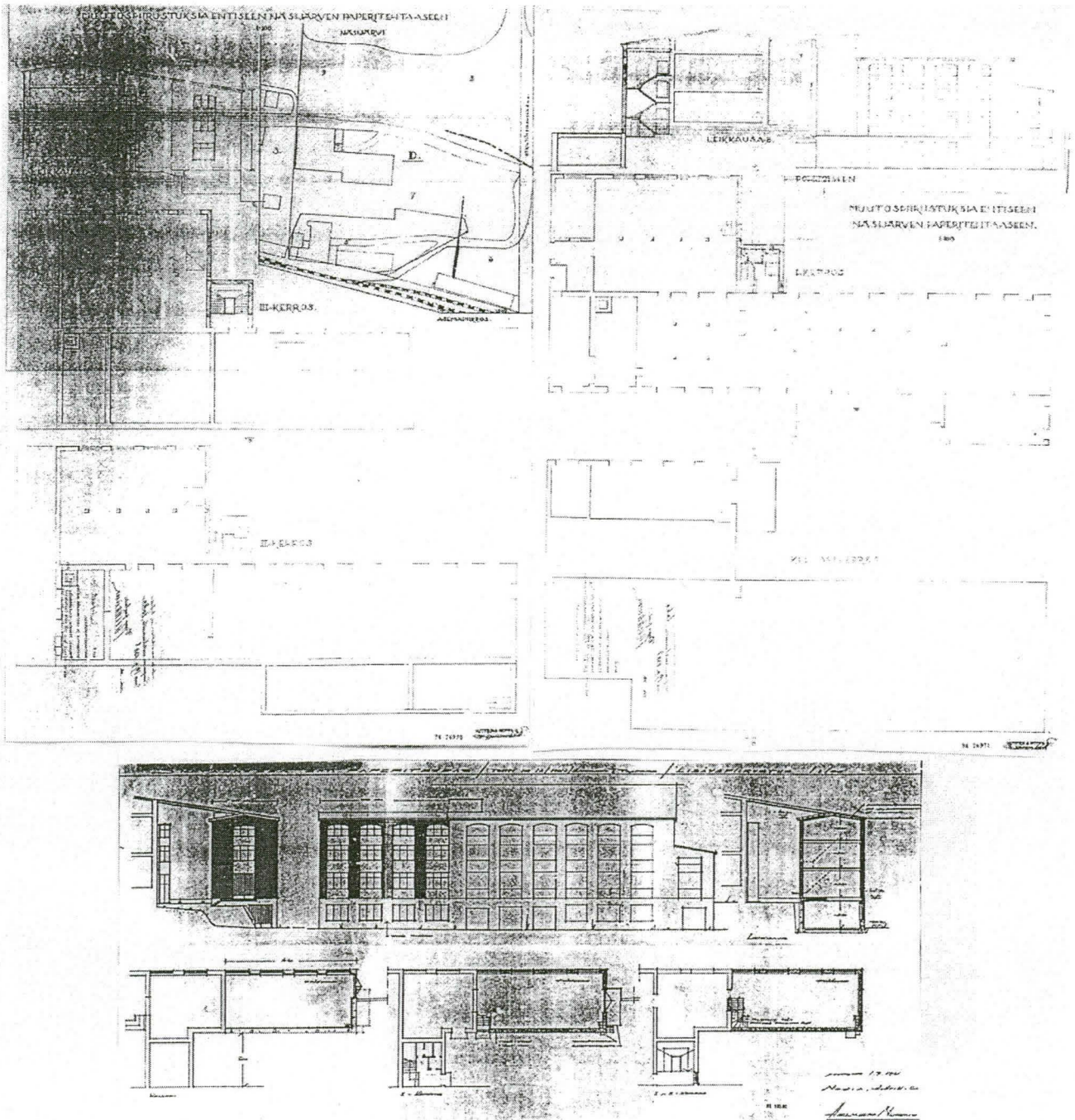
Osia C ja D korotettu, suunnitelmat vuodelta 1962, Helmer Nurmio.

2. Varistorakennuksesta on suunnitelmapiirustukset vuodelta 1942. Rakennus on peiterimavuorattu (10+5), betonipilareiden varaan rakennettu pulpettikattoinen rakennus. Kate on mustaa saumattua peltiä. Etenkin ovissa näkyy häivähdys punamullan väriä, muuten rakennus on lähes harmaa.

3. Varasto on rakennettu vuoden 1942 jälkeen, mutta ennen vuotta 1955, jolloin se näkyy asemapiirroksissa. Se on peiterimavuorattu (11,5+5), pulpettikattoinen, betonipilareiden varaan rakennettu. Kate on mustaa saumattua peltiä. Rakennuksen takana on betonimuuri, jossa on kiinni kattohuopatehtaan varasto. Häivähdys punamullasta, muuten harmaantunut.

4. ja 5. Vihreät aaltopeltiset kaarihallit, jotka toimivat varastoina, on rakennettu n. vuonna 1964.

19. POHJAPIIRROS TAI TIETOJA SISÄTILOISTA
 Palvi Oy:n palvausuunin sisäkatto tehty ratakiskojen varaan holvaten.

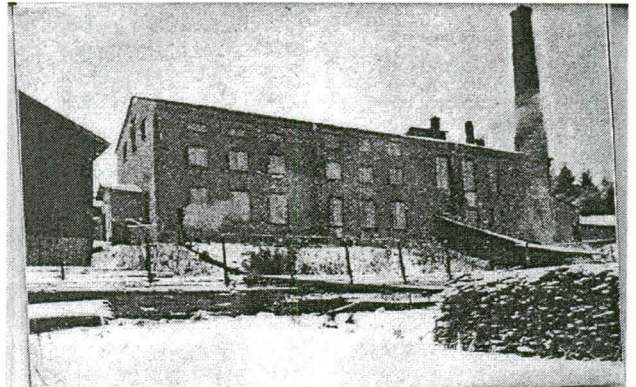

20. VALOKUVAT

1

Vuodelta 1913

1 ja 2

21. LÄHTEET

Suomen teollisuuden albumi 1913
Koivisto Tuomo, Työt ja tekijät. Tampere 2000.

22. SUULLISIA TIETOJA ANTANEET

Juhani Jussila, Markku Hervaala s.1956, Markku Saijonkivi s.1948

23. LIITTEET

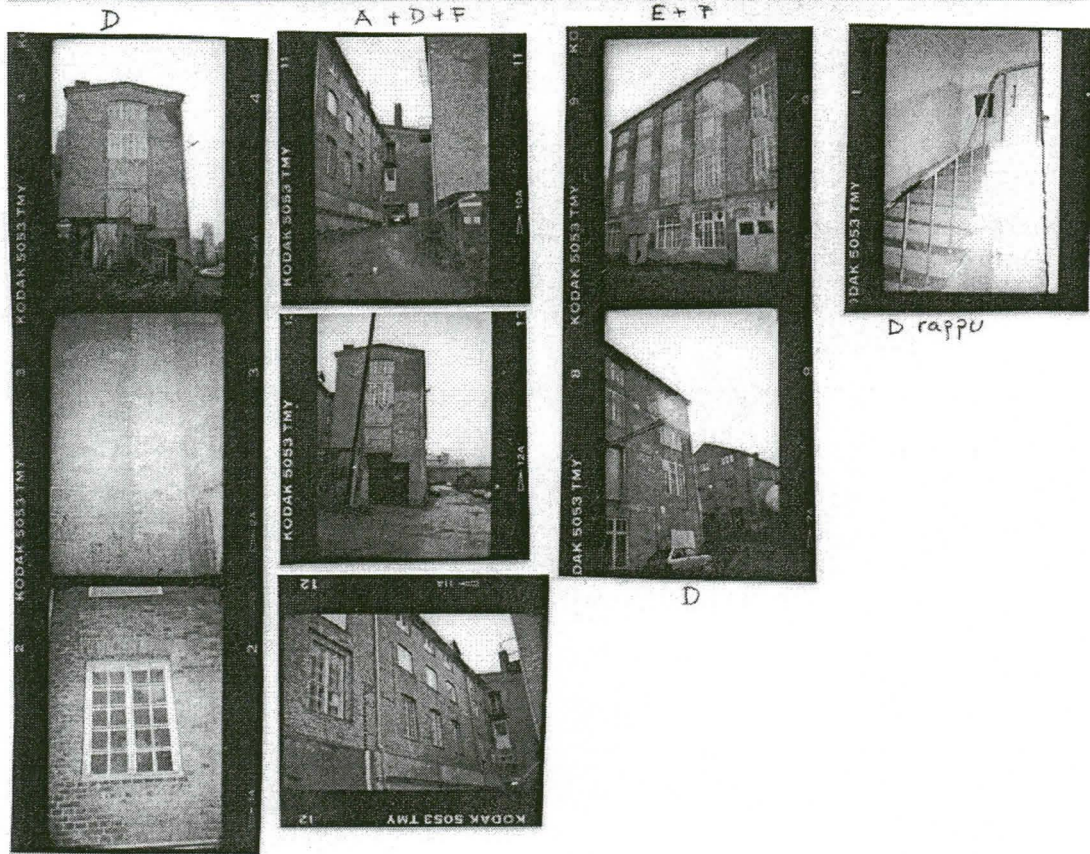
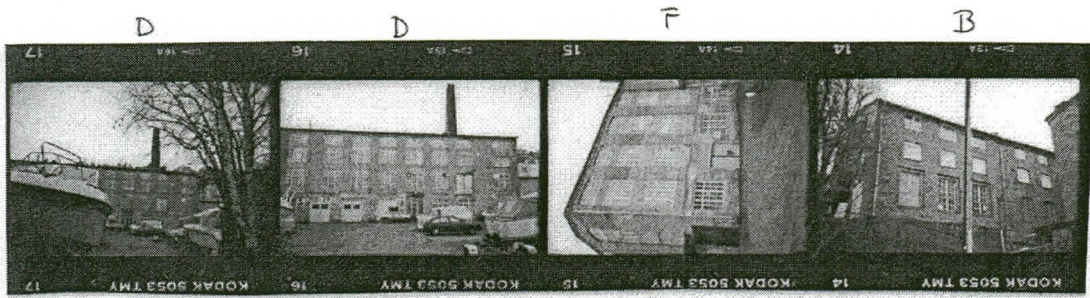
Liittet 1-22, rakennuspiirustuksia

24. LOMAKKEEN TÄYTTÄJÄ, päiväys

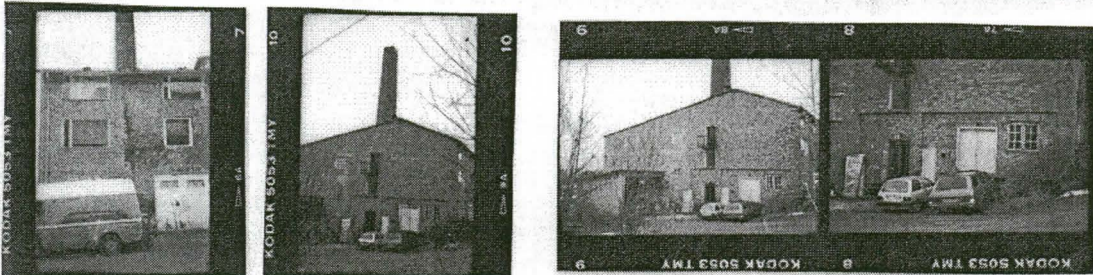
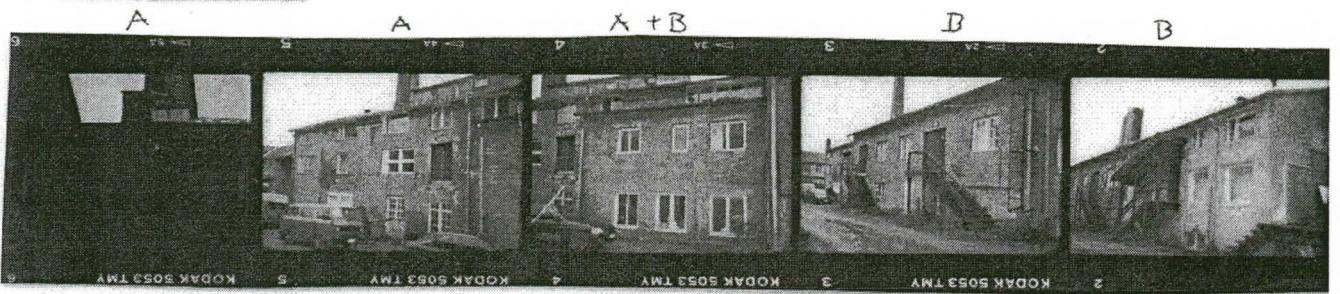
Pauliina Tiusanen 5.12.2000

5. RANTATIE 5 (SANTALAHDEN PAPERITEHDAS)

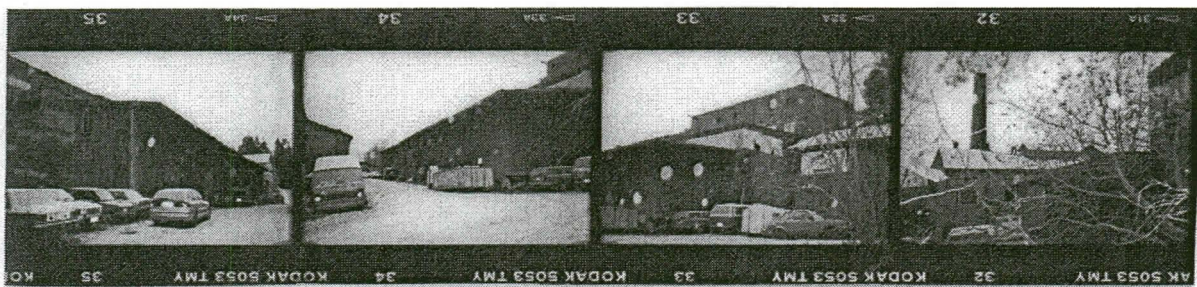
1.

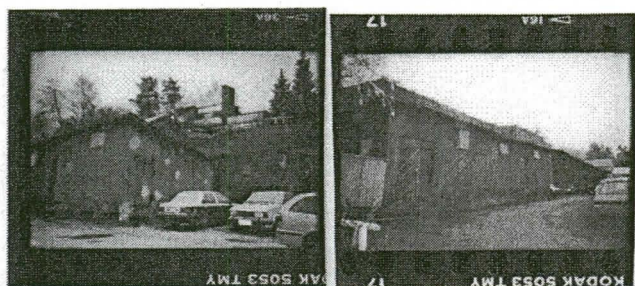
1.

2.

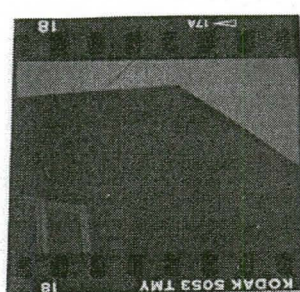
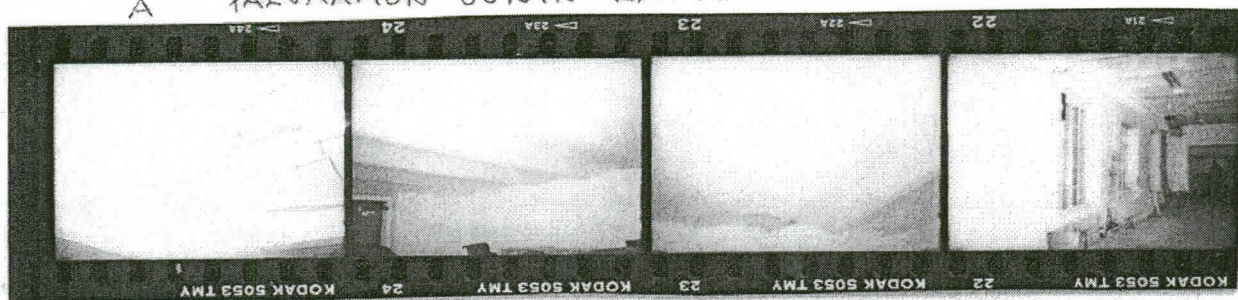

3.

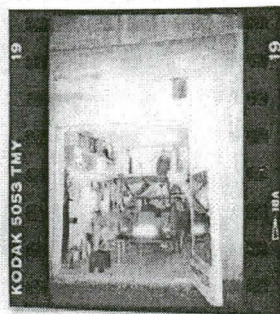

A PALVAAMON UUNIN KATTO

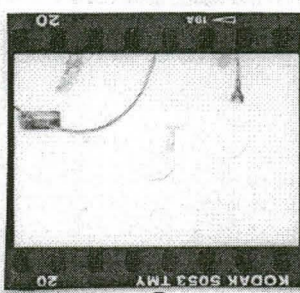
A

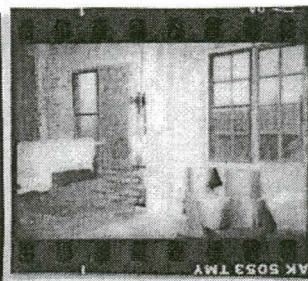
B TIILET VESILÄN TALOSTA

E

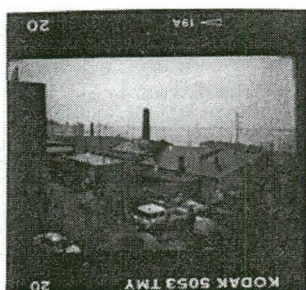
E

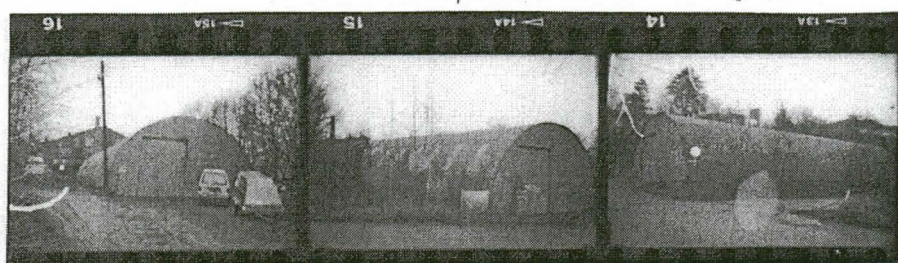
A

4.

5.

4.

6.6 Rantatie 5, rapatut kaarihallit

1. Lääni	Länsi-Suomi
2. Kunta	Tampere
3. Kohde	Rantatie 5, rapatut kaarihallit
4. Kylä/rek.nro	Pispala
5. Kaup.osa/Kortteli/Talo	Santalahti 1008-8
6. Kohdetyyppi	
7. Peruskartta/koordin.	2 485, 8 821 1.362m,771 2.384,757 3.405m, 747m
8. Osoite	Rantatie 5, 33250 Tampere
9. Omistaja ja omistajan osoite	Santalahden tontti Oy/Jussila/Palmberg

10. RAKENNUKSEN KUVAUS

Rakennus n:o	1.	2.	3.
Nyk.käyttö	Finnmaster	Kimmotor	TM-auto
Alkup.käyttö	varasto- ja työhuone	varasto- ja työh.	Työhuone ja varasto
Rak.aika	1960	1960	1961
Suunnittelija	Helmer Nurmio	Helmer Nurmio	Helmer Nurmio
Kerrosluku	1	1	2
Perusta	betoni	betoni	betoni
Runko	lekatili?	lekatili?	lekatili?
Kattomuoto	kupu/pyöreä	kupu/pyöreä	kupu/pyöreä
Kate	saumattu pelti, vihreä	saumattu pelti, vihreä	saumattu pelti, vihr.
Vuoraus	kivirappaus	kivirappaus	kivirappaus
Ulkovärit	harmaa	harmaa	harmaa
Kunto	hyvä	hyvä	hyvä
Erytyspiirteet			

11. RAKENNUSHISTORIA

Rakennuksista 1 ja 2 on suunnitelmapiirustukset ovat syys-lokakuulta 1960. Näissä piirustuksissa on materiaaleina: runko Kipsonit-levyt, ulkoverhouksessa lomalaudoitus ja ikkunoiden välissä minerit-levy. Katteena on huopa. Rakennuksia ei tiettävästi kuitenkaan ole koskaan toteutettu tällaisina.

Rakennuksesta 3 on suunnitelmapiirustukset elokuulta 1961 nykyisin materiaalein.

Puolipyöreän katon kattokannakkeet on kenties ensimmäisiä tällä tekniikalla tehtyjä ainakin Tampereella. Puolustusvoimilla on kenties käytetty samanlaista tekniikkaa? Kaaret ovat puu-teräselementtejä, jotka on esijännitetty muualla, lopullinen jännittäminen on tehty paikan päällä. Tapahtumasta on ollut artikkeli Aamulehdessä. Jännitystä varten on kaaren alla ns. Haalatanko?

Rungon tiilet ovat puhetietojen mukaan ns. tärytiiltä, jonka suunnittelija Oiva Rytövuori on myöhemmin kehittänyt kevytbetonitiilen.

Rakennukset 4 ja 5 ovat entisiä (halko?)varastoja. Rakennuksesta 5 on asemapiirustus vuodelta 1955 ja muutospiirustus vuodelta 1960, jolloin rakennus 4 on suunniteltu. Sen on suunnitellut Helmer Nurmio.

Rakennukset ovat lautarakenteisia, peiterimavuorattuja ja väriltään vaaleita. Rakennus 5 on satulakattoinen, katteena vihreä saumattu pelti. Rakennuksessa 4 on pulpettikatto jossa musta bitumihuopa. Rakennuksessa 5 toimii autopelti korjaamo ja -maalaamo.

12. LÄHIYMPÄRISTÖ

Hallit ovat Rantatien välittömässä läheisyydessä mutkassa josta alkaa Tikkutehtaankatu.

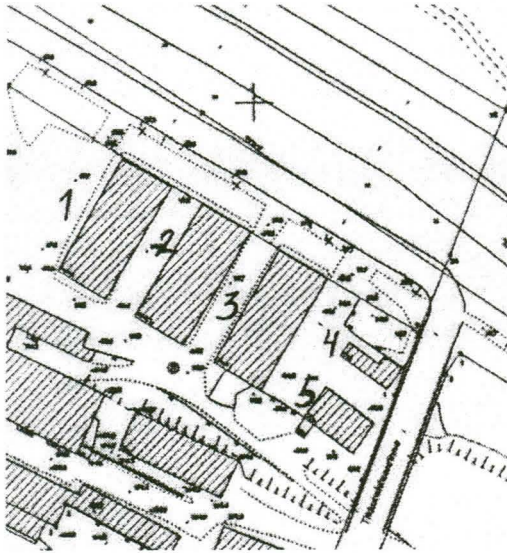
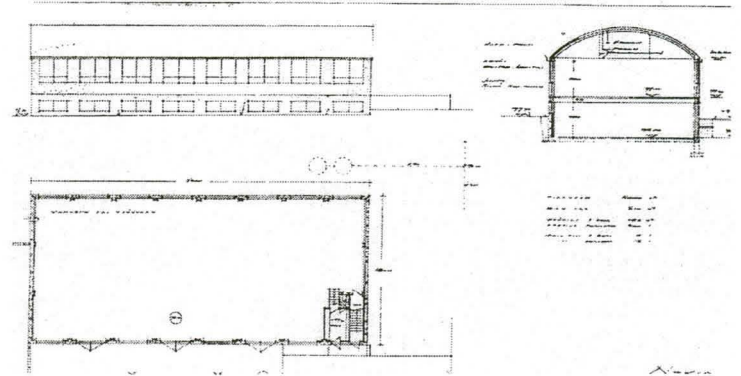
13. SÄILYMISEDELLYTYKSET

Rakennukset ovat käytössä ja hyväkuntoisia. Alueelle ollaan laatimassa osayleiskaavaa.

14. LUETTELOINTIPERUSTE

- 15. Rakennushistoriallinen x
- 16. Historiallinen
- 17. Maisemallinen

18. OTE PERUSKARTASTA TAI ASEMAPIIRROS

19. POHJAPIIRROS TAI TIETOJA SISÄTILOISTA
suunnitelmairustukset vuodelta 1960

20. VALOKUVAT

21. LÄHTEET

Piirustukset, Tampereen kaupungin rakennusvalvonta

22. SUULLISIA TIETOJA ANTANEET

Markku Hervaala s.1946, Markku Saijonjoki s.1948

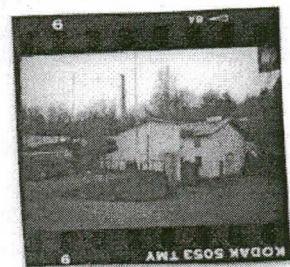
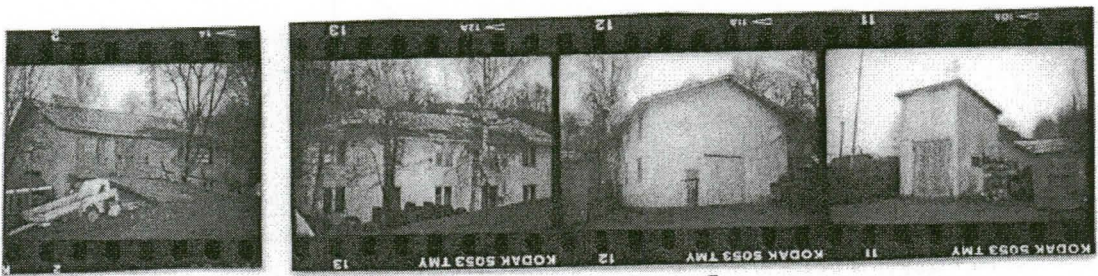
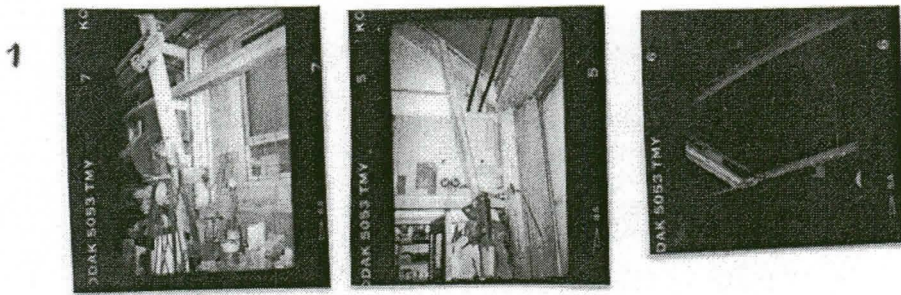
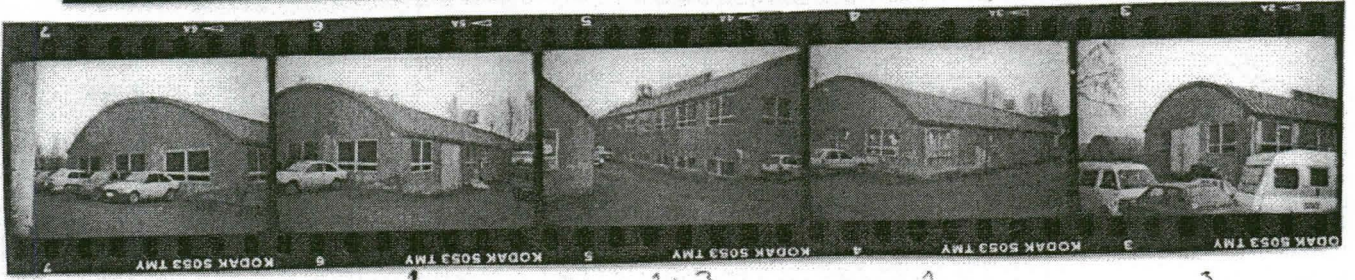
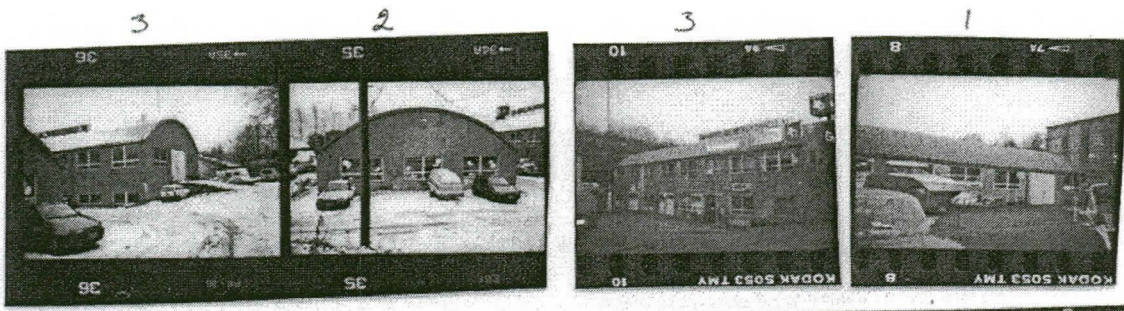
23. LIITTEET

Liitteet 1-12, rakennuspiirustuksia

24. LOMAKKEEN TÄYTTÄJÄ, päiväys

Pauliina Tiusanen 6.12.2000

6. RAPATUT KAAZIHALLIT

6.7 Rantatie 7, aaltopeltiset kaarihallit

1. Lääni	Länsi-Suomi
2. Kunta	Tampere
3. Kohde	Rantatie 9 (3 aaltopeltistä kaarihallia)
4. Kylä/rek.nro	Pispala
5. Kaup.osa/Kortteli/Talo	Santalahahti 1008-10
6. Kohdetyyppi	
7. Peruskartta/koordin.	21 2309 x:2 485, y:6 821 1. 362m, 771m 2. 384m, 757m
8. Osoite	Rantatie 9 3. 405m, 747m
9. Omistaja ja omistajan osoite	Santalahden tontti Oy

10. RAKENNUKSEN KUVAUS

Rakennus n:o	
Nyk.käyttö	verstastiloja
Alkup.käyttö	väliaikaisia autotalleja
Rak.aika	1964
Suunnittelija	piirustukset tammikuu 1964, Veikko Kallio
Kerroslukku	1
Perusta	
Runko	teräsputket ja kulmaraudat
Kattomuoto	
Kate	galvanoitu aaltolevy
Vuoraus	
Ulkovärit	tumma harmaa
Kunto	hyvä
Erityispiirteet	

11. RAKENNUSHISTORIA

Romney-teräshallit on ostettu Hollannista, josta niitä toi Paunu Lomni(?). Hallit ovat Amerikan ylijäämävarastosta.

Alkuperäiset piirustukset ovat vuodelta 1964. Halliin 3 on sisäosiin tehty vuonna 1966 suunnitelma maalaamaa varten, jota ei kuitenkaan tänä päivänä ole (Helmer Nurmio, rakennusins.). Vuodelta 1995 on piirustukset kolmen tilapäisen rakennuksen paikallaan pysyttämiseksi.

Alun perin hallit olivat maalaamattomia. 1970-luvun puolivälin paikkeilla ne maalattiin vihreiksi. Harmaiksi ne on maalattu n.10 vuotta sitten. Halleissa on ollut aaltomuovista ikkunat, jotka ovat kuitenkin viimeisimmän maalauksen yhteydessä maalattu yli.

Hallit 1 ja 2 ovat pituudeltaan 24,7m, halli 3 23m. Kaikki hallit ovat leveydeltään 11m. Halleista 1 ja 2 on Veikko Kallion jatkamispiirrokselta vuodelta 1964. Halli 3:n kupeessa on hiekkasiiloja, jotka on pystytetty 1990-luvun alussa.

12. LÄHIYMPÄRISTÖ

Halleilta on näkymä koilliseen Näsijärvelle Rantatien ja Paasikiventien yli. Hallit ovat aivan Rantatien välittömässä läheisyydessä. Länsipuolella on uusi toimistorakennus, idässä betonirakenteisia kaarihalleja kolme kappaletta ja kaakkois-eteläsuunnassa vanhoja tehdaskiinteistöjä.

13. SÄILYMISEDELYTYKSET

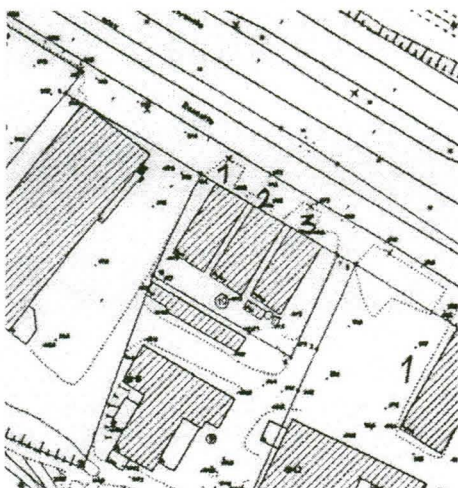
Alueelle ollaan laatimassa osayleiskaavaa. Varastohallit ovat tällä hetkellä käytössä.

14. LUETTELOINTIPERUSTE

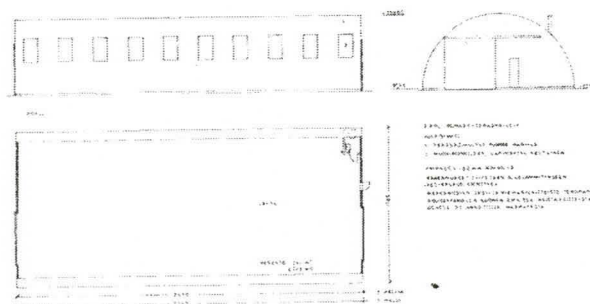
Alueella olevan rakennuskannan tutkiminen osayleiskaavaa varten. Historiallisesti kiinnostavia alkuperänsä kautta.

- 15. Rakennushistoriallinen X
- 16. Historiallinen
- 17. Maisemallinen

18. OTE PERUSKARTASTA TAI ASEMAPIIRROS

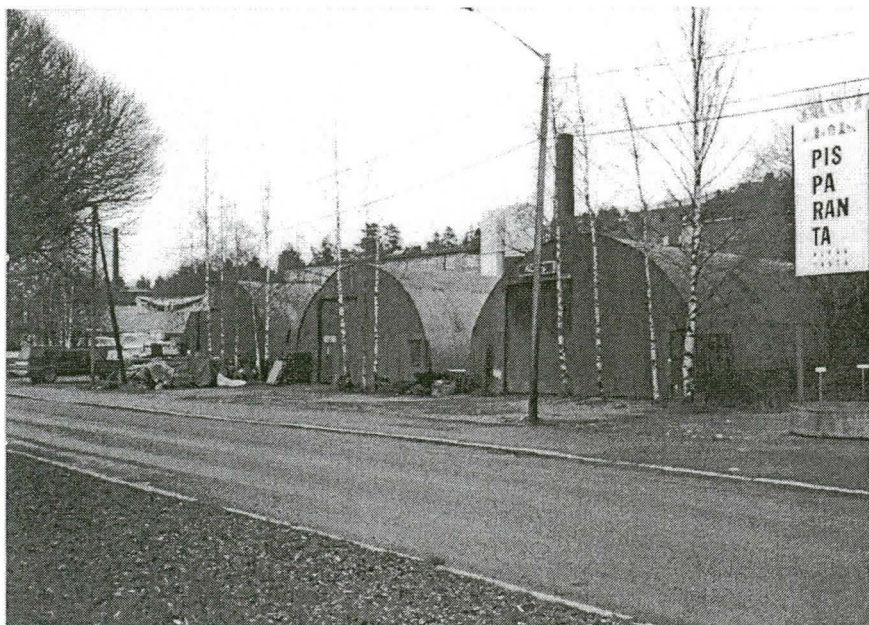

19. POHJAPIIRROS TAI TIETOJA SISÄTILOISTA

paikallaan pysyttämiskiirustukset vuodelta 1995

20. VALOKUVAT

21. LÄHTEET

Tampereen kaupungin rakennusvalvonta, piirustukset

22. SUULLISIA TIETOJA ANTANEET

Juhani Jussila, Markku Hervaala s.1946, Markku Saijonjoki s.1948.

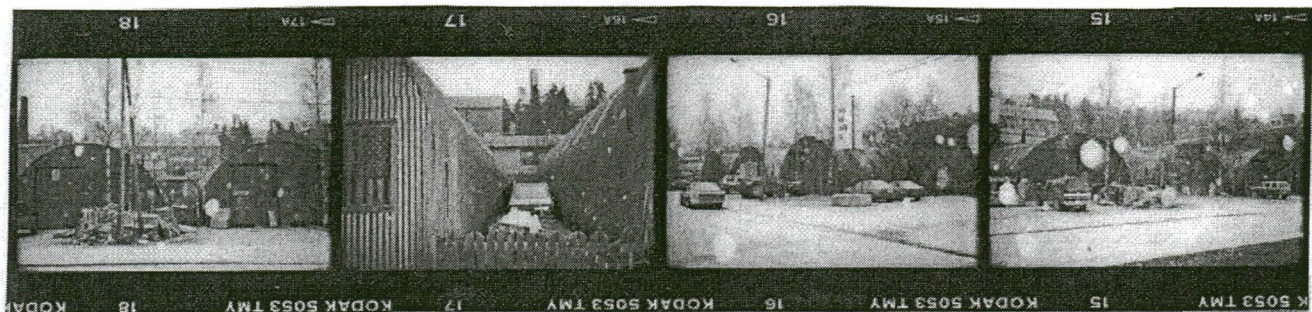
23. LIITTEET

Liite 1-3, rakennuspiirustuksia

24. LOMAKKEEN TÄYTTÄJÄ, päiväys

Pauliina Tiusanen 5.12.2000

7. RANTATIE 7, 3 AALTOPELTISTÄ KAARIHALLIA

6.8 ENQVISTIN HUVILA

1. Lääni	Länsi-Suomi
2. Kunta	Tampere
3. Kohde	Enqvistin huvila
4. Kylä/rek.nro	Pispala
5. Kaup.osa/Kortteli/Talo	Santalahahti 1008-17
6. Kohdetyyppi	
7. Peruskartta/koordin.	21 2309 / 2 485 150m, 6 821 844m
8. Osoite	Rantatie 15, 33250 Tampere
9. Omistaja ja omistajan osoite	As. Oy Tampereen Willa Enqvist

10. RAKENNUKSEN KUVAUS

Rakennus n:o

Nyk.käyttö	Asuinkäyttö
Alkup.käyttö	Huvila
Rak.aika	1880-luku?
Suunnittelija	?
Kerrosluku	3
Perusta	Tiili, päätyosissa joissa rappukäytävät, betoni
Runko	Hirsi
Kattomuoto	Satula + poikkipäädty
Kate	Saumattu pelti
Vuoraus	Vaakalaudoitus
Ulkovärit	Keltainen/valkoinen
Kunto	Hyvä
Erytyspiirteet	Joissakin huoneissa on alkuperäiset kaakeliuunit, joissa saviset koristeet.

11. RAKENNUSHISTORIA

Huvilan rakentamisajankohdasta ei ole tarkkaa tietoa. Joidenkin muistitietojen perusteella, se on rakennettu jopa jo 1880-luvulla. Huvilan on rakennuttanut konsuli, tehtaailija Johan Waldemar Enqvist. Syntyjään Tamperelainen Enqvist aloitti kauppiaana. Vuonna 1875 hän perusti Pispalan Santalahahteen sahalaituksen, myi sen seuraavalla vuosikymmenellä Ahlström-yhtiölle ja rakennutti vuonna 1889 Särkänsaareen (Särkänniemi) uuden sahan. Santalahden vuoden 1885 vaiheilla toimintansa alkanut paperitehdas siirtyi myös pian toimintansa alkamisen jälkeen Enqvistille. Kaupungin historiaan Enqvist on jäänyt muidenkin alojen teollisuusmiehenä, pankkimiehenä ja kunnallismiehenä.

Enqvistin puoliso Anna Enqvist asui huvilassa puolisonsa kuoleman jälkeen. Hänen jälkeensä siitä tuli tytär Liisan perheen koti. Tyttären mies K.W. Dahlström siirtyi vuonna 1917 Santalahden pahvitehtaan (ent.paperitehdas) teknilliseksi johtajaksi ja myöhemmin isännöitsijäksi. Huvilasta tuli nuoren perheen koti vuoteen 1929 saakka. Tiilikerroksessa oli johtaja Dahlströmin konttorihuone. Ulospäin se erottui ikkunoistaan, joissa ei ollut ruutuja kuten asuinhuoneiden ikkunoissa.

Huvilan toisessa kerroksessa oli Näsijärven suunnalla pitkä parveke kukkalaatikoineen. Parvekkeesta ovat muistona puupilarien kivijalustat sekä ovet jotka eivät johda minnekään. Näsijärven rannassa oli huvilalla oma uimaranta.

Vuodesta 1930 lähtien huvila vaihtoi omistajaa yhtiön omistajavaihdosten yhteydessä. Enqvist-suvun jälkeen huvilasta tuli vuokra-asuintalo. Suuret huoneistot säilyivät aina 1950-luvun puoliväliin saakka, jolloin niistä tehtiin väliseinillä pienasuntoja. Vuonna 1969 Serlachius luopui huvilasta. Sen osti liikemies Erkki Vettenranta. Vuosikymmenien kuluessa huvila rapistui ja lopulta autoituikin. Vuonna 1990 huvila alueineen siirtyi ostossa rakennusliike Kari Järvinen Oy:lle. Rakennusliike suunnitteli rakennuksen purkua, kun huvilan yläkerrassa asuva opiskelija rupesi puhumaan sen säilyttämisen puolesta. Enqvistin huvilaa on saneerattu vuosina 1994-95, jolloin on muutama pienasunto yhdistetty, keittiöitä uusittu ja asuntoihin tehty vessat ja suihkut. Osakkaat ovat myös lähivuosina kunnostaneet joitakin asuntoja ja idänpuoleisessa päässä on saneeraus käynnissä tällä hetkellä.

Pihassa on varastona toimiva hirsirunkoinen peiterimavuorattu rakennus, jonka alkuperäisestä käyttötarkoituksesta ei ole tietoa.

12. LÄHIYMPÄRISTÖ

Huvilan etelä-lounaispuolella on rautatie rakennuksen yläpuolella. Pohjois-koillisuunnalta huvilan peittää uusi U:n mallinen kerrostalo. Ympäristö on muuttunut huvilan arvolle sopimattomaksi.

13. SÄILYMISEDELYTYKSET

Rakennus on asuinkäytössä ja se on kunnostettu hyväkuntoiseksi. Asukkailla halu säilyttää, ympäristöstä muunlaisia mielipiteitä.

14. LUETTELOINTIPERUSTE

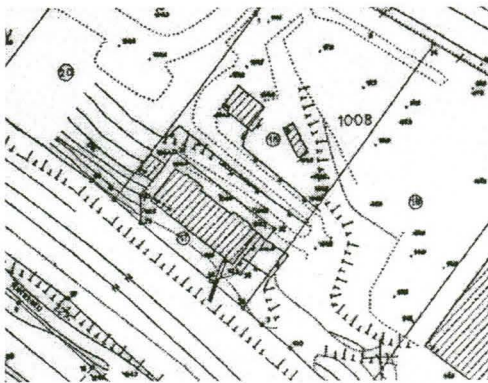
Merkittävä osa Santalahden historiaa alueen teollisuuden perustajan huvilana. Myös osa Tampereen ja koko Valtakunnan teollisuushistoriaa, rakennuttaja ollut yksi suurista vaikuttajia Tampereen ja ympäristökuntien teollisuuden ja elinkeinojen kehittäjänä.

15. Rakennushistoriallinen X

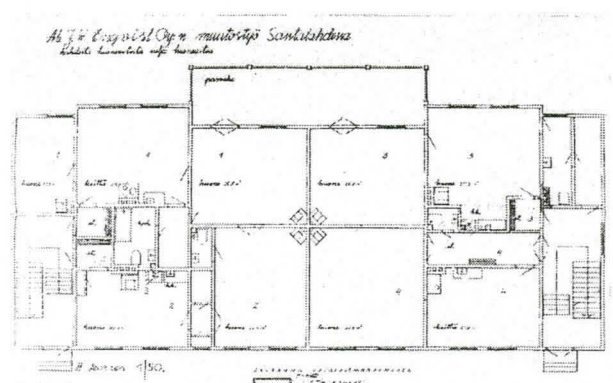
16. Historiallinen X

17. Maisemallinen

18. OTE PERUSKARTASTA TAI ASEMAPIIRROS

19. POHJAPIIROS TAI TIETOJA SISÄTILOISTA

20. VALOKUVAT

100 komea kytä

Muutospiirustus vuodelta 1954.

Huon. seinäval,
rakentaminen ja alvarus!
josta nähti p. tehtä
jalkap. (=rampin k.)
ja totes myös Enquistin
huvilan Esrode

21. LÄHTEET

Tammerkoski-lehti nro 9-10/1994

Piirustukset, Tampereen kaupungin rakennusvalvonta

22. SUULLISIA TIETOJA ANTANEET

Kuusisto Juha

Nickelsson Heikki

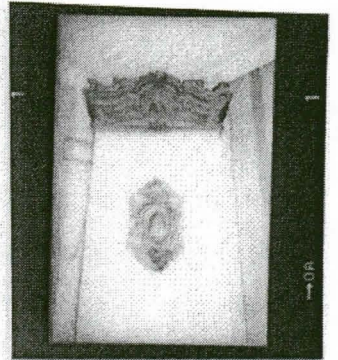
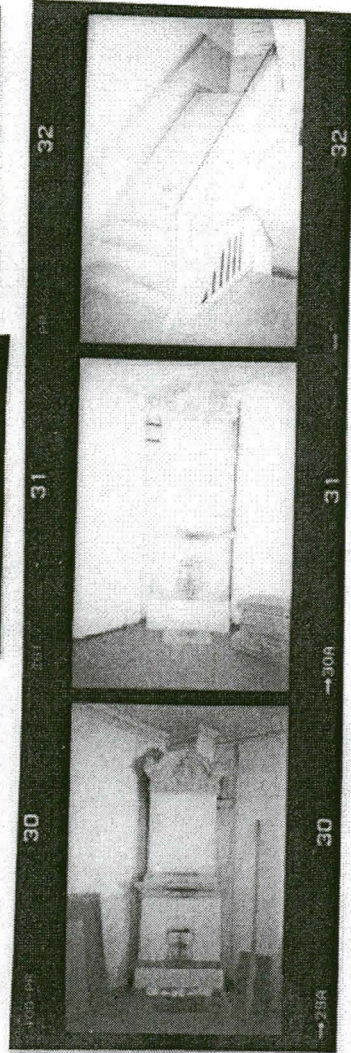
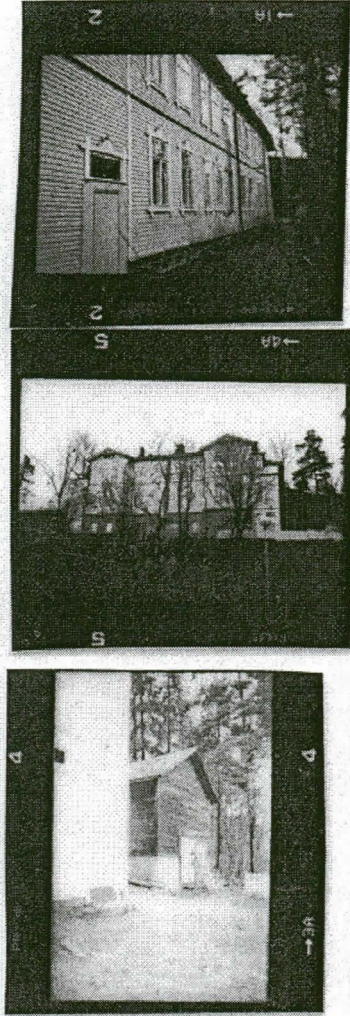
23. LIITTEET

Liitteet 1-2, rakennuspiirustuksia

24. LOMAKKEEN TÄYTTÄJÄ, päiväys

Pauliina Tiusanen 1.12. 2000

8. ENQUISTIN HUUIKA

6.9 Rantatie 17-19 (Breitensteinin huvila)

1. Lääni	Länsi-Suomi
2. Kunta	Tampere
3. Kohde	Rantatie 17-19 (Breitensteinin huvila)
4. Kylä/rek.nro	Pispala
5. Kaup.osa/Kortteli/Talo	Santalahti 1008-6
6. Kohdetyyppi	
7. Peruskartta/koordin.	21 2309 / 2 485 081m, 6 821 896 m
8. Osoite	Rantatie 17-21, 33250 Tampere
9. Omistaja ja omistajan osoite	Sato

10. RAKENNUKSEN KUVAUS

Rakennus n:o

Nyk.käyttö	asuinrakennus
Alkup.käyttö	asuinrakennus
Rak.aika	1800-luvun lopulla ?
Suunnittelija	
Kerroslukku	(1)+1+(1)
Perusta	tiili
Runko	hirsi
Kattomuoto	satula, keskellä kolmio/frontoni ?
Kate	saumattu pelti
Vuoraus	pysty-vaaka-pystypaneeli
Ulkovärit	vaalea harmaa
Kunto	hyvä
Eriyispiirteet	hammastus- ja sahanterälistat, yläosan laudoituksen peilit

11. RAKENNUSHISTORIA

Huvila on ollut jossain vaiheessa Näsin pahvitehtaan omistajan, Breitensteinin, asunto. Siinä on todennäköisesti ollut myös jotain Näsin pahvitehtaan konttoritoimintoja.

Vuokralaiset ovat kunnostaneet 1980-luvulla rakennuksen sisäosat. Rakennuksesta on olemassa asiakirjoja ja piirustuksia, mutta nykyinen asukas ei ollut halukas luovuttamaan niitä.

12. LÄHIYMPÄRISTÖ

Rakennuksen takana rinteessä on kivipengerrystä, radan ja talon välisessä rinteessä. Pohjoisen puoleisessa alarinteessä nousee tie Näsin pahvitehtaan taakse rakennuksen ohi, sekä itään uusille kerrostaloille. Pihasta avautuu näkymä Rantatien ja Paasikiventien yli Näsijärvelle.

13. SÄILYMISEDELYTYKSET

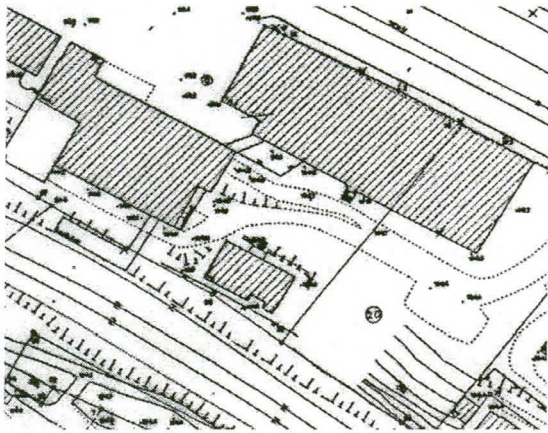
Rakennus vaikuttaa erittäin ryhdikkäältä. Parvekkeen alla olevat raput, rappujen kaide sekä parvekkeen kaide huonossa kunnossa ja sammaloituneet. Talossa asuu vuokralaiset, joilla ei ole tarkoitusta jäädä siihen.

14. LUETTELOINTIPERUSTE

Maisemallisesti näkyvällä paikalla oleva huvilarakennus, joka liittyy Näsin pahvitehtaan historiaan.

15. Rakennushistoriallinen	x
16. Historiallinen	x
17. Maisemallinen	x

18. OTE PERUSKARTASTA TAI ASEMAPIIRROS

19. POHJAPIIRROS TAI TIETOJA SISÄTILOISTA

20. VALOKUVAT

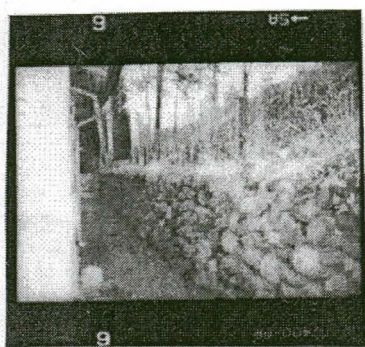
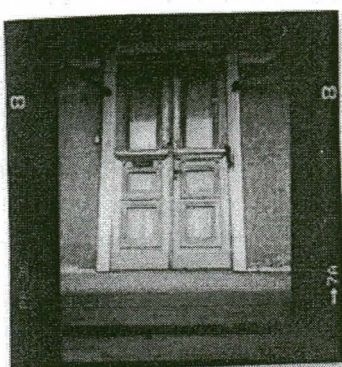
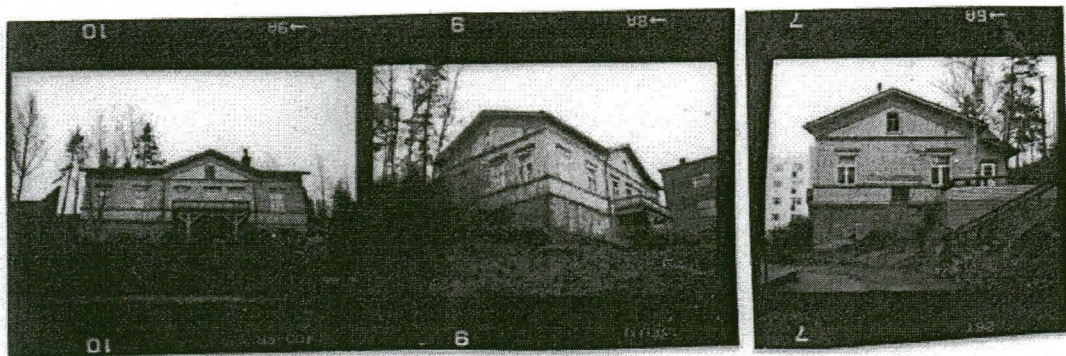
21. LÄHTEET

22. SUULLISIA TIETOJA ANTANEET
Juhani Jussila

23. LIITTEET

24. LOMAKKEEN TÄYTTÄJÄ, päiväys
Pauliina Tiusanen 1.12.2000

9. RANTATIE 17-19, BREITENSTEININ HUUVILA

6.10 NÄSIN PAHVITEOLLISUUS

1. Lääni	Länsi-Suomi
2. Kunta	Tampere
3. Kohde	Näsin pahviteollisuus
4. Kylä/rek.nro	Hyhky ja Pispala
5. Kaup.osa/Kortteli/Talo	Santalahti 1008-6
6. Kohdetyyppi	
7. Peruskartta/koordin.	21 2309 / 2 485 038m, 6 821 944m
8. Osoite	Rantatie 17-21, 33250 Tampere
9. Omistaja ja omistajan osoite	Näsin pahviteollisuus

10. RAKENNUKSEN KUVAUS

Rakennus n:o	1
Nyk.käyttö	verstastiloja
Alkup.käyttö	pahvitehdas
Rak.aika	1940 (1942, 1957,1973)
Suunnittelija	Bertel Srömmer (Bertel Srömmer)(H.Böök)
Kerrosluke	5 ja 6, laajennus 2 ja korkea halli
Perusta	betoni
Runko	tiili
Kattomuoto	pulpetti,
Kate	saumattu pelti, katoksessa aaltopelti
Vuoraus	
Ulkovärit	punainen
Kunto	hyvä
Erityispiirteet	

11. RAKENNUSHISTORIA

Tehdasrakennus on massiivisen kokoinen, 5-6- kerroksinen tiilirakennus. Tähän liittyy matalmpi tiiliosa, jossa on korkeat pariovet ja piippu. Pihassa on osittain purettu tehtaan osa. Pihapiirissä on myös entinen Esson tankkauspiirteen katos.

Tehtaan perusti vuonna 1884 mekaanikko Sandor Ingelius. Vuonna 1899 siirtyi tehtaan omistusoikeus Näsijärvi Pappfabriks Aktiebolag-nimiselle yhtiölle, jonka johdossa oli Santalahden höyrysahan valttari Ivar Lindroth. Vuonna 1903 myi Lindrothin perikunta tehtaan tamperelaiselle ins. Axel Sumeliukselle, joka purki vanhan "puuryhmän ja rakensi uuden tarkoitusta vastavan, osaksi 1-, osaksi 3-kerroksisen tehdasrakennuksen. Samalla saatettiin laitoksen koneellinen sisustus uusimman tekniikan vaatimuksia vastaavaksi"(Kotimaisen teollisuuden albumi 1913).

Vuonna 1918 myi Sumelius tehtaan Ab- Näsijärven Pahvitehdas Oy:lle, jonka johdossa oli ins. Alarik Gummerus. Siihen kuuluivat myös Harald Jensen, R.M.Enqvist, Grönblad ja Harald Charpentier. Tuotantoa ryhdyttiin heti laajentamaan . V. 1925 uusittiin tehdasrakennukset ja samassa täydennettiin sekä uusittiin koneistoja, vanha kuivaustorni poistettiin ja sen tilalle rakennettiin uudenlainen kuivauskanava. Pahvikoneiden lukua lisättiin ja tuotanto-ohjelmaa uusittiin niin, että vanhan lumppupahvin lisäksi ryhdyttiin v.1926 valmistamaan myös korkeampilaatuista paheja, kuten lenkki-, kaarre- ja mallipahvia ym. kenkäteollisuutta varten, korkealaatuista kiiltopahvia, lakinlippapahvia sekä matkalaukkupahvia.

Vuonna 1933 siirtyi osake-enemmistö ins. R. Breitesteinille. Seuraavina vuosina tuotantoa lisättiin jatkuvasti, mikä teki laajennukset ja uusimiset tehtaassa tarpeellisiksi, ja uusi tehdasrakennus rakennettiin laajennuksineen sotavuosina 1940-44 arkkitehti Bertel Strömmerin piirustusten mukaan. Vanha tehdasrakennus (3) oli Näsijärven rannassa, uusi (A+B) rakennettiin ylemmäs lähemmäksi rataa. Uusi tehdasrakennus oli nelikerroksinen (+ullakko) tiilirakennus, jossa oli kiinni suorassa kulmassa puurakenteinen varastomakasiini.Tehdas oli aumakattoinen, varasto satulakattoinen. Suunnitelmat vuodelta 1940.

Molemmista rakennuksista oli silta rautatielle. Tehtaan nimi oli Näsijärvi Oy. Vuonna 1942 Puisen varastomakasiinin (B) alle rinteeseen, on Bertel Strömmer suunnitellut tiilisen maalaushuoneen ja varaston Samana vuonna on suunniteltu tehtaan massiivinen lisäosa (C), 6 kerrosta + ullakko, sekä pannuhuone (2).

Vanha puinen makasiini on hävinnyt ja tilalle on rakennettu tiilinen osa. Tähän on Bertel Strömmel tehnyt suunnitelmat vuonna 1957. Myös kattomuoto on muuttunut tehtaassa.

Radan puoleinen (etelä) katos (E), joka on aaltopellistä rakennettu, on suunniteltu v. 1973. Vuonna 1983 on suunnitellut insinööritoimisto Tapani Suominen Ky. tehdasrakennukseen (1) muutoksia sisätiloihin sekä uudet pariovet pannuhuoneeseen (2).

Myös nykyisin melkein kokonaan purettuun vanhaan tehdasrakennukseen (3) oli Bertel Strömmel tehnyt useita laajennussuunnitelmia.

Näsijärvi Oy:n tytäryhtiö oli v. 1954 perustettu laukkutehdas Näsijärvi Oy ja Kni.

12. LÄHIYMPÄRISTÖ

Rakennus on jyrkän rinteeseen, jonka päällä rautatie, alapuolella Rantatien kupeessa. Vieressä itäpuolella uusia kerrostaloja. Pihassa melkein kokonaan purettu vanha tehdasrakennus.

13. SÄILYMISEDELYTYKSET

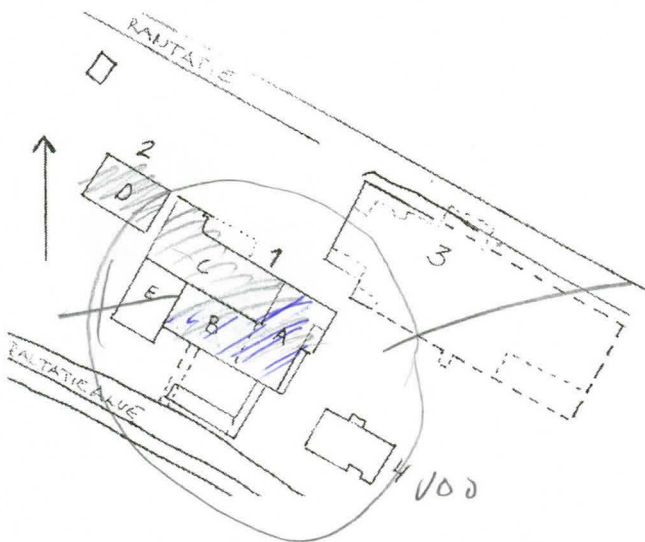
Rakennus on hyvässä kunnossa.

14. LUETTELOINTIPERUSTE

Erittäin hyvin alkuperäisen ilmeen säilyttänyt tehdasrakennus. Merkittävä osa Santalahden tehdashistoriaa. Ollut alueen suuri työllistäjä.

15. Rakennushistoriallinen	x
16. Historiallinen	x
17. Maisemallinen	x

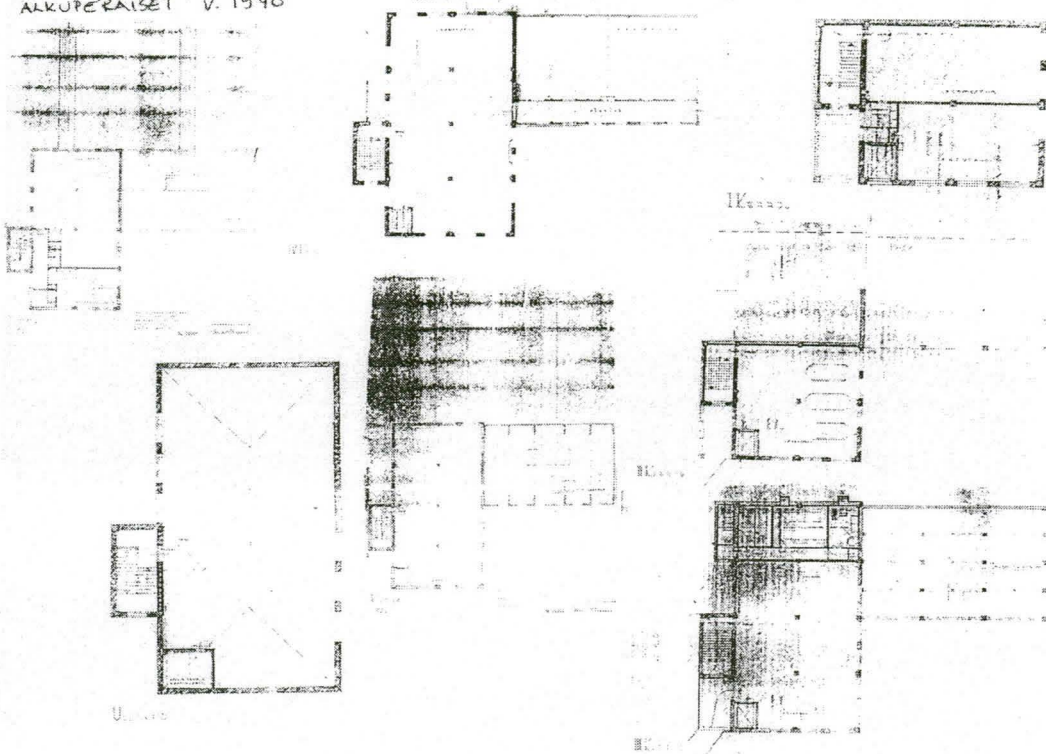
18. OTE PERUSKARTASTA TAI ASEMAPIIRROS

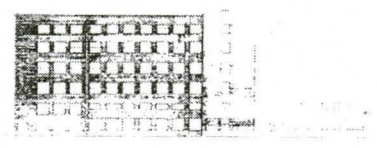
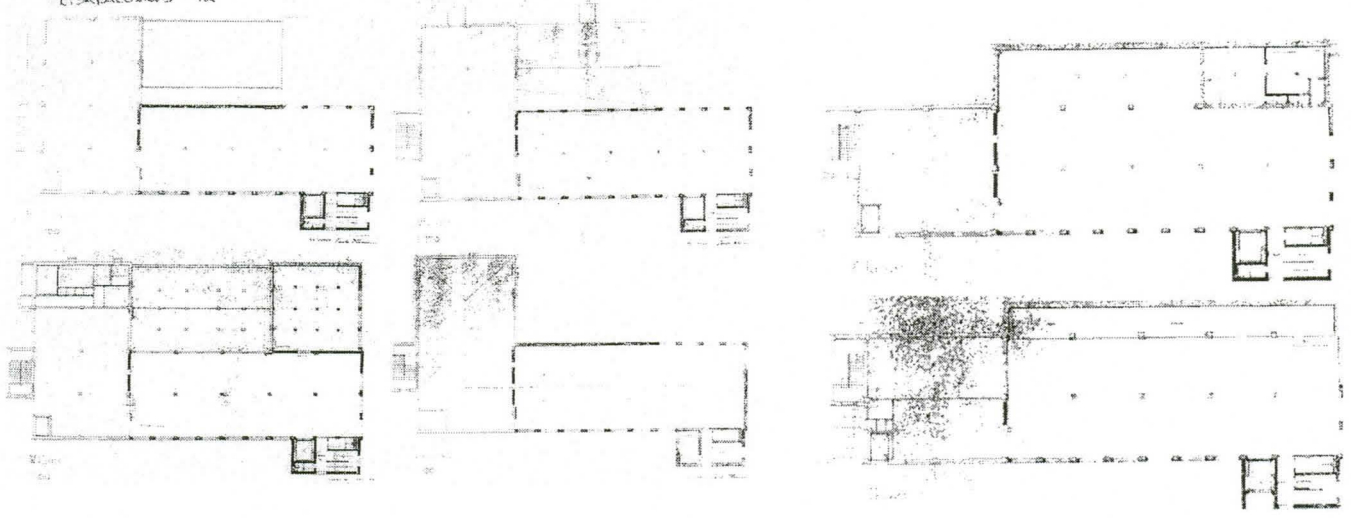
1. A+B Uusi tehdasrakennus, suunnitelmat vuodelta 1940, B uusittu 1957
C + D Suunnitelmat vuodelta 1942
E Suunnitelma vuodelta 1973
2. Pannuhuone, suunnitelmat vuodelta 1942
3. Vanha tehdasrakennus, joka on purettu melkein kokonaan
4. Breitensteinin huvila

19. POHJAPIIRROS TAI TIETOJA SISÄTILOISTA

ALKUPERÄISET v. 1940

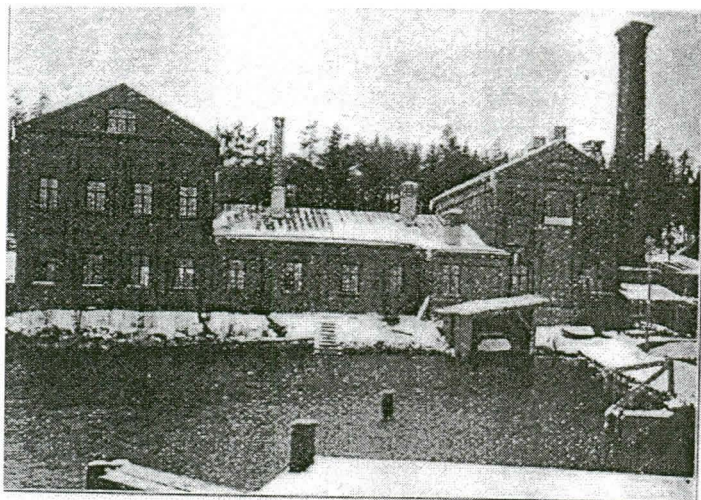

LISÄRAKENNUS -92

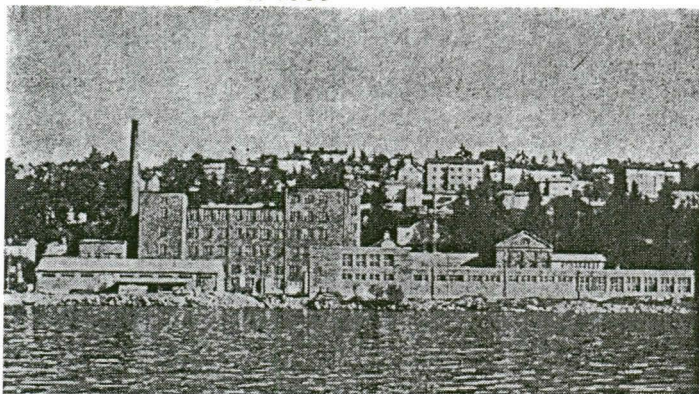

20. VALOKUVAT

1. v. 1913

1. v. 1969

1. v. 2000

21. LÄHTEET

Nokian ja Pirkkalan historia 1865-1993, Kotimaisen teollisuuden albumi 1913, Suomen teollisuus, Helsinki 1951, Tammerkoski-lehti nro 6-7 1969

22. SUULLISIA TIETOJA ANTANEET

24. LOMAKKEEN TÄYTTÄJÄ, päiväys
Pauliina Tiusanen 5.12.2000

23. LIITTEET

Liitteet 1-72, rakennuspiirustuksia

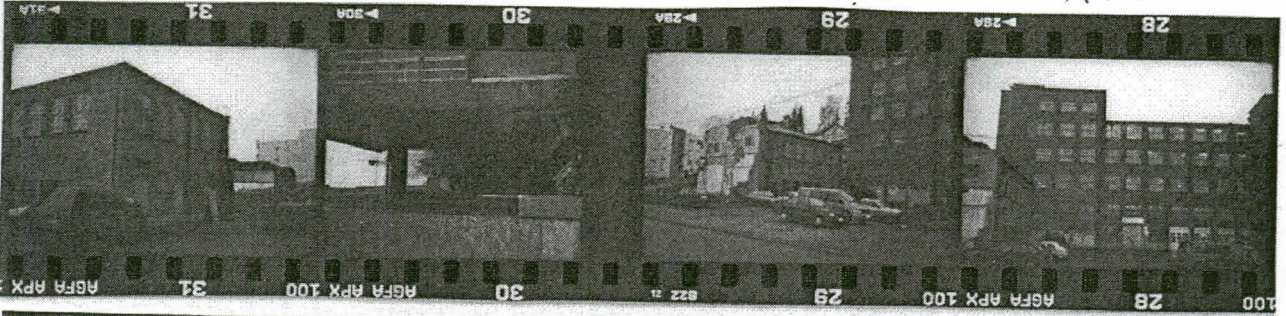
10. NÄSIN PAHVITEOLLISUUS

C + D

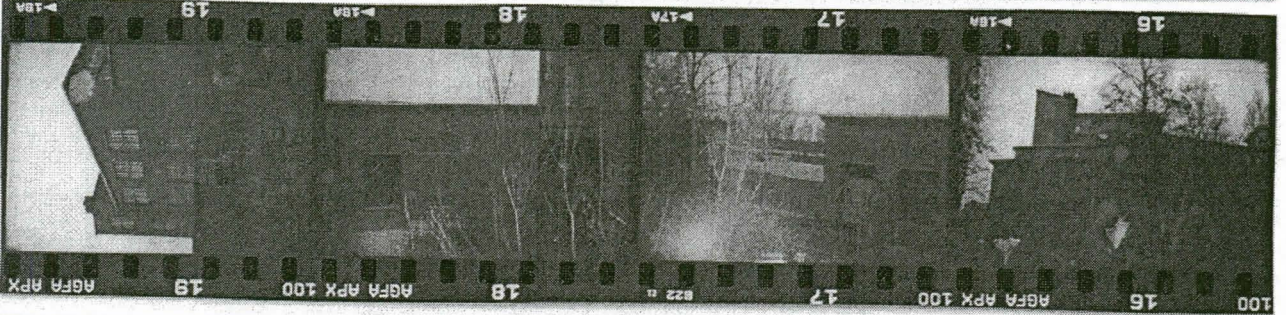
3 + A

A + C

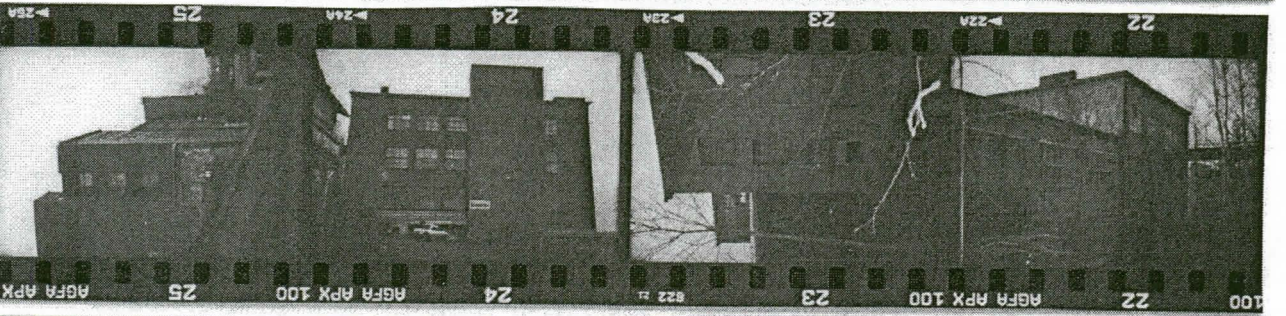
3

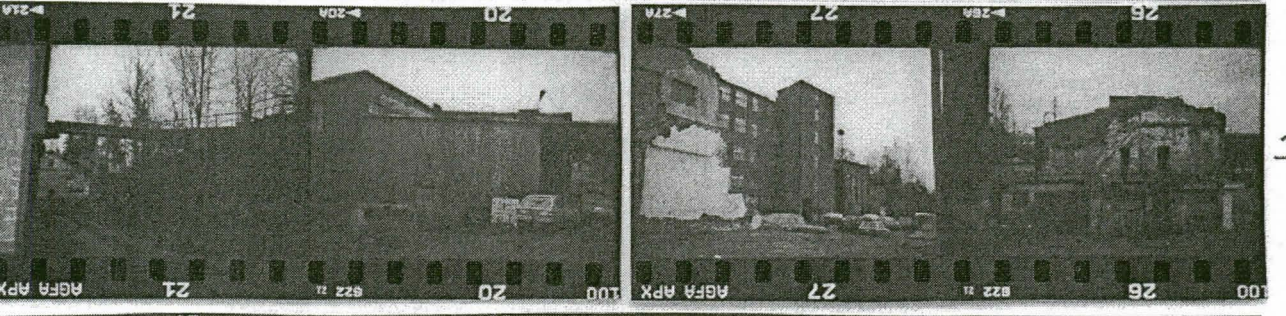
C + B + E

A + B

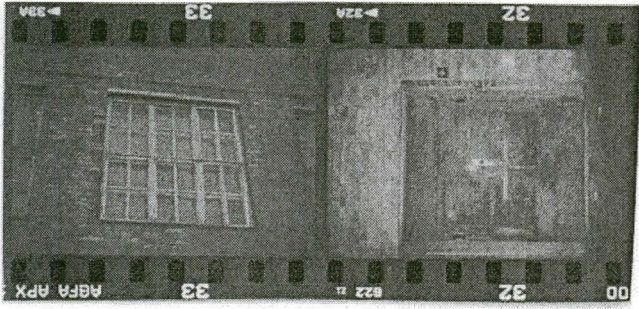
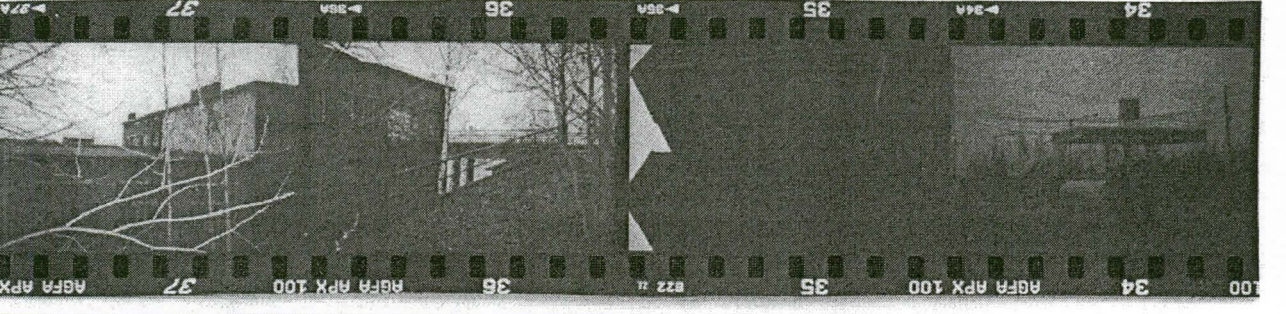

B + E + C + D

3

D + X

6.11 Talot Näsin pahvitehtaan vieressä

1. Lääni	Länsi-Suomi
2. Kunta	Tampere
3. Kohde	Talot Näsin pahvitehtaan vieressä
4. Kylä/rek.nro	Hyhky
5. Kaup.osa/Kortteli/Talo	Santalahti 1008-21 (Rno 7)
6. Kohdetyyppi	
7. Peruskartta/koordin.	21 2309 / 2 485 000m, 6 821 960m
8. Osoite	Breitensteinipolku ?, 33250 Tampere
9. Omistaja ja omistajan osoite	Näsijärven kiinteistöt Oy

10. RAKENNUKSEN KUVAUS

Rakennus n:o	1.	2.
Nyk.käyttö	-	-
Alkup.käyttö	asuinrakennus	asuinrakennus
Rak.aika	1920-luku?	1920-luku?
Suunnittelija		
Kerrosluku	(1)+1+ vintti	1 + vintti
Perusta	lohkottu kivi+luonnonkivi,välissä betonia	betoni
Runko	hirsi ?	hirsi ?
Kattomuoto	satula	satula
Kate	huopa,vaakavuodot	huopa, vaakavuodot
Vuoraus	vaaka keilapaneeli, yläosat peiterima	vaaka keilapaneeli, yläosat peiter.
Ulkovärit	keltainen/valkoinen	vihreä/valkoinen
Kunto	hyvä/kohtalainen	kohtalainen
Erityispiirteet		

11. RAKENNUSHISTORIA

Talot ovat Näsin Pahvitehtaan työntekijöiden.

Pihassa on maakellari, jonka maan päällinen osa betonoitu sekä vanhat rakennuksen portaat.

1. Maa on noussut/rakennus painunut niin ettei perustuksia näy talon eteläisellä puolella.
2. Betoniperustus valettu ulos rakennuksesta ja tämä aiheuttanut lahovaurioita rakennuksen alaosiin.

12. LÄHIYMPÄRISTÖ

Pohjoispuolella on ränsistymässä oleva talo, idässä Näsin pahvitehtaan rakennukset. Eteläpuolella Santalahden vanhan seisakkeen kivijalat sekä niiden alapuolella rinteessä rivinterikiveytyksiä, kenties Venäläisten tekemien vallihautojen osia?

13. SÄILYMISEDELYTYKSET

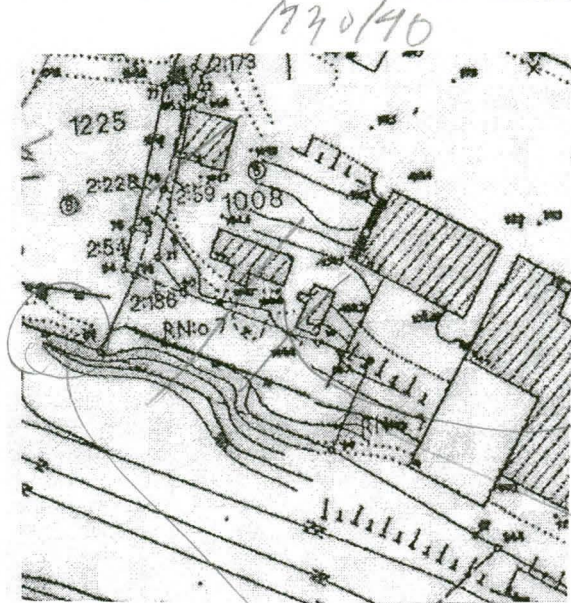
Rakennukset ovat tyhjillään. Alueelle ollaan laatimassa osayleiskaavaa.

14. LUETTELOINTIPERUSTE

Rakennuksissa nähtävissä perinteisiä kansanrakentamisen piirteitä. Rantakylän harvoja, sen historiasta kertovia, säilyneitä asuinrakennuksia.

15. Rakennushistoriallinen x
16. Historiallinen x
17. Maisemallinen

18. OTE PERUSKARTASTA TAI ASEMAPIIRROS

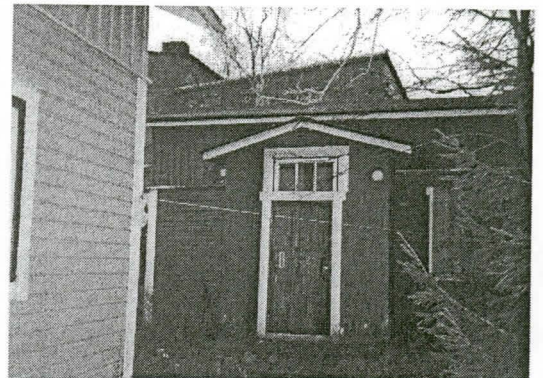
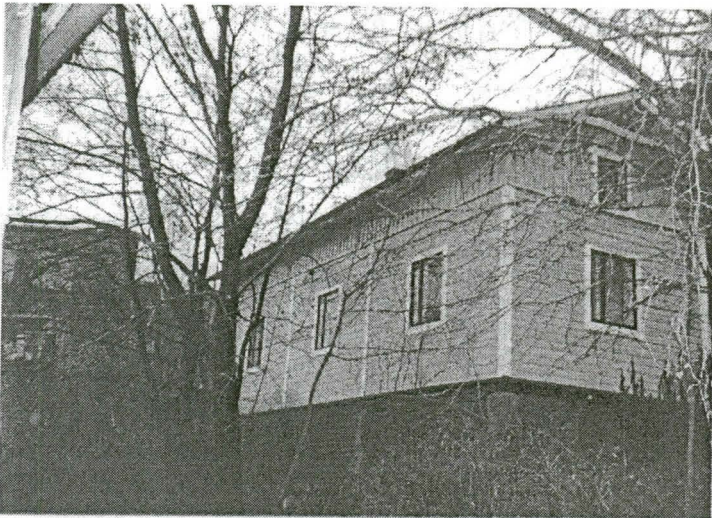
19. POHJAPIIRROS TAI TIETOJA SISÄTILOISTA

pellon!

kirjaimet

20. VALOKUVAT

Slakden perästä

21. LÄHTEET

Tammerkoski 7/1952, Pispalan entisiä oloja ja ihmisiä

22. SUULLISIA TIETOJA ANTANEET

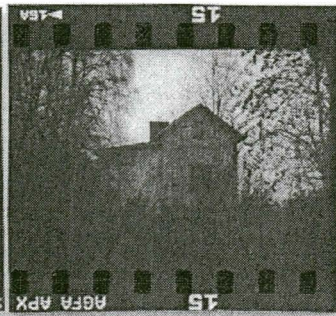
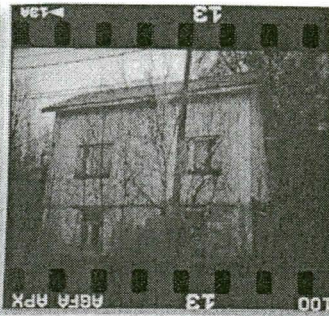
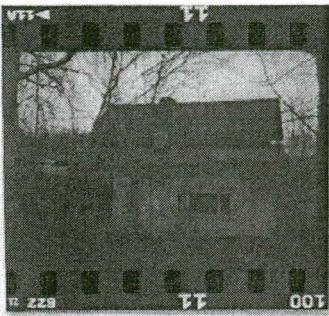
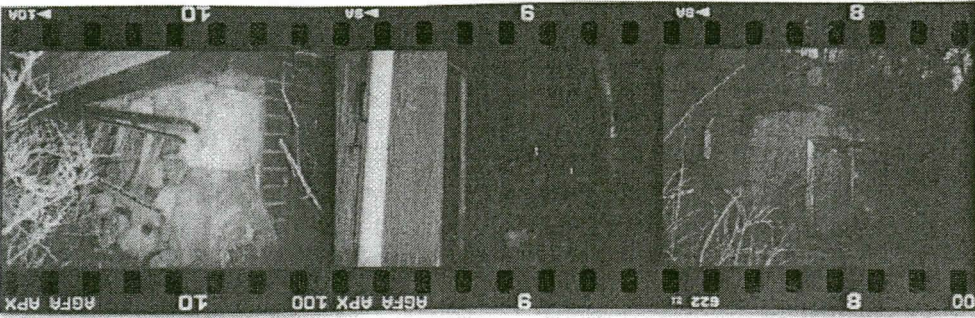
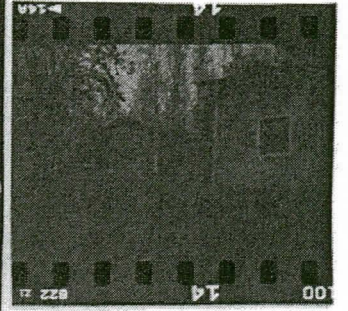
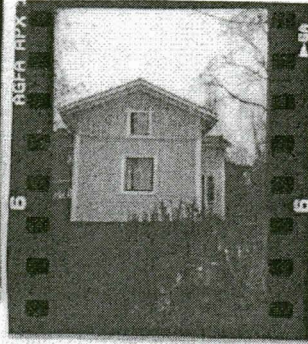
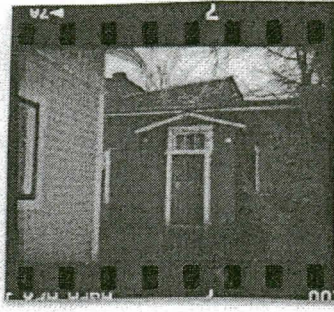
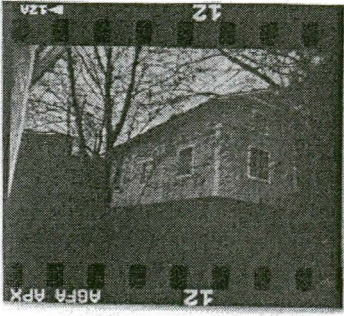
Tuomo Koivisto

23. LIITTEET

24. LOMAKKEEN TÄYTTÄJÄ, päiväys

Pauliina Tiusanen 1.12.2000

11. KELTAINEN TALO NÄSIN PAHVIN TAKANA

6.12 Näsijärvenranta 37

1. Lääni	Länsi-Suomi
2. Kunta	Tampere
3. Kohde	Näsijärvenranta 37
4. Kylä/rek.nro	Hyhky
5. Kaup.osa/Kortteli/Talo	Santalahti 1225-5
6. Kohdetyyppi	
7. Peruskartta/koordin.	21 2309 / 2 484 763m, 6 822 075m
8. Osoite	Näsijärvenranta 37, 33250 Tampere
9. Omistaja ja omistajan osoite	

10. RAKENNUKSEN KUVAUS

Rakennus n:o	
Nyk.käyttö	asuinrakennus
Alkup.käyttö	asuinrakennus
Rak.aika	1937 ?
Suunnittelija	?
Kerrosluke	kellarik:ssa huone?, 1 + vintti
Perusta	betoni
Runko	hirsi ?
Kattomuoto	satula
Kate	saumattu pelti
Vuoraus	vaakalaudoitus
Ulkovärit	okra/keltainen
Kunto	hyvä
Eriyispiirteet	ei ikkunoita etelässä eikä lännessä

11. RAKENNUSHISTORIA

Talossa on asunut Mirjam Arramies lapsiansa Liisan ja Matin kanssa. Talo on alunperin ollut vaalea, muuten alkuperäisessä asussa ikkunoineen.

12. LÄHIYMPÄRISTÖ

Entisen punaisen tukkujen vieressä, haulitornin maisemassa. Talo on rakennettu jyrkkään rinteeseen.

13. SÄILYMISEDELYTYKSET

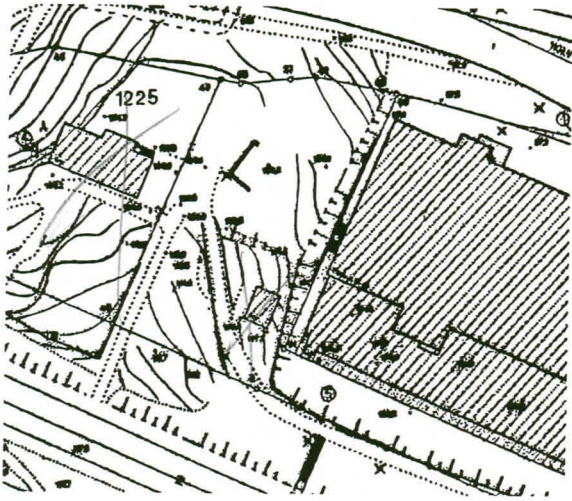
Alueelle ollaan laatimassa kaavaa. Rakennus on tällä hetkellä vuokrattu asuinkäyttöön.

14. LUETTELOINTIPERUSTE

Yksi säilyneistä Rantakylän talosta.

15. Rakennushistoriallinen
 16. Historiallinen X
 17. Maisemallinen

18. OTE PERUSKARTASTA TAI ASEMAPIIRROS

19. POHJAPIIRROS TAI TIETOJA SISÄTILOISTA

20. VALOKUVAT

21. LÄHTEET

22. SUULLISIA TIETOJA ANTANEET
Tuomo Koivisto

23. LIITTEET

24. LOMAKKEEN TÄYTTÄJÄ, päiväys
Pauliina Tiusanen 22.11.2000

12. NÄSLJÄRVENRANTA 37,

13. Näsijärvenranta 34 (Paasikosken talo)

1. Lääni	Länsi-Suomi
2. Kunta	Tampere
3. Kohde	Näsijärvenkatu 34, (Paasikosken talo)
4. Kylä/rek.nro	Hyhky
5. Kaup.osa/Kortteli/Talo	Santalahti 1225-4?
6. Kohdetyyppi	
7. Peruskartta/koordin.	21 2309 / 2 484 736m, 6 822 102m
8. Osoite	Näsijärvenranta 34, 33250 Tampere
9. Omistaja ja omistajan osoite	Skanska

10. RAKENNUKSEN KUVAUS

Rakennus n:o

Nyk.käyttö	asuinrakennus
Alkup.käyttö	asuinrakennus
Rak.aika	1925?
Suunnittelija	?
Kerrosluku	kellarikerroksessa sauna ja pakari/työhuone + 1 + korkea vintti
Perusta	betoni, seassa isoja pyöreitä kiviä
Runko	hirsi
Kattomuoto	mansardi
Kate	tiili
Vuoraus	päätykolmiot vaakapaneeli, peiterimalaudoitus 18cm+3,5cm
Ulkovärit	Tikkurilan öljypohjainen punamaali/valkoinen
Kunto	hyvä
Erytyspiirteet	liiteri rakennuksessa kiinni sen länsipäädystä, itäpääty ollut betonista

11. RAKENNUSHISTORIA

Talo on Puutyö Uran perustajan, Paasikosken. Hän on asunut talossa kuolemaansa saakka. Hänen kuolemansa jälkeen, vuodesta 1974, talossa ovat asuneet nykyiset vuokralaiset, jotka ovat taloa kunnostaneet. Kattojen pinkopahvi on vaihdettu paneeliin, seinissä on ollut tapetti ruskeasta käärepaperista. Lattioihin on laitettu kovalevyjä, mutta alkuperäinen lautalattia on niiden alla. Keittiössä on alkuperäinen täyskoivupuinen kaapisto. Huonejako, 4 kaakeliuunia, ovet ja ikkunat ovat alkuperäiset. Yhdessä huoneessa alkuperäiset pinkopahvit. Myös ulkoraudoitus on alkuperäinen lukuun ottamatta idän puoleista päätyä, jossa oli alkujaan betoniseinä. Kuistilla alkuperäinen "kylmäkaappi", jossa päältä nostettavan luukun alla teräksinen kylmäsäiliö, josta pieni ilmastointiputki ulos. Vintin rappuun vie kuistilta alkuperäiset kolme askelmaa, jotka ovat poisnostettavat.

Kellarikerroksessa on pieni huone, alkuperäinen toimiva sauna, jossa korkealla oleva laude sekä iso huone, jossa leivinuuni ja puuhella. Huoneessa on joskus toiminut myös "joku tehtaan tapainen", jossa Paasikosken poika valmistanut ruumisarkkuja. Huoneeseen rakennettu kevytrakenteinen pukuhuone vuokralaisten toimesta. Alkuperäistä lattiaa jäljellä, jotkut työkalut museon???

Talon vierestä on purettu iso muuntaja -90-luvun alussa.

12. LÄHIYMPÄRISTÖ

Korkealle töyrälle rakennettu talo. Upeat Näsijärvinäkymät. Vieressä ollut ilmeisesti punainen tukkitie, josta tullut ura myös talolle. Ympäriällä tyhjiä tontteja. Jyrkänteen alapuolella Paasikiventie, itäpuolella uusi liikerakennus sekä pieni vanha talo. Länsipuolella ilmeisesti vanha tukkilaisten kämpä.

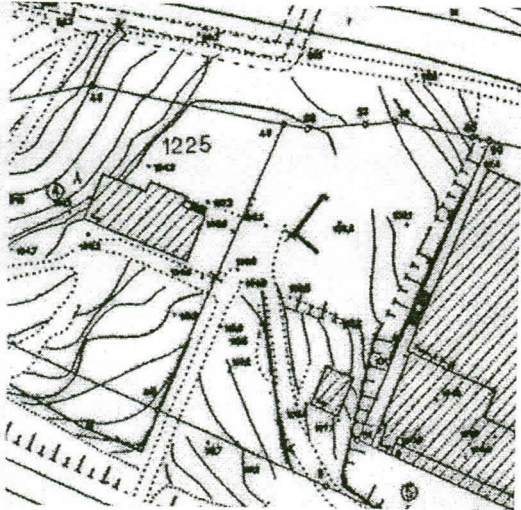
13. SÄILYMISEDELLYTYKSET

Rakennus on hyvässä kunnossa.

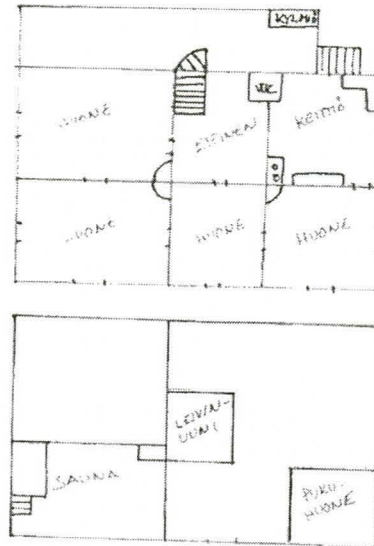
14. LUETTELOINTIPERUSTE

15. Rakennushistoriallinen	x
16. Historiallinen	x
17. Maisemallinen	x

18. OTE PERUSKARTASTA TAI ASEMAPIIRROS

19. POHJAPIIRROS TAI TIETOJA SISÄTILOISTA

20. VALOKUVAT

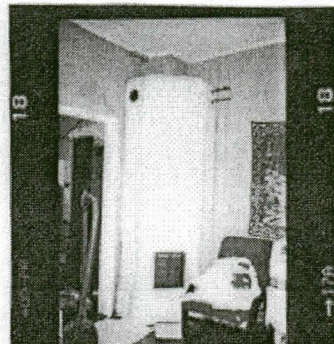
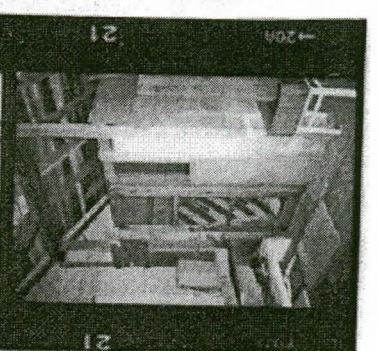
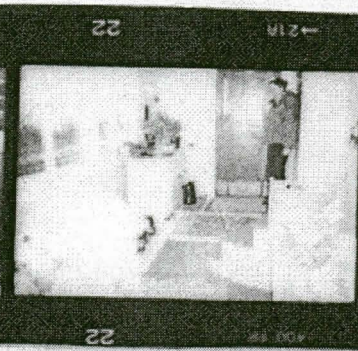
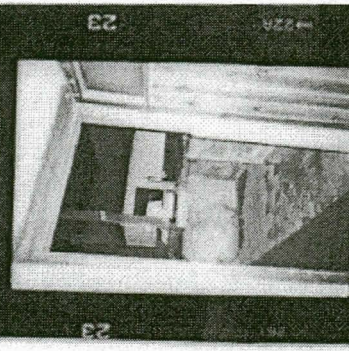
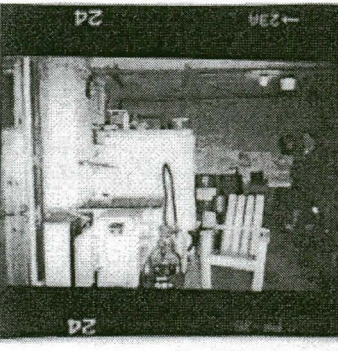
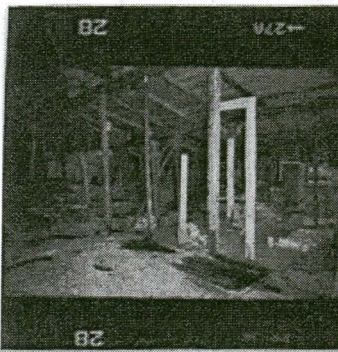
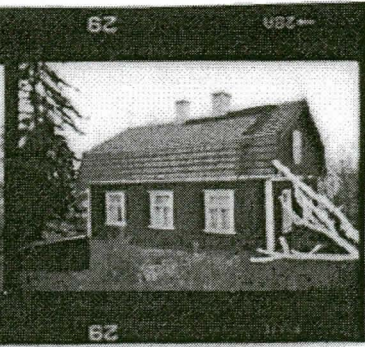
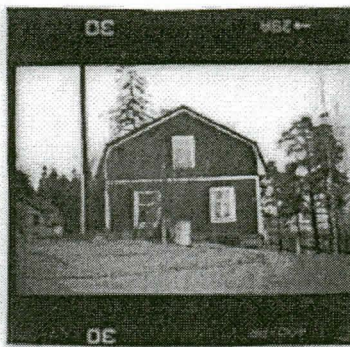
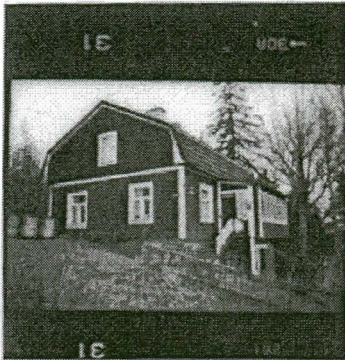
21. LÄHTEET

22. SUULLISIA TIETOJA ANTANEET
Eine Lindroos ja hänen poikansa

23. LIITTEET

24. LOMAKKEEN TÄYTTÄJÄ, päiväys
Pauliina Tiusanen 22.11.2000

13. NÄSIJÄRVENRANTA 34 (PAASIKOSKEN TALO)

14. Paasikiventie 33 (Tukkimiesten kämpppä)

1. Lääni	Länsi-suomi
2. Kunta	Tampere
3. Kohde	Paasikiventie 33 (Tukkimiesten kämpppä)
4. Kylä/rek.nro	Hyhky
5. Kaup.osa/Kortteli/Talo	Santalahti 1225-4
6. Kohdetyyppi	
7. Peruskartta/koordin.	21 2309 / 2 484 687m, 6 822 103m
8. Osoite	Paasikiventie 33, 33250 Tampere
9. Omistaja ja omistajan osoite	Skanska

10. RAKENNUKSEN KUVAUS

Rakennus n:o

Nyk.käyttö	asuinrakennus
Alkup.käyttö	tukkimiesten asunto
Rak.aika	1920-30-luku?
Suunnittelija	?
Kerrosluku	korkea kellari pohjoispuolella + 2 + ullakko
Perusta	betoni
Runko	hirsi
Kattomuoto	taitettu mansardi + kattoikkunat
Kate	tiili
Vuoraus	yläosat vaakapaneeli, alaosa peiterimalaud. lev. 21+4,8cm kuistissa 16+4cm
Ulkovärit	luonnonvalkoinen/valkoinen (häivähdys)
Kunto	kohtalainen, joitakin tiiliä rikki
Erytyspiirteet	

11. RAKENNUSHISTORIA

Rakennus on korkea, mansardikattoinen maisemassaan huomion kiinnittävä vaalea rakennus.

Se on ensimmäinen ns. Rosenlewin alueen talo. Tontin rajalla oleva kiviaita on Rosenlewin alueen raja. Rakennus on muistitietojen mukaan vanha tukkilaisten kämpppä, johon he majoittuivat uiton aikana. Kylän naisista joku kävi haravoimassa keväällä pihan ennen tukkilaisten saapumista.

Pihassa on heikkokuntoinen tiilikatteinen peiterimalaudoitettu, tod.näk. hirsirunkoinen, liiteri+wc-rakennus. Rakennus on maalattu punamultamaalilla.

12. LÄHIYMPÄRISTÖ

Rautatien ja Paasikiventien välissä. Länsipuolella levähdysalue, eteläpuolella rautatie. Idässä Paasikosken talo ja tyhjiä tontteja. Rautatien ja rakennuksen välissä tukeista tehty "tukimuuri"/aidanne, jonka alapuolella kivipengerryksiä.

13. SÄILYMISEDELYTYKSET

Rakennus on vuokralaisilla asuinkäytössä. Kattotiilet ovat huonossa kunnossa, mutta muuten rakennus vaikuttaa rakenteiltaan olevan melko hyvässä kunnossa.

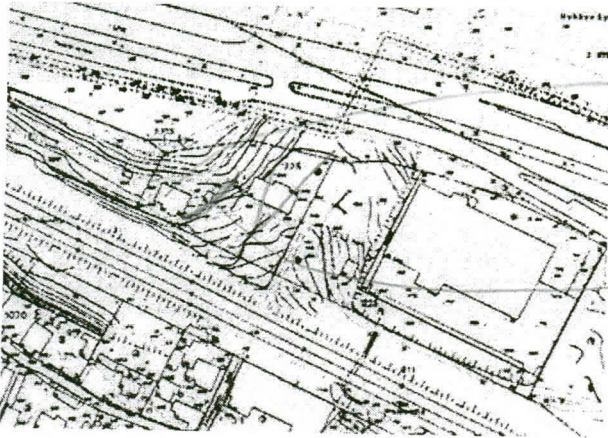
14. LUETTELOINTIPERUSTE

Tukinuitto ja tukkilaisuus sekä siihen liittyvät kohteet muodostavat suuren osan alueen identiteettiä. Rakennus on ainoa jäljellä oleva muistomerkki tukkilaisuudesta.

15. Rakennushistoriallinen	x
16. Historiallinen	x
17. Maisemallinen	x

18. OTE PERUSKARTASTA TAI ASEMAPIIRROS

19. POHJAPIIRROS TAI TIETOJA SISÄTILOISTA

?

Kortti

20. VALOKUVAT

21. LÄHTEET

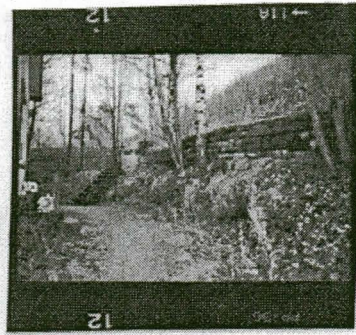
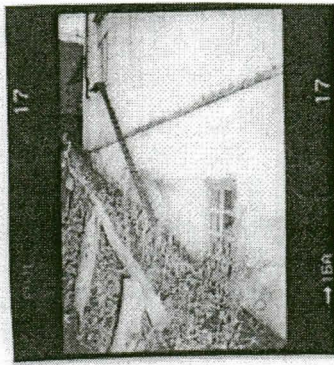
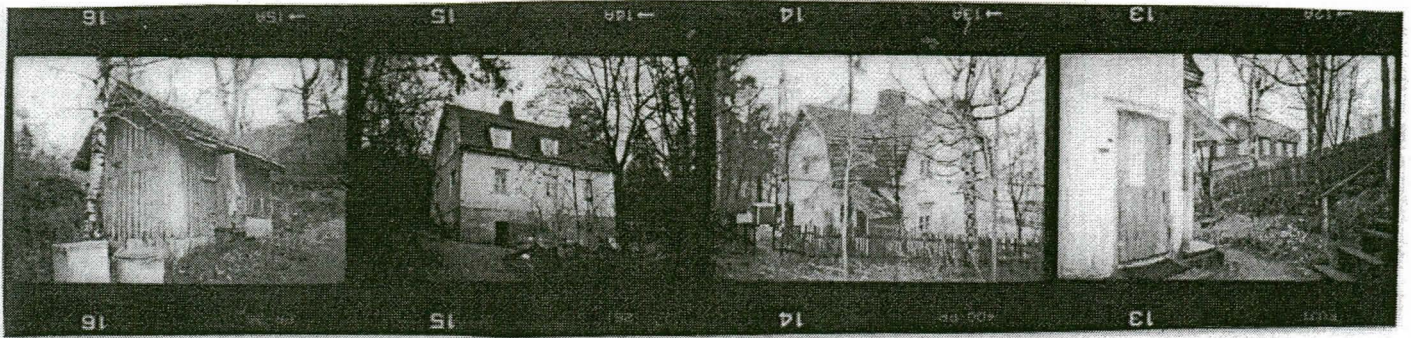
22. SUULLISIA TIETOJA ANTANEET

Rakennuksen asukkaat
Eine Lindroosin poika

23. LIITTEET

24. LOMAKKEEN TÄYTTÄJÄ, päiväys
Pauliina Tiusanen 22.11.2000

14. PAASIKIVENTIE 33 (TUUKKIMIESTEN KÄMPPI)

7. Yhteenveto

Pispala ja siihen liittyvä Santalahti, ovat Museoviraston ja Ympäristöministeriön mietinnössä vuodelta 1993, Valtakunnallisesti merkittäviä.

Santalahden alue on aina jakautunut selkeästi kahteen eri osaan. Hyhkyn puoleiseen Rantakylään jossa oli asutus, ja lähempänä kaupungin rajaa, pääosin Pispalan kylän puolella, olleeseen teollisuusalueeseen.

Rantakylä:

Säilyneet rakennukset ovat historiallisesti merkittäviä, kertoen Rantakylän elämästä. Sen elämää on leimannut tukkitiet ja tukkilaisuuteen sekä puunjalostukseen liittyvät työt, kuten myös elämä Näsijärven rannan asukkaina. Nimenomaan tukinuittoon liittyvät tarinat ovat yhä vahvasti Pispalalaisten muistoissa. Näsin pahvitehdas on ollut alueen merkittävä työllistäjä.

Ainoa tukkilaisuudesta kertova säilynyt rakennus on ns. Rosenlewin alueen tukkimiesten kämpä (kohdeinventointi nro 14), johon tukkimiehet majoittuivat uittoreissuillaan. Tontin rajalla kulkeva kiviaita on Rosenlewin alueen raja.

Entisestä Puutyö Urasta on kertomassa enää tehtaan omistajan, Paasikosken asunto (kohdeinventointi nro 13). Asunto on harvinaisen hyvin säilynyt alkuperäisenä, sisätiloissa ei ole tehty mitään suuria muutoksia vaan siellä on säilynyt huonejako, keittiökaapistot, uunit, sauna jne. entisellään. Myös ulkoasu on entisensä vanhoine ikkunoineen. Olisiko kiintokalusteet ja ikkunat peräti Puutyö Uran tuotantoa? Rakennus on myös hyväkuntoinen.

Muista alueen länsipään vanhoista puutaloista ei ole tietoa niiden historiallisesta taustasta. Todennäköisesti ne ovat Näsin Pahvitehtaalla töissä olleiden taloja. Osa on tyhjillään, eikä omistajia tai taloista jotain tietäviä tavoitettu.

Näsin pahvitehdas on aikojen kuluessa laajentunut, mutta tehdyt laajennuksetkin ovat vanhoja ja rakennuksen tyyliin sopivia. Valitettavasti vanhempi tehdasrakennuksista on jo keritty osittain purkaa. Tehtaan historiaan liittyy olennaisesti viereinen huvila, jossa on todennäköisesti ollut jotain tehtaan toimintaan liittyviä toimintoja.

Teollisuusalue:

Kokonaisuutena itäpään tehdaskiinteistöt muodostavat historiallisesti vahvan alueen, sillä vaikka toiminta rakennuksissa on muuttunut, niistä näkee selvästi, että ne ovat vanhoja tehtaita. Ne kertovat myös alueen kehityshistoriasta. Alkuperäinen asu on saattanut muuttua, mutta tehdyt muutoksetkin ovat vanhoja.

Kattohuopatehdas on arkkitehtuuriltaan mielenkiintoinen. Luujauhotehtaasta on helposti erotettavissa vanhin osa lähes entisenlaisenaan ja raaka-ainevarasto on edelleen pystyssä. Parhaiten ilman muutoksia säilynyt tehdaskiinteistö on OTK:n tulitikkutehdas, joka on myös Tampereen rakennuskulttuurikohdeluettelossa.

Paperitehtaan ja huvilan historiaan liittyvä tehtailija J.V.Enqvistin on henkilöhistoriansa kautta erittäin merkittävä. Enqwist ei ole ollut ainoastaan Santalahden teollisuuden kehittäjä, vaan hän on ollut merkittävä henkilö sekä Tampereen että Suomen tehdashistoriassa. Enqwist otti osaa myös useisiin muihin liiketoimiin. Suurimpana tehtävänään hän kuitenkin piti puun, erityisesti paperipuun, jalostusta ennen ulkomaanvientiä. Vuodesta 1892 hän omisti yhdessä A. Jokisen kanssa Oriveden höyrysahan, jonka kanssa hän perusti yhdessä Tyrvään höyrysahan. Tampereella hän otti myös vilkkaasti osaa yhteiskunnallisiin asioihin. Hän on ollut yhdessä B.Blomin ja Henrik Solinin kanssa perustamassa Tampereen ensimmäistä asunto-osakeyhtiötä nimeltään Rakennusosakenyhtiö Oma-Tupa, jonka nimi muuttui 1910 Asunto-osakeyhtiö Oma-Tuvaksi. Hän kuoli kuitenkin nuorena vuonna 1907 (s.3.3.1853). Hänen tuumiensa toteuttajiksi tulivat perilliset, jotka perustivat vuonna 1908 J.V.Enqvist Osakeyhtiön. Osakeyhtiö jatkoi keskittyen paperiteollisuuteen. Osakeyhtiöllä oli mm. osake-enemmistö Killinkosken Tehdasten Osakeyhtiön puuhiomossa Virroilla.

Jatkotutkimuksia vaativat kohteet:

Tulitikkutehtaan takana on metsässä pyöreitä kiviä (ns. ”pulterikiviä”, jotka ovat lapsen pään kokoisia kiviä), jotka saattavat olla Pirkkalan ja Tampereen rajalla olleesta kiviaidasta.

Kivipengerryksistä jotkut ovat Sakari Patjakselta saatujen tietojen mukaan kirvesmies Nestor Kivimäen tekemiä. Näin on saatu tonteille enemmän tilaa, jolloin taloja on mahtunut useampia. Vallihaudat ovat kuitenkin osa koko Pispalan historiaa ja Santalahden seisakkeen lähistöllä on ollut venäläisten tekemiä vallihautoja. Tästä syystä kivipengerryksiä tulisi vielä tutkia.

Näsin pahvitehtaan omistajan huvila tehtaan vieressä on varmasti lisätutkimusten arvoinen. Museovirasto on tehnyt joitakin vuosia sitten kyselyjä rakennuksesta sen asukkailta, mutta tutkimus on jäänyt kesken.

Rantakylän vanhojen talojen historialista taustaa tulisi vielä tutkia, sillä niistä ei ole mitään muuta tietoa kuin, että ne ovat todennäköisesti Näsin pahvitehtaan työntekijöiden asuntoja.

8. Lähteet

Voionmaa Väinö, Tampereen historia 3. Tampere 1932.
 Voionmaa Väinö, Tampereen historia 4. Tampere 1935.
 Sinisalo Uuno, Tampereen kirja. Tampere-seura 1947.
 Uola Mikko, Tampere-silloin, eilen... Tampere 1978.
 Pispalan Moreeni ry. Ainutlaatuinen Pispala. Tampere 1973.
 Harjula Kristiina, Unelma Pispalasta. 1992.
 Salo Kirsti, Patjas Sakari, Pispalan 20.vuosisata Vuodet 1900-1999. Tammer-Paino Oy 1999.
 Koivisto Tuomo, Työt ja tekijät. Tammer.Paino Oy 1999.
 Riekkola Juhani, Pispala. Pispalan Moreeni ry 1976.
 Tampereen kaupungin rakennusvalvonta, arkistot

Santalahden inventointi 2000, lähdeaineistosta:

Nokian ja Pirkkalan historia 1865-1913
 Viljo Rasila, Tampereen historia 2
 Ainutlaatuinen Pispala Pispalan Moreeni ry, 1973
 Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri 1998
 Kotimaisen teollisuuden albumi 1913
 Suomen teollisuus, Helsinki 1951
 Tammerkoski 7/1952
 Tammerkoski 3/1981
 Tammerkoski 9-10/1994
 Tammerkoski 3/1951
 Tammerkoski 4/1985
 Tammerkoski 3/1982
 Tammerkoski 3/1952
 Tammerkoski 1/1985
 Tammerkoski6-7/1969

Suullisia tietoja antaneet:

Tuomo Koivisto
 Sakari Patjas
 Ari Johansson
 Pekka Mäkinen

Valokuvat:

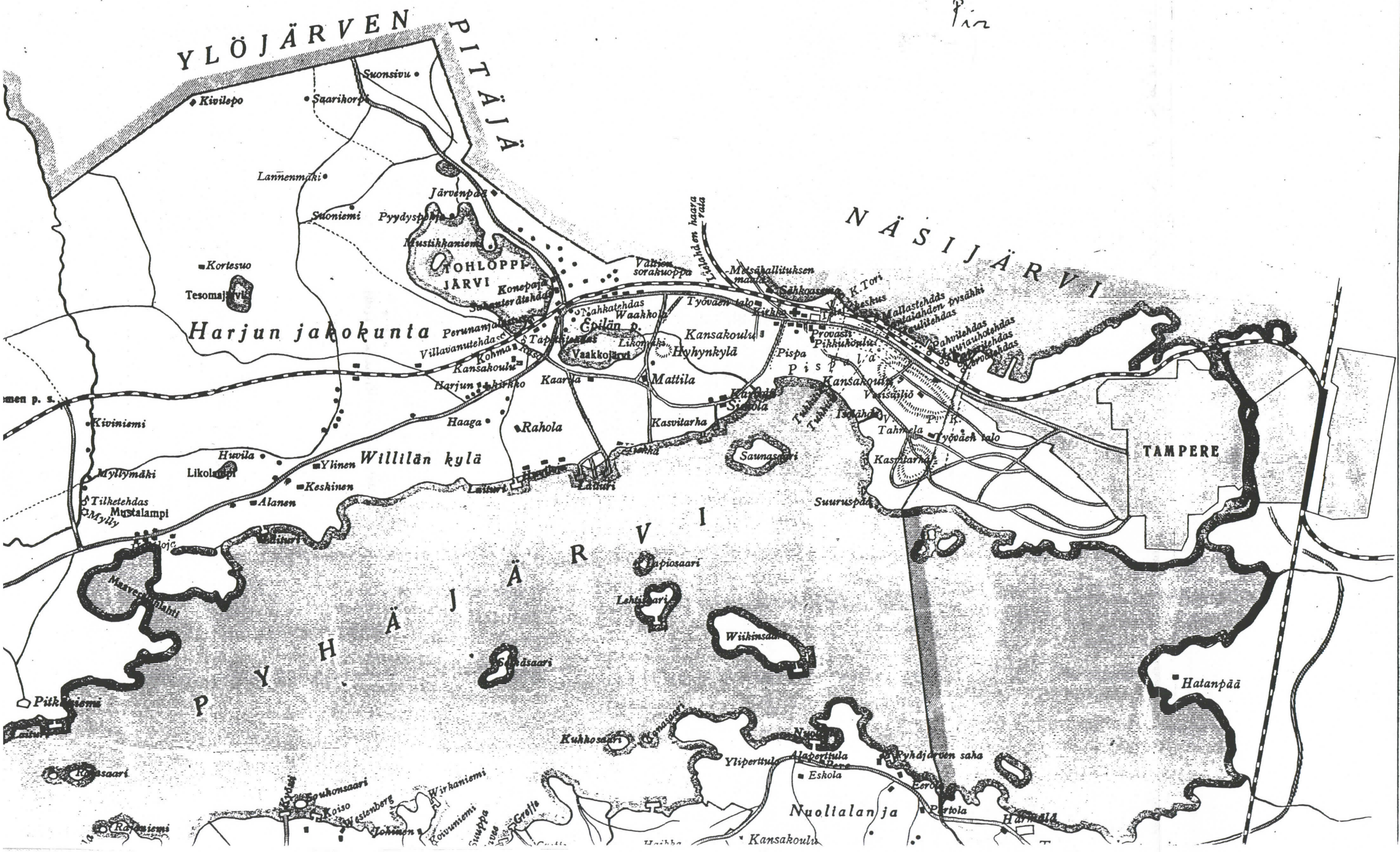
Pauliina Tiusanen
 Tampereen museoiden valokuva-arkisto
 Tampere-seura/Tammerkoski-lehdet
 Santalahden inventointi 2000

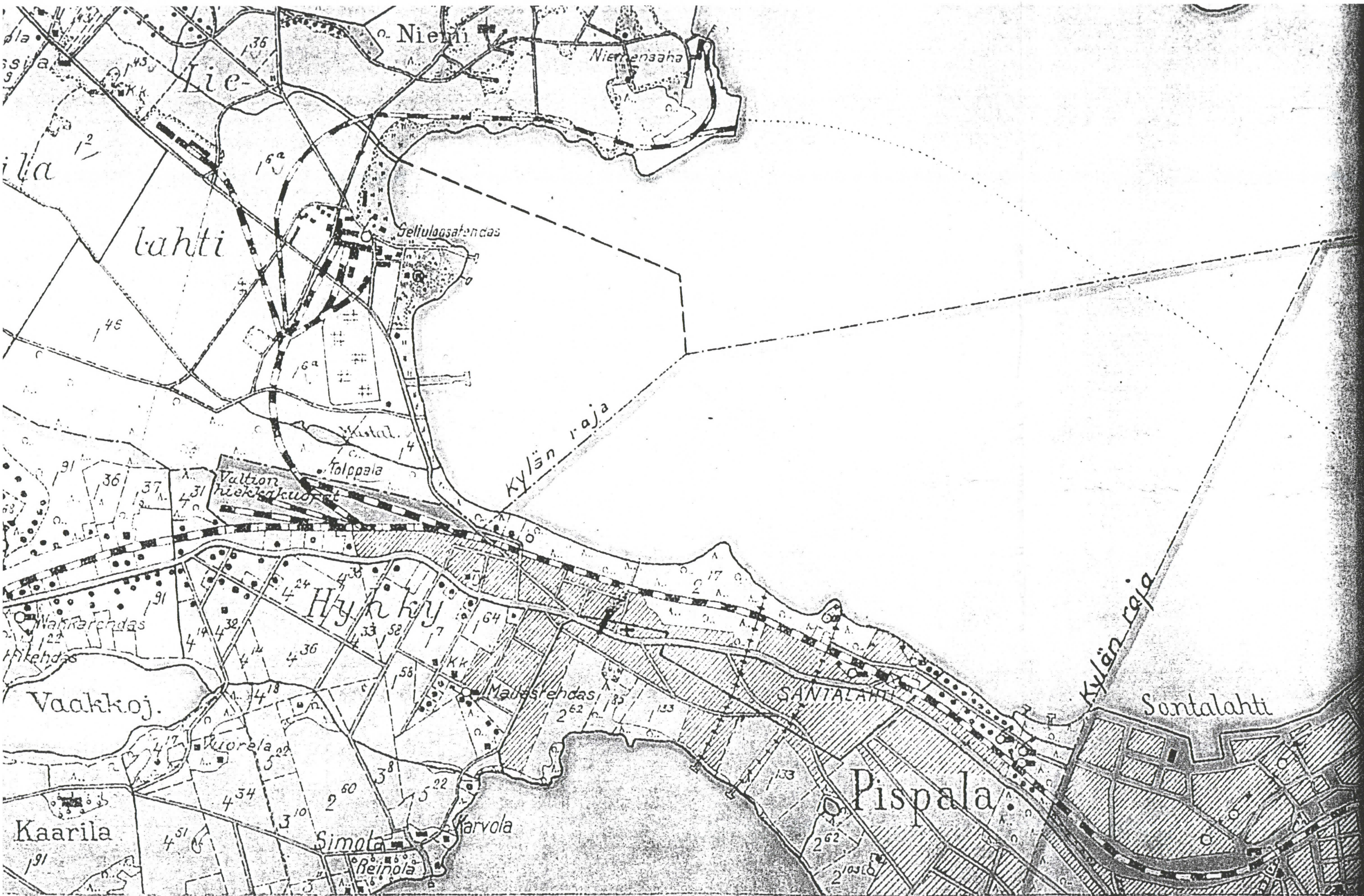
Kohdeinventointikorteissa on ilmoitettu yksittäisten kohteiden lähteet.

Mittakaava

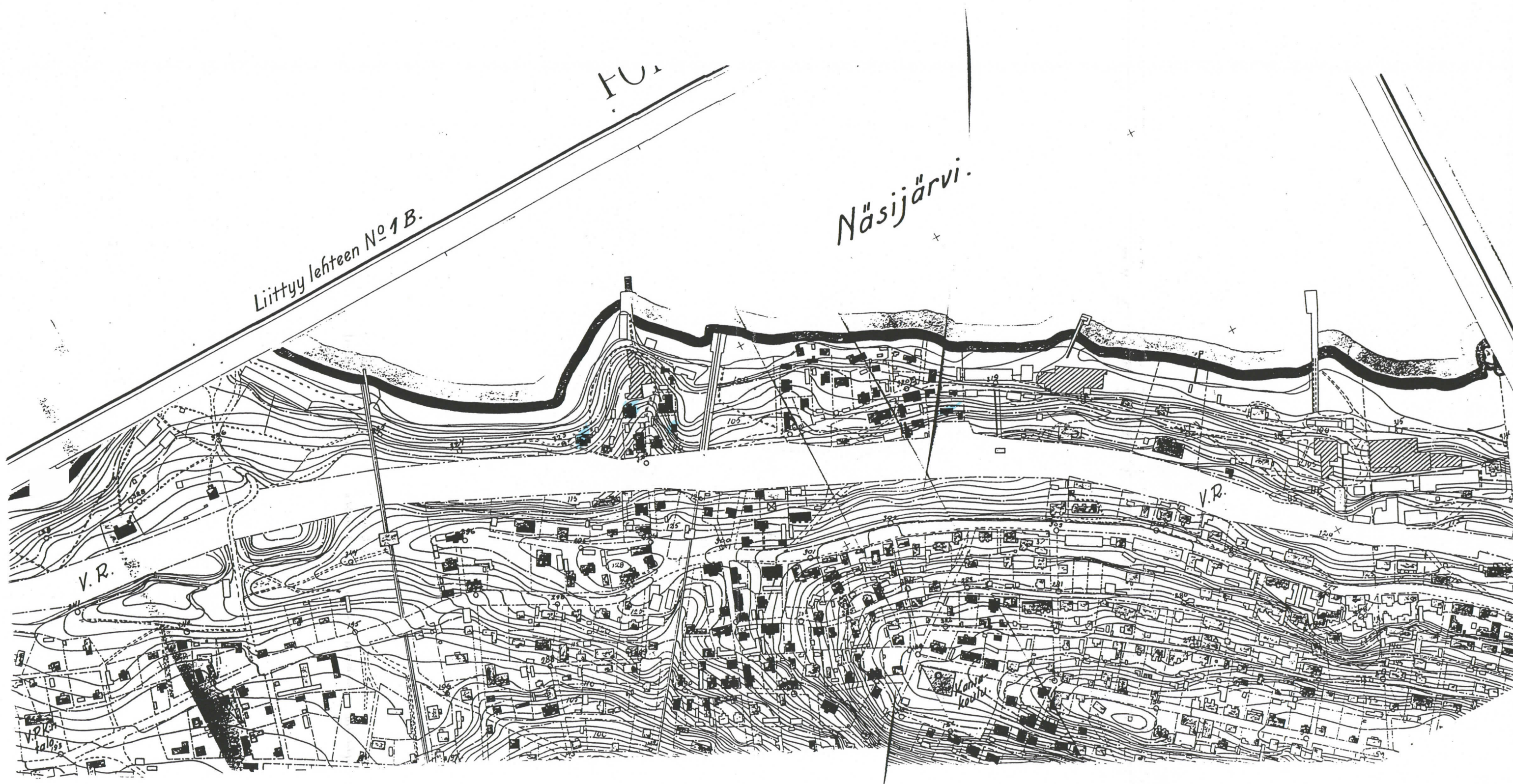

T 42.4
Piz

POHJOIS-PIRKKALA

FU.

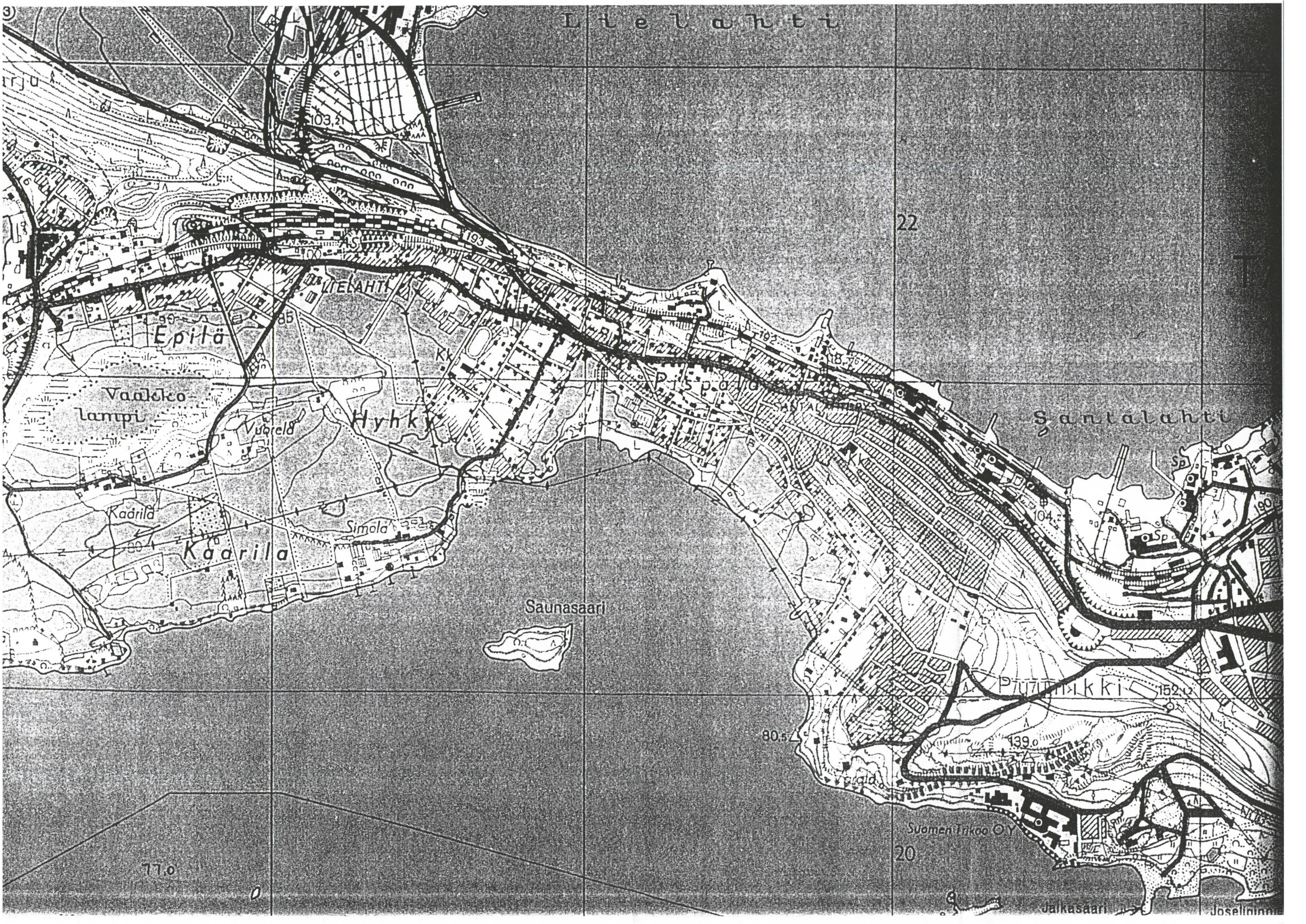
Näsijärvi.

Liittyy lehteen No 1 B.

V.R.

V.R.

1930
POTHOIS-PIREHOLA

Helsinki

Epilä

Vaaleko
lampi

Kaarila

Hyyhkylä

Saunasaari

22

Santalahti

Päättikkä

Suomen Tinkoo OY

20

77.0

Jalkasaari

Josselininni

1957

Näsijärvi

Santalahti

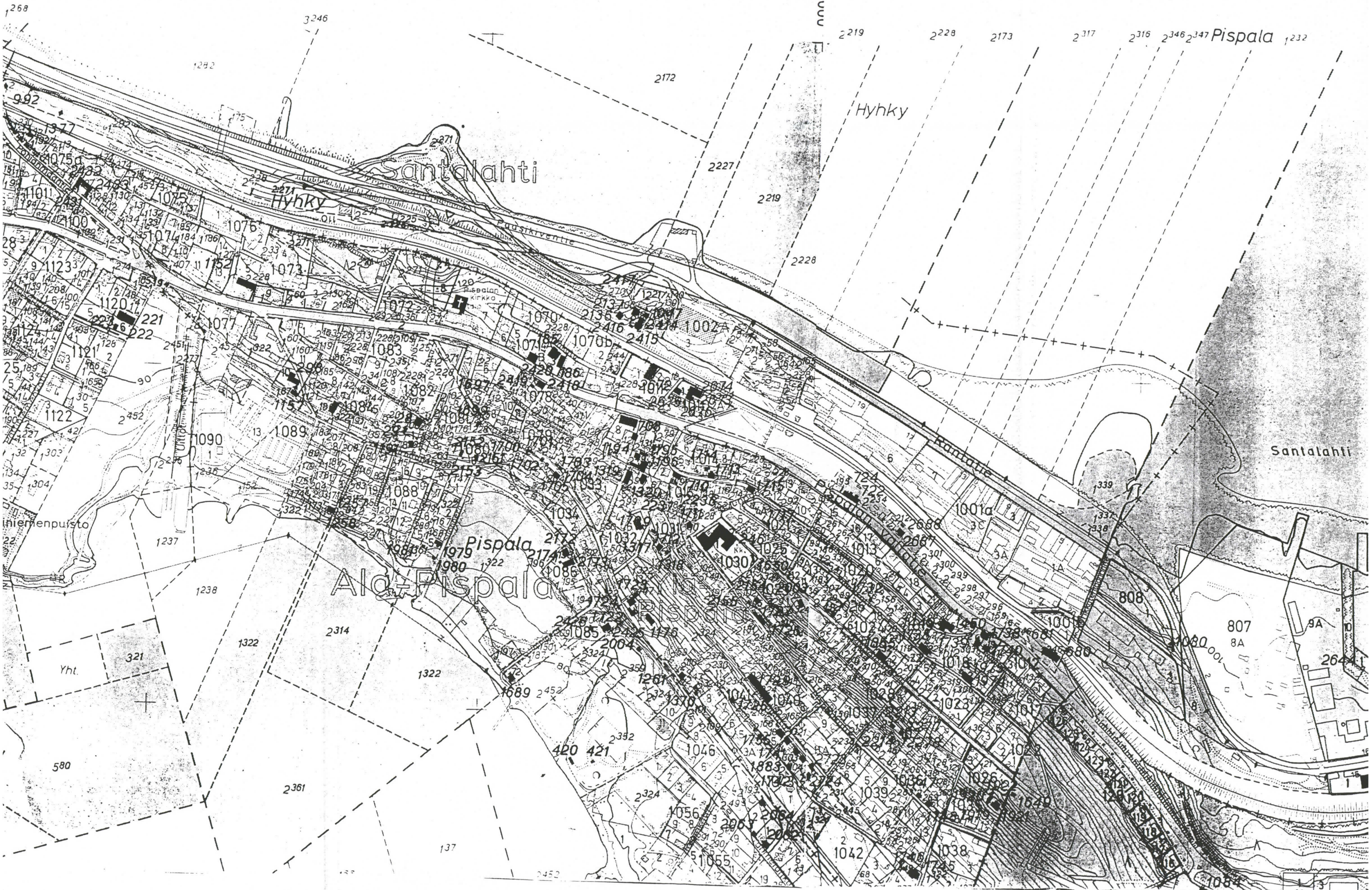
Huhkyn

Pispalan

68A 2

116	115	112	111	110	109	108	107
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

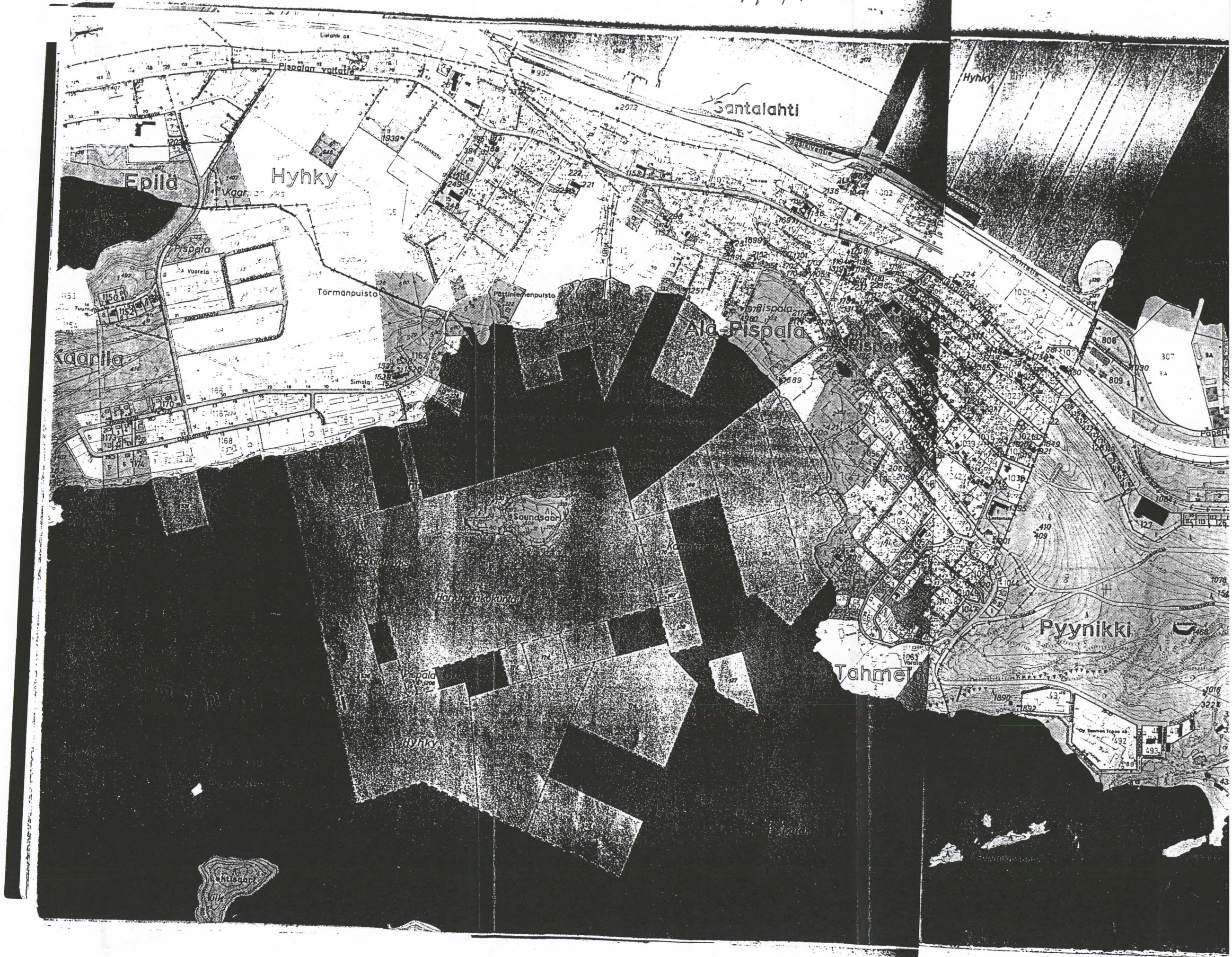
NÄSIJÄRVÄ

Keskivesi 94.70
Ylin vesi 95.51
n. 1965

1971

Epilä

Hyhky

Santalahti

Hyhky

Pispala

Törmänpuisto

Pöytänpuisto

Ala-Pispala

Kaarila

Saundasaari

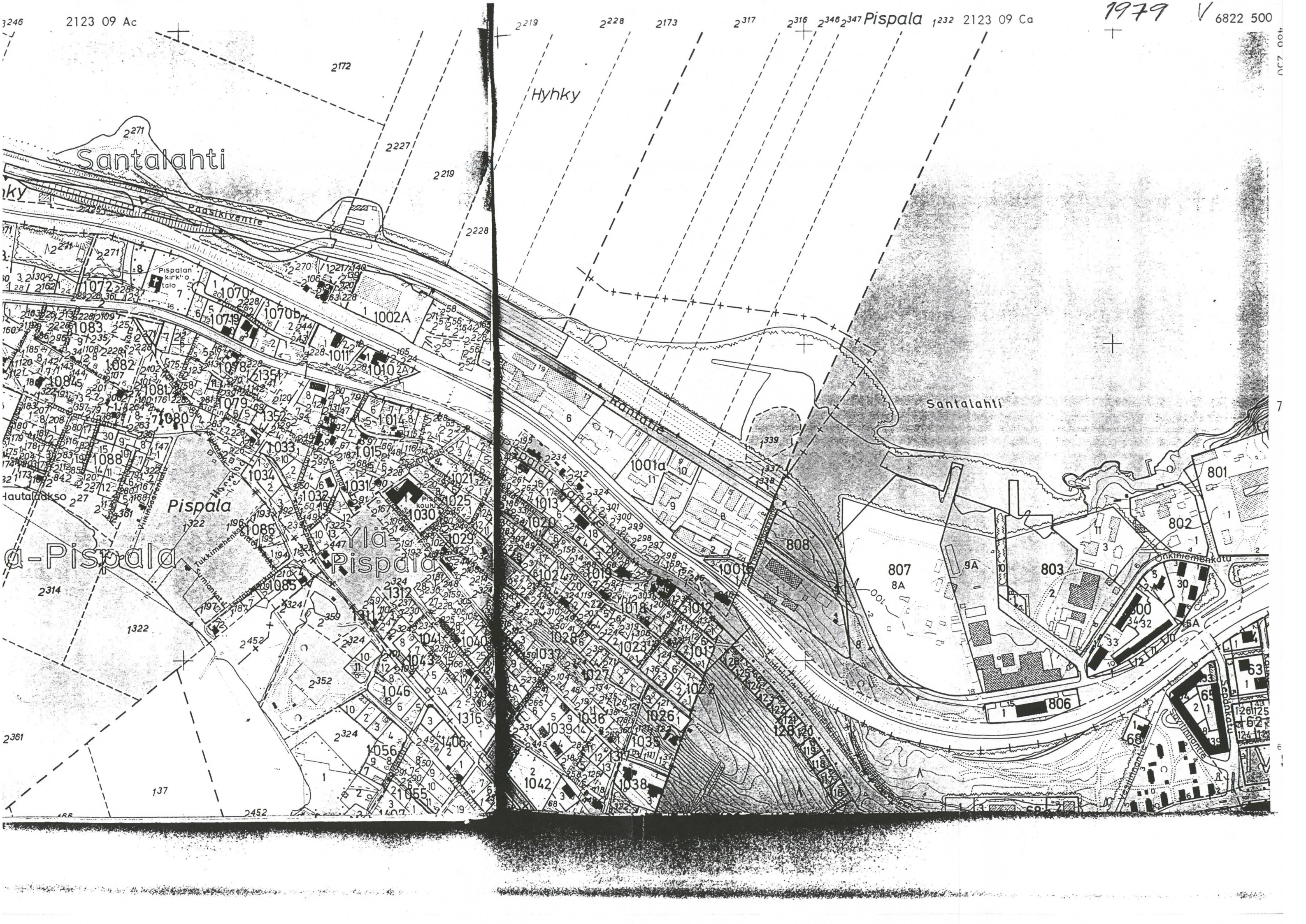
Hartvikinkanta

Pyynikki

Tahmei

Hyhky

Santalahti

Santalahahti

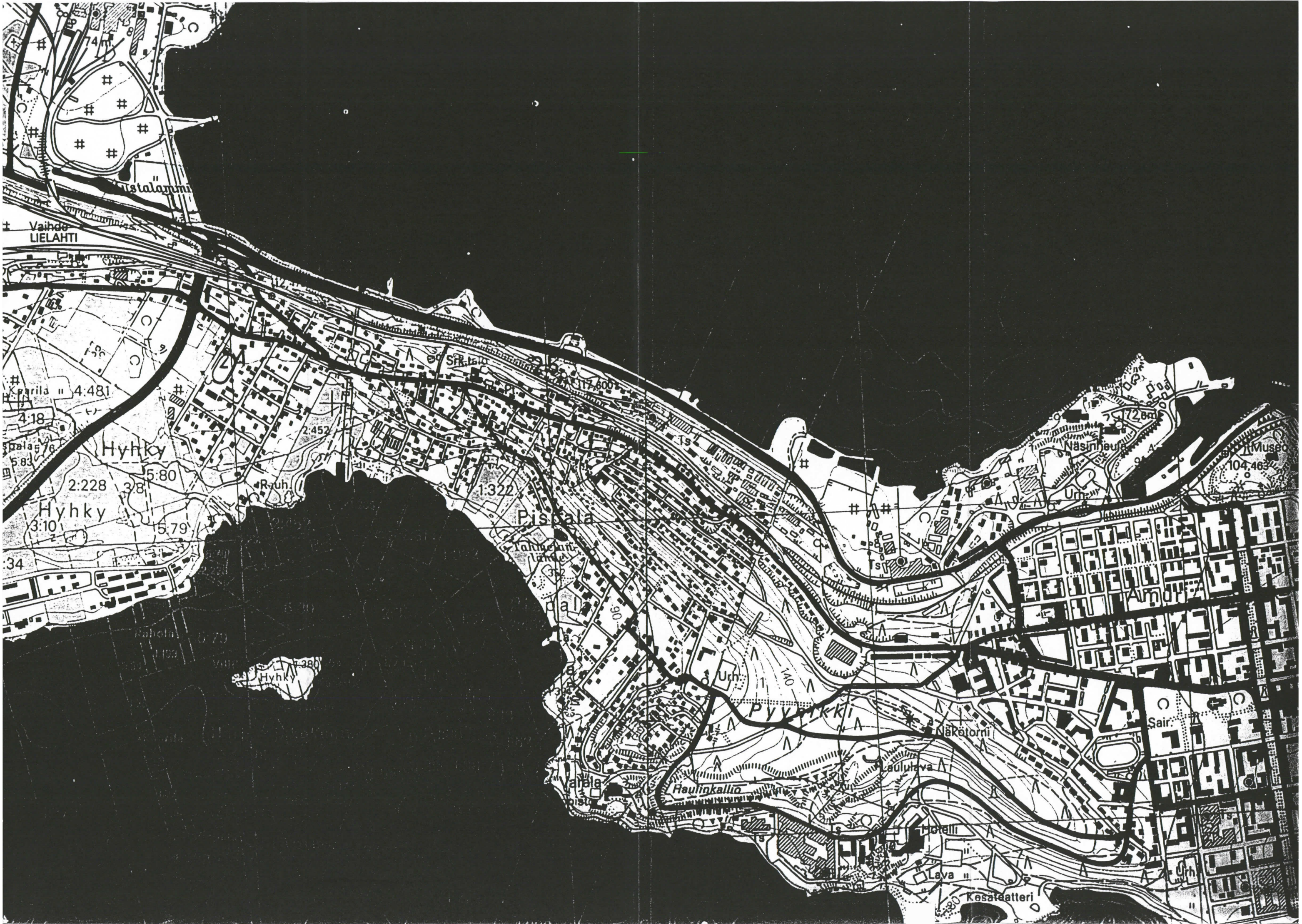
Hyhky

Santalahahti

Pispala

Pispala

a-Pispala

1981

8 6822 500

3246 2123 09 Ac

2172

Hyhky

Santalahahti

Pöykkylänpuisto

Hyhky

Paasikiventtie

Pispalan kirkko

Santalahahti

Pispala

Aia-Pispala

Tahmelehti

Lorisevan puisto

807

9A

805

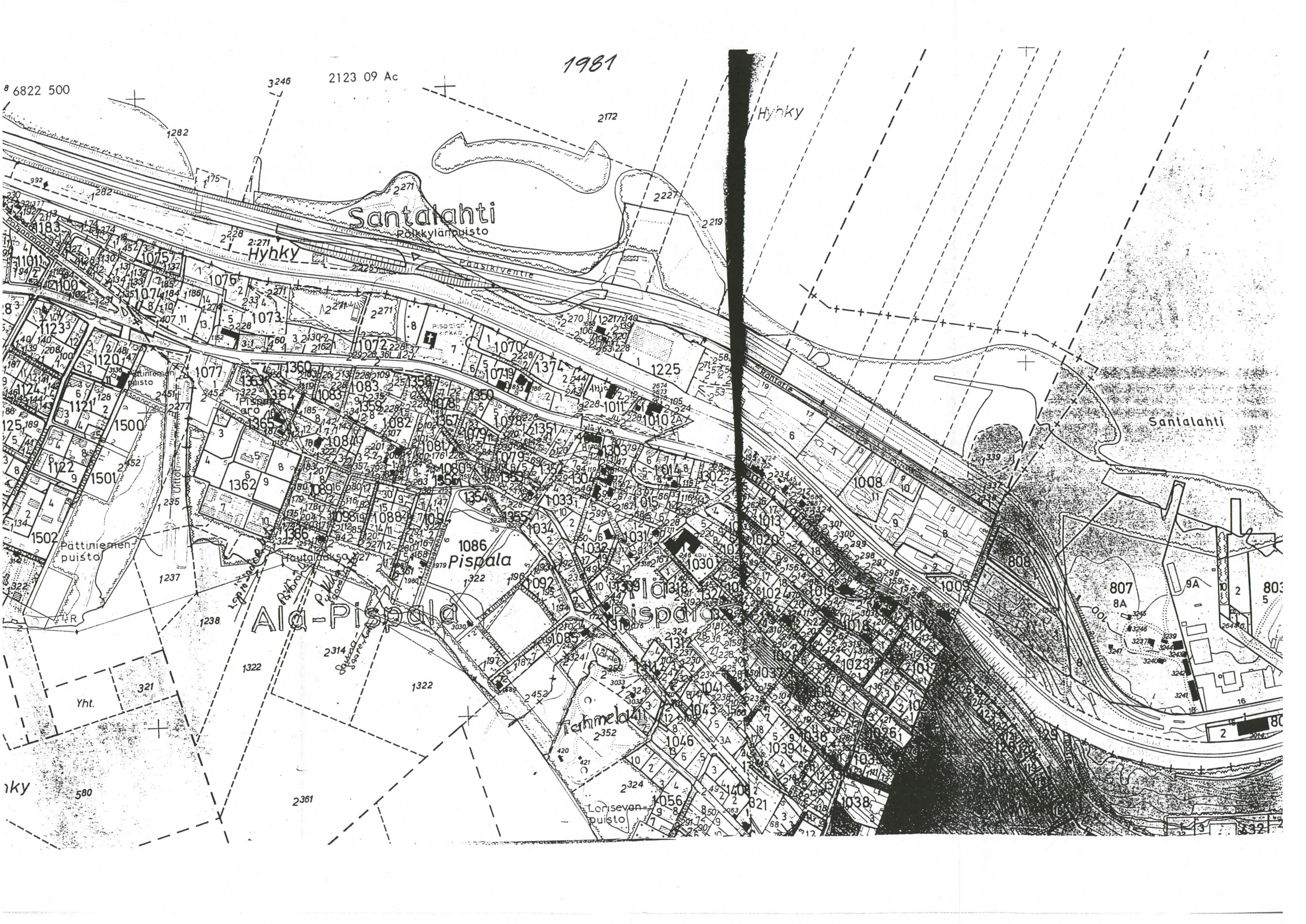
80

ky

580

2361

332

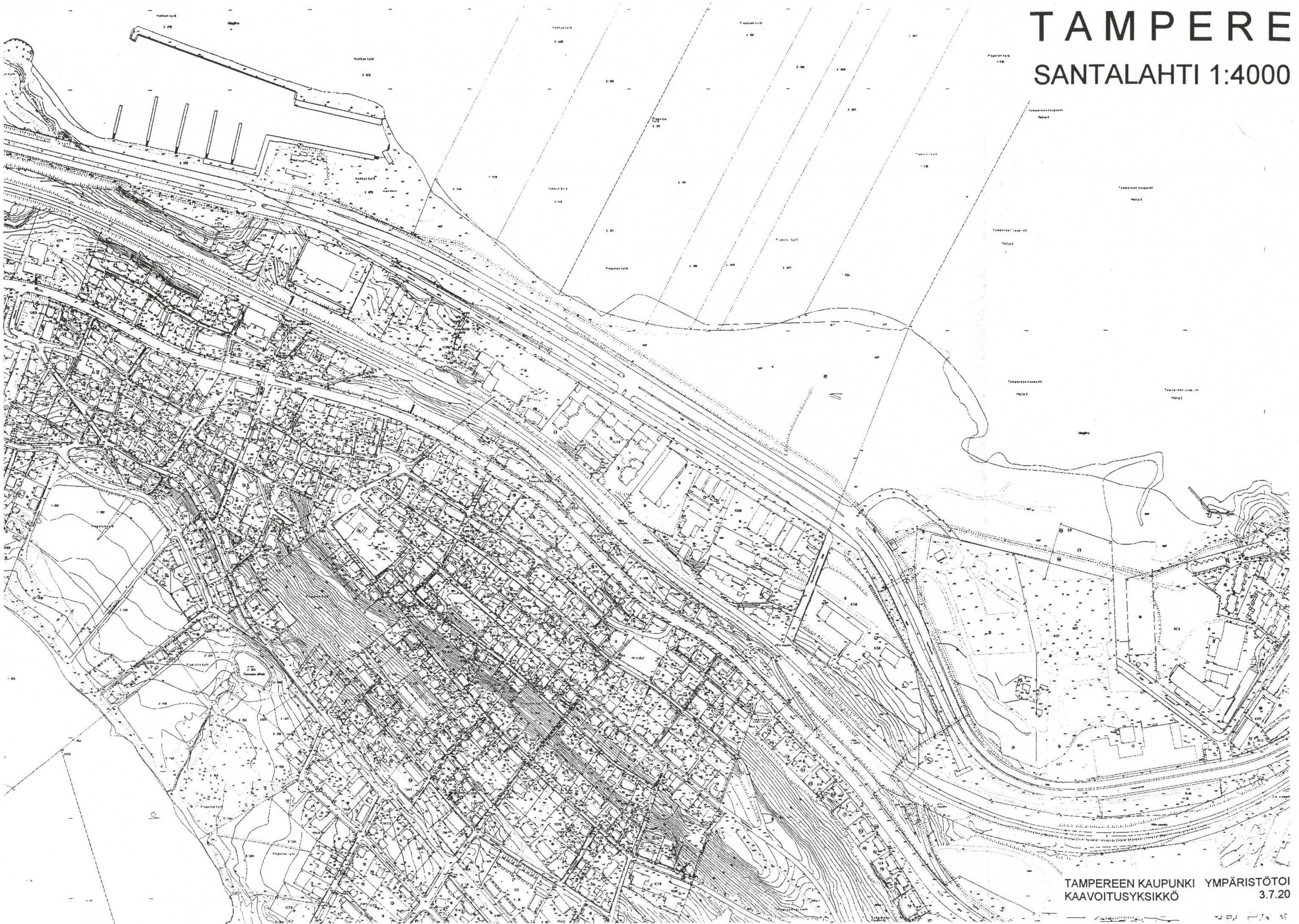
1983

TAMPERE

SANTALAHTI 1:4000

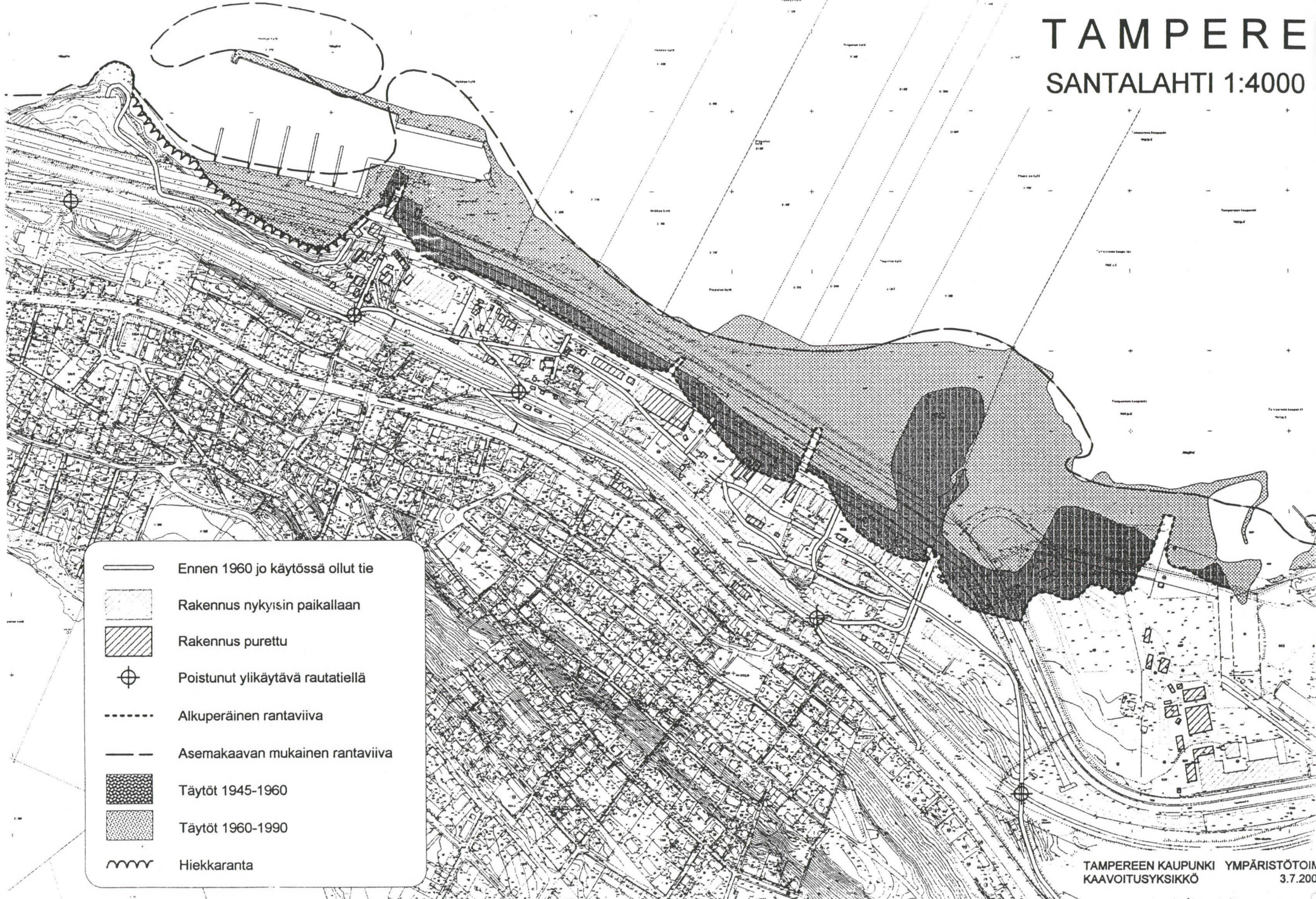

TAMPEREEN KAUPUNKI YMPÄRISTÖTOI
KAAVOITUSYKSIKKÖ 3.7.20

TAMPERE

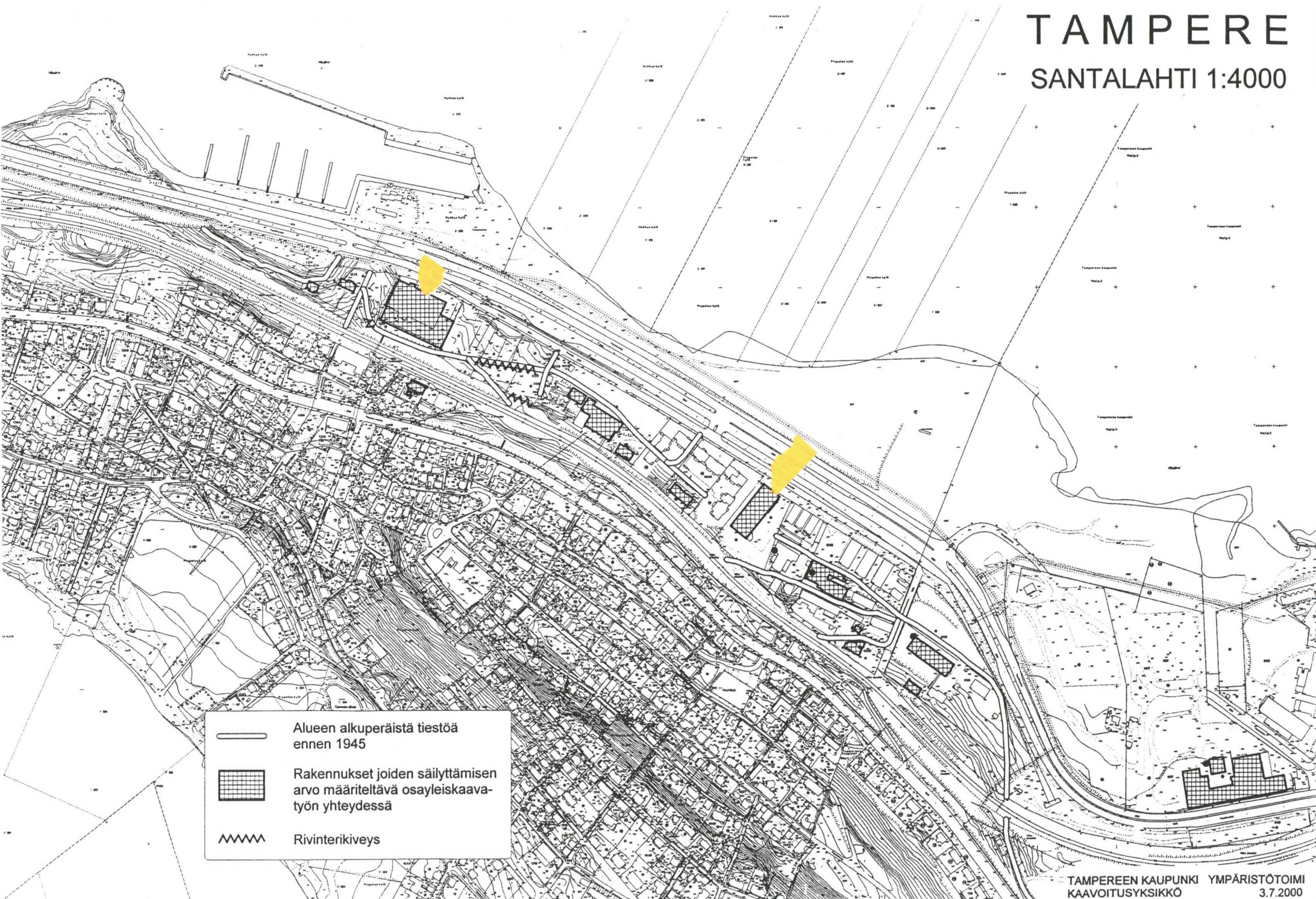
SANTALAHTI 1:4000

- Ennen 1960 jo käytössä ollut tie
- ▭ Rakennus nykyisin paikallaan
- ▨ Rakennus purettu
- ⊕ Poistunut ylikäytävä rautatiellä
- - - Alkuperäinen rantaviiva
- Asemakaavan mukainen rantaviiva
- ▤ Täytöt 1945-1960
- ▥ Täytöt 1960-1990
- 〰 Hiekkaranta

TAMPERE

SANTALAHTI 1:4000

- Alueen alkuperäistä tiestöä ennen 1945
- Rakennukset joiden säilyttämisen arvo määriteltävä osayleiskaavatyön yhteydessä
- Rivinterikiveys